

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI
İSLÂM TARİHİ BİLİM DALI

SELMÂN-I FÂRİSÎ
HAYATI, ŞAHSİYETİ ve İLK İSLÂM TOPLUMUNDAKİ YERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
DOÇ. DR. M. BAHAÜDDİN VAROL

Hazırlayan
AHMET ŞÜKRÜ ALTAY

KONYA - 2008

İÇİNDEKİLER

SELMÂN-I FÂRİSÎ, HAYATI, ŞAHSİYETİ ve İLK İSLÂM TOPLUMUNDAKİ YERİ

Kısaltmalar	5
Önsöz	6
GİRİŞ	
1. Araştırmanın Kaynakları.....	8
2. Selmân-ı Fârisî'nin Müslüman Oluncaya Kadar Yaşadığı Döneme Genel Bakış.....	9

BİRİNCİ BÖLÜM

SELMÂN-I FÂRİSÎ'NİN HAYATI

A. SELMÂN-I FÂRİSÎ'NİN MÜSLÜMAN OLMADAN ÖNCEKİ HAYATI.....	12
1. İsmi, Nesebi ve Ailesi.....	12
2. Doğumu.....	13
3. Künyesi ve Lakapları.....	14
4. Selmân-ı Fârisî'nin İlk Dönemleri	15
4.1. Mecûsîliği.....	15
4.2. Hıristiyan Olması ve Devam Ettiği Kiliseler.....	16
4.3. Hicâz'a ve Medine'ye Gelişi.....	18
B. SELMÂN-I FÂRİSÎ'NİN MÜSLÜMAN OLDUKTAN SONRAKİ HAYATI.....	20
1. Hz. Peygamber Döneminde Selmân-ı Fârisî.....	20
1.1. Selmân-ı Fârisî'nin Hz. Muhammed'le Karşılaşması ve Müslüman Olması.....	20
1.2. Selmân-ı Fârisî'nin Kölelikten Kurtuluşu.....	23
1.3. Selmân-ı Fârisî'nin Ebû'd-Derdâ'yla Kardeşliği.....	24
1.4. Selmân-ı Fârisî Suffa Okulunda.....	26
1.5. Rasûlullah'la Katıldığı Savaşlar.....	27
2. Hz. Ebû Bekir Döneminde Selmân-ı Fârisî.....	28
3. Hz. Ömer Döneminde Selmân-ı Fârisî.....	30
4. Evliliği ve Çocukları.....	32
5. Selmân-ı Fârisî'nin Vefâtı.....	33

II. BÖLÜM

SELMÂN-I FÂRİSÎ'NİN ŞÂHSİYETİ

A. KİŞİLİĞİ.....	35
1. Fizikî Özellikleri.....	35
2. Şahsî Özellikleri.....	35
2.1. Selmân-ı Fârisî'nin Mütevazı Yaşamı ve Hoşgörülü Kişiliği.....	36
2.2. Selmân-ı Fârisî'nin Zühdü ve Takvası.....	39
2.3. Selmân-ı Fârisî'nin Hayâsı ve Orta Yolu Tercih Etmesi.....	42
2.4. Selmân-ı Fârisî'nin Adâletli Kişiliği.....	43
2.5. Doğru Bildiğini Söylemesi ve Cesâreti.....	44
2.6. Selmân-ı Fârisî'nin Cömertliği.....	45
B. Hz. PEYGAMBER NEZDİNDEKİ YERİ.....	46
1. Ehl-i Beyt'e Dâhil Edilmesi.....	46
2. Hz. Peygamber'le Sohbetleri ve İletişimi.....	48
C. ASHÂB-I KİRÂM ARASINDAKİ YERİ ve KONUMU.....	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SELMÂN-I FÂRİSÎ'NİN İLK İSLÂM TOPLUMUNDAKİ YERİ

A. ASKERÎ FAALİYETLERİ.....	53
1. Hendek Savaşında Selmân-ı Fârisî.....	53
1.1. Selmân-ı Fârisî'nin Hendek Kazma Teklifindeki Rolü.....	54
1.2. Selmân-ı Fârisî'nin Hendek Kazımındaki Görevi ve Gayreti.....	56
1.3. Selmân-ı Fârisî'nin Hendek Kazımında Kayaya Rastlanması.....	57
1.4. Selmân-ı Fârisî'nin Hendekte Nöbet Tutması.....	59
2. Selmân-ı Fârisî'nin Tâif Kuşatmasındaki Rolü.....	60
3. Selmân-ı Fârisî'nin İran'ın Fethine Katılması.....	61
B. SİYÂSÎ FAALİYETLERİ, MEDÂİN VÂLİLİĞİ.....	64
C. DİNÎ ALANDA SELMÂN-I FÂRİSÎ.....	66
1. Selmân-ı Fârisî'nin İlim Hakkındaki Görüşleri.....	66
2. Sebeb-i Nüzül'de Selmân-ı Fârisî.....	67
3. Selmân-ı Fârisî'nin Hadisteki Yeri.....	70
4. Selmân-ı Fârisî'nin Nasihâtleri.....	76

D. SELMÂN-I FÂRÎSÎ HAKKINDA BAZI GÖRÜŞLER.....	78
SONUÇ.....	79
KAYNAKÇA.....	81

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
Ank.	: Ankara
Ans.	: Ansiklopedisi
b.	: Bin, İbn
bkz.	: Bakınız
byy.	: Basım Yeri Yok
c.c.	: Celle Cel�l�h�
ev.	: Çeviren
DİA.	: Diyanet İslâm Ansiklopedisi
h.	: Hicr�
Haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
İst.	: İstanbul
M.Ö.	: Milattan önce
m�t.	: Mütercim
r.a.	: Radıyallahu anh
s.	: Sayfa
sad.	: Sadeleřtiren
s.a.v.	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
ter.	: Tercüme eden
Thk.	: Tahkik
ts.	: Tarihsiz
v.b.	: Ve Benzeri
vd.	: Ve Diğerleri

ÖNSÖZ

Hz. Peygamber'in ashâbı, Kur'an ve Hz. Muhammed(s.a.v.) tarafından övülen yeryüzünün en seçkin şahsiyetleridir. Ashâb-ı Kirâm, bizzât Hz. Peygamber'in özel eğitiminden geçerek vahyin nüzûlüne şâhit olmuş, İslâm'ı birinci kaynaktan öğrenmişlerdir. Onların sözlerinin, fikirlerinin ve davranışlarının merkezinde, Hz. Peygamber olmuştur. Zira Onlar, her davranış ve işlerinde O'nun talimatlarına göre hareket etmeyi bir hayat tarzı olarak benimsemişlerdir.

Hz. Peygamber de, ashâbını sürekli olarak övmüş, onlara uyanların Allah'ın rızasına kavuşacağını haber vermiştir. Hz. Peygamber'in ve O'nunla iç içe yaşamış olan ashâbının hayatlarında her müslümanın takip edebileceği eşsiz örnekler vardır.

Bilindiği gibi ashâb, cahiliye döneminde tarihin en karanlık devresini yaşarken Hz. Peygamber'in başarılarından biri olarak, insanlık tarihinin en mümtaz toplumu haline gelmişlerdir. Onlar, Hz. Peygamber'e samimiyetle inanıp bağlanmışlar, O'nun her buyruğunu yerine getirmişler ve hayatlarının büyük küçük her meselesinde O'nun hayat düstûrunu temel almışlardır. Şüphesiz Hz. Peygamber'in sünnetini en iyi anlayan ve günümüze kadar ulaşmasını sağlayan onlardır. Tüm bu hususlar, ashâbın hayatını tedkîk etmenin gerekliliğini gösterir.

İşte bir araştırma konusu olarak tespit ettiğimiz sahâbeden Selmân-ı Fârisî, Farşlılardan İslâm'a ilk giren kişidir. İslâm'a girmeden önce Mecûsî ve Hıristiyan olmuş, hakikati bulma arzusu ile her türlü meşakkâte katlanmış ve sonunda Müslüman olmuştur.

Selmân-ı Fârisî, İslâm'a girdikten sonra başka bir nesep aramayarak kendisini soranlara "Selmân ibnü'l-İslâm" şeklinde tanıtmıştır. Bedir ve Uhud Savaşları hariç bütün savaşlara Hz. Peygamber'le birlikte katılmış, O'nun Suffa ehlinden olmuş ve en önemlisi de Hz. Peygamber'in deyimiyle "Ehl-i Beyt'ten" olma şerefini kazanmıştır. Bir çok sahabî içerisinde bu şereflere nâil olması ve hayatı hakkındaki çeşitli rivâyetler, bizi O'nun hayatını, şahsiyetini ve faaliyetlerini incelemeye yöneltmiştir.

Çalışma, bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Girişte; araştırmanın kaynakları hakkında genel bilgiler verilerek, Selmân-ı Fârisî'nin Müslüman oluncaya kadar yetiştiği döneme kısaca değinilmiştir.

Birinci bölüm iki kısma ayrılmıştır. İlk kısımda Selmân-ı Fârisî'nin Müslüman olmadan önceki hayatı; ikinci kısımda ise, Müslüman olduktan sonraki hayatı işlenmiştir. Bu çerçevede Selmân'ın nesebi, ismi, ailesi, doğumu, yetiştiği çevre ile lakapları ve künyesi, devam ettiği kiliseler, Müslüman oluşu, Hz. Peygamber dönemindeki hayatıyla Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer hilâfetleri dönemindeki hayatı ve vefâtı ele alınmıştır.

İkinci bölümde, şahsiyeti ile ilgili rivâyetler incelenerek, zühd ve takvası, cesareti ve doğru bildiğini söylemesi, orta yolu tercih etmesi, cömertliği gibi kişisel özellikleri farklı rivâyetler ışığında değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde ise; askerî ve siyasî faaliyetleri ile ilmî faaliyetleri işlenerek, ilk İslâm toplumundaki yeri belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu bölümde Selmân hakkındaki çeşitli görüşlere yer verilmiştir. Varılan sonuçlar çalışmanın sonunda özetlenmiştir.

Bu çalışmada görüş ve yönlendirmeleriyle bana büyük destek olan ve gayret veren, değerli hocalarıma, bilhassa danışman hocam Doç. Dr. M. Bahaüddin Varol Bey'e gönülden şükranlarımı sunarım.

Ahmet Şükrü ALTAY

KONYA-2008

GİRİŞ

1. Araştırmanın Kaynakları:

Çalışma, Selmân-ı Fârisî'nin hayatı, şahsiyeti ve ilk İslâm toplumundaki yerini ihtivâ etmektedir. Bu sahâbînin hayatı incelenirken bir çok İslâm Tarihi kaynağından istifâde edilmeye çalışıldı. Ama burada yararlanılan bütün kaynaklardan ziyâde, daha çok istifâde edilen kaynaklar hakkında kısa bilgiler vermek yerinde olacaktır.

Araştırma sırasında Tabakât, Tarih, Ensâb kitaplarından yararlandı. Bu eserlerden bazıları konumuz hakkında geniş bilgiler içerirken, bazıları da kısa bilgiler vermektedir. Bunun dışında araştırmada bir veya birkaç kez atıfta bulunulan eserler de olmuştur.

Selmân-ı Fârisî ile ilgili detaylı bilgi aktaran eserler; Tabakât, Tarih, Ensâb kitaplarıdır. Bunlardan en fazla faydalanılanlar; İbn İshak'ın *Sîretü İbn İshak'ı*, İbn Hişam'ın *es-Sîretü'n-Nebeviyye'si*, İbn Sa'd'ın *et-Tabakâtü'l-Kübra'sı*, Taberî'nin *Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülük'ü*, İbnü'l-Esîr'in *Üsdü'l-Ğâbe fî Mârifeti's-Sahâbe'si* ve *el-Kâmil fi't-Tarih'i*, Ebû Nuaym el-İsbahânî'nin *Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtü'l-Asfiyâ'sı*, İbn Asâkir'in *Tarihu Medineti Dimeşk'i*, Zehebî'nin *Tarihu'l-İslâm* ve *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ'sı* gibi meşhûr İslâm Tarihi eserleridir.

Selmân-ı Fârisî'yi araştırırken çağdaş bazı Arapça ve Türkçe eserlerden de yararlanılmıştır. Kandehevî'nin *Hayâtü's-Sahâbe'si*, M.Asım Köksal'ın *İslâm Tarihi* bunlardan bir kaçıdır.

Coğrafya ile ilgili konularda ise; Yakût el-Hamevî'nin *Mu'cemü'l-Büldân* adlı eserinden ve konuyla ilgili bazı makalelerden istifâde edildi.

Araştırmada ayrıca günümüzde yazılan Muhammed Hamidullah'ın *İslâm Peygamber'i*, M. Bahaüddin Varol'un *Ehl-i Beyt-Kavramsal Boyut* gibi eserlerinden yararlandı.

Bunlardan başka Hadis gibi bazı bilim dallarında yazılan eserlerin Selmân-ı Fârisî'yi ilgilendiren rivâyetleri incelenerek araştırmaya dâhil edildi. Ahmed b. Hanbel'in *Müsned'i* ve *Kütüb-i Sitte* bu eserlerdendir.

2. Selmân-ı Fârisî'nin Müslüman Oluncaya Kadar Yaşadığı Döneme Genel Bir Bakış:

Selmân-ı Fârisî'nin yaşadığı VI-VII. asırlarda İran'da Sasâni İmparatorluğu hüküm sürmekteydi. Sasânilerin resmî dini, Mecûsîlikti. Bu dönemde İran'da Sasâni ailesi hüküm sürmekte, İmparatorluğun başında adâleti ile ün yapmış Enüşirvan bulunmaktaydı. Enüşirvan'dan sonra gelen II. Hüsrev Perhiz'den itibaren İran'da genel bir çöküntü olmuş, bu çöküntü toplumu kaplamıştı. Bu yıkılış döneminde, sarayda ihtilâller birbirini kovalamış, iktidarlar devamlı el değiştirmişti.

Toplum yapısı, kast sistemine göre; Râhipler, Hâkimler; Cengâverler ve bunlardan sonra dördüncü sırada yer alan devlet memurları, çiftçiler ve sanatkârlardan oluşan dört sınıfa ayrılmıştı. İmtiyazlı üç sınıfa karşı, çoğu köylülerden oluşan bu dördüncü sınıf, toprağa sahip olma hakkı olmaksızın çalıştırılmış ve ağır vergiler altında ezilmiştir.¹

İranlılar genelde Mecûsî-ateşperest idiler. “*Avesta*” isminde kutsal bir kitapları vardı. Mecûsîliğin kurucusu Zerdüş'ten önce İran halkı, bir çok tanrıya tapıyor; nehir, dağ, göl gibi tabiat unsurlarına kurbanlar sunuyorlardı. Belli bir mâbetleri de yoktu. Zerdüş'ter ölümden sonra bir başka hayatın varlığına da inanıyorlardı.

Mecûsîlik, M.Ö. 570 yıllarında doğduğu tahmin edilen Zerdüş'ün kurduğu dinin devamıdır. Tek tanrılı bir inanç sistemi telkin ettiği için peygamber olabileceği ileri sürülen Zerdüş, “*Gatha*” adı verilen kutsal metinleri yazmış; Hâkim Rab anlamına gelen “*Ahura Mazda*”ya ibâdeti telkin etmiştir. İbâdet sırasında güneşe ve ateşe dönülmesini emreden Zerdüş'ün “Kâinatta alevlenen ve ışık saçan her şeyde Allah'ın nuru tecelli etmektedir.” şeklindeki sözleri, kendisinden sonra gelenler tarafından, Ahura Mazda'nın nuru, ateşi ihtivâ eden yaratılmamış bir ışık olarak düşünülmüş, böylece ateşe tapılmaya başlanarak Mecûsîlik gelişmiştir. Zerdüş'ten sonra râhipler de, dinî temizlik idealini ateşle sembolleştirmişlerdi.

Sasâniler devrinde hükümdarın sarayında milli birliğin sembolü olarak kutsal ateşin yakılması geleneği devam etmiştir. Bu ateş, İran dinî yapısının bir yönünü teşkil etmektedir. Kutsal hücrelerde yakılan ateş, âyinlerle temizlenen odunlarla beslenir ve

¹ Algül, H.Hüseyn, *İslâm Tarihi*, İst., 1997, s.56-57

söndürülmeden muhâfaza edilirdi. Sasâniler devrinde Mecûsîlik, devlet dini haline gelmiştir.²

İslâm'ın ortaya çıktığı dönemde Büyük Roma İmparatorluğu'ndan sâdece Doğu Roma İmparatorluğu yani Bizans kalmıştı. Burası ise asırlardır bir yandan doğuda İranlılarla, batıda Barbarlar ve Slavlarla sürekli mücâdele içindeydiler. Hicretten altı yıl önce Bizanslılar, İranlılara karşı zafer kazanmışlar ancak bundan yeterince yararlanamamışlardı. Ülke savaşlarla yıprandığı gibi, içeride de Hıristiyan mezhepleri ve kavgalarıyla tam bir dini kargaşa yaşıyordu. Bizans'ta devam eden din ve mezhep kavgaları sebebiyle, Hıristiyanlık inancı bozulmuştu. Ancak manastırlarda bu dinin bozulmamış şeklini devam ettirdiğini iddia eden ve Bizans yönetimine muhâlefet eden râhipler de bulunmaktaydı.³ Selmân-ı Fârisî'nin yanında kaldığı ve Hıristiyanlığı öğrendiği papazlar bunlardan bir kaçıydı.

Hicâz'da Mekke ve Medine halkı, özellikle Mekkeliler, sosyal ve dinî statüleriyle Arap kabilelerinin en nüfûzluları arasındaydılar. Mekkeliler genelde ticâretle uğraşıyorlardı. Kureyşliler, ticâret için yazın kuzeye kışın da güneye Yemen bölgesine gidiyorlardı. Kabileler arasında çapulculuk, yağma, esir ve câriye alma yaygındı.⁴

Hicâz bölgesi Araplarının bir kısmı, Hz. İbrâhim ve İsmâil zamanında onların tevhid dinine inanmışsa da, Hz. İsmail'in vefâtından sonra aradan geçen zaman içinde, bu dinlerini unutmuşlar ve tekrar putlara tapar olmuşlardı. Bunlar putlara tapmak yanında Allah'ın varlığına da inanıyorlar ve hac zamanlarında O'nun adına telbiye getiriyorlardı. Onlar putları Yaratıcı'yla aralarında bir tür aracı ve âhirette Allah katında kendilerinin şefaathâçileri olarak görüyorlardı.⁵

Hicâz bölgesinde kendilerine Hânifler denilen ve Allah'ın birliğine inanan az sayıda bazı insanlar da bulunmaktaydı. Bunlar, putatapıcılığı reddediyorlar ve özellikle Hz. İbrâhim'in dinine inandıklarını söylüyorlarsa da, O'nun diniyle ilgili bilgileri pek yoktu. Bu yüzden Hz. İbrahim'in dinini araştırıyorlardı. İbrâhim'in dinini yeniden canlandırarak bir peygamberin gelmesini bekledikleri için bir nevi İslâm dininin müjdecisi

² Bkz.: Tümer, Günay-Küçük, Abdurrahman, *Dinler Tarihi*, İst., 2002, s.120-123; Bkz.: Arnold, T., W., *İntişâr-ı İslâm Tarihi*, ter.: Hasan Gündüzler, Ank., 1971, s.293-295

³ Muhammed Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, çev: Salih Tuğ, Ank., 2003, I, 15

⁴ Çağatay, Neşet, *İslâm Öncesi Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı*, 1982, s.101

⁵ Çağatay, Neşet, a.g.e., s.103

durumundaydılar.⁶ Hâniflerin en meşhûrları; Varaka b. Nevfel, Kuss b. Sâide, Ubeydullah b. Cahş, Osman b. Huveyris ve Zeyd b. Amr b. Nufeyl idi.⁷

Selmân-ı Fârisî'nin yaşamının ilk dönemlerinde dünyada iki süper güç, Bizans ve Sâsânîler bulunuyordu. Sâsânîler, Selmân-ı Fârisî'nin de içinde bulunduğu İslâm ordularının İran'ı fethi gerçekleşinceye kadar İran topraklarında hüküm sürmüşlerdi. İran ve Hicâz bölgesinde Mecûsîlik, putperestlik, Yahûdîlik ve Hıristiyanlık gibi dinler bulunmaktaydı. Yahûdîler ve Hıristiyanlar, yeni bir peygamberin gelmesini beklemekteydiler.

⁶ Çağatay, Neşet, a.g.e., s.158-159

⁷ Mevlânâ Şiblî Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed-Sîretü 'n-Nebî*, çev.: Yusuf Karaca, İst., 2003, s.138

I. BÖLÜM

SELMÂN-I FÂRİSÎ'NİN HAYATI

A. SELMÂN-I FÂRİSÎ'NİN MÜSLÜMAN OLMADAN ÖNCEKİ HAYATI

1. İsmi, Nesebi ve Ailesi:

Kaynaklarda belirtildiğine göre; Selmân-ı Fârisî'nin Müslüman olmadan önceki ismi, Mâbih b. Büzehşan'dır.⁸ Babasının ismi, Lüzehşan olarak da ifade edilir.⁹ Dedelerinden Behbüzan, İran hükümdarlarından. Yine babasının ismi, Bûd veya Behbûd olarak da kaydedilir.¹⁰

Nesebi, İsfahanlı Âbülmülk ailesinden gelmektedir. Silsile-i nesebi; Mâbih b. Büzehşan b. Mürselân b. Behbüzân b. Firûz b. Sührek'tir.¹¹ Bir başka yerde nesebi, Mâbih b. Büzehşan b. Dehi Deyre olarak ifade edilmektedir.¹²

Ailesi özellikle de babası koyu bir Mecûsî'dir. Babası dinî eğitimini tamamlaması ve iyi bir Mecûsî olarak yetişmesi için büyük gayret sarfetmiş, Selmân bu yönde ilerleyerek Mecûsîlikte önemli bir mevki olan ateşin körükçülüğüne kadar yükselmiştir.¹³ Annesi ise;

⁸ İbnü'l-Esîr, İzzeddin Ebu'l-Hasan Ali el-Cezerî, *Üsdü'l-Ğâbe fî Mârifeti's-Sahâbe*, byy, ts., II, 328

⁹ İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Muhammed, *Tehzîbü't-Tehzîb*, Beyrût, 1991, IV, 138

¹⁰ İbn Hacer, *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe*, Beyrût, 1328/1910, II, 63

¹¹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe fî Mârifeti's-Sahâbe*, II, 328

¹² Taberî, a.g.e., III, 171

¹³ İbn İshak, Muhammed b. İshak b. Yesar, *Sîretü İbn İshak*, Thk.: Muhammed Hamidullah, Konya, 1981, s.66; İbn Hişam, Ebû Muhammed Abdülmelik, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, Thk.: Muhammed es-Sekka-İbrahim el-Ebyârî-Abdulhâfiz Şiblî, Kâhire, ts., I, 228; İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed, *et-Tabakâtü'l-Kübra*, Beyrût, 1957, IV, 75; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, Beyrût, ts., V, 441; Hatîbü'l-Bağdâdî, Ebûbekr Ahmed ibn Ali ibn Sâbit, *Tarihu Bağdad ev Medînetü's-Selâm*, Beyrût, ts., I, 165; İbn Asâkir, Ebu'l-Kâsım Ali b. El-Hasen, *Tarihu Medîneti Dimeşk*, Thk.: Muhibbuddin Ebû Said, Beyrût, 1995, XXI, 385; İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed, *Sıfatü's-Safve*, Thk.: Mahmud Fâhûrî-M. Ruas Kal'acı, Haleb, ts., I, 524; Zehebî, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, Thk.: Şuayb el-Amavûd, Beyrût, 1985 I, 506; el-Heysemî, Nüreddin Ali b. Ebî Bekir, *Mecmeu'z-Zevâid ve Menbeu'l-Fevâid*, Beyrût, 1968, IX, 332

Selmân'ın bilgili ve kültürlü yetişmesi için O'nu okuma-yazma öğrenmeye küttablara göndermiştir.¹⁴

Selmân'ın ailesi o dönemde toplumda imtiyazlı kabul edilen dihkân sınıfındandır. Dihkân; köyün şeyhi veya idarecisi ve çiftçiliği en iyi bilen, çiftçilik konusunda kendisine başvurulmuş anlamındadır.¹⁵ Selmân'ın babası da köyünde dihkân idi. Ailenin çiftlikleri ve arâzileri vardı.¹⁶ Selmân'ın anne-babası hâricinde bir de Beşir isminde kardeşi bulunmaktadır.¹⁷

2. Doğumu:

Selmân-ı Fârisî, aslen İranlı'dır. Rasûlullah'ın Selmân'ın kölelikten kurtuluşu sırasında gerekli altını vermek için Selmân'ı ararken “*Şu efendisiyle anlaşılan İranlı köle nerededir?*” sorusu¹⁸ ile yine Hz. Peygamber'in “*Ben Arab'ın, Suheyb Rûm'un, Bilâl Habeş'in, Selmân İran'ın önde gelenleriyiz(ilkiyiz, İslâm'a ilk girenleriyiz)*”¹⁹ hadisi Selmân'ın İranlı olduğunun kanıtlarıdır.

Selmân-ı Fârisî, İbn Abbas rivâyetine göre; İran'a bağlı İsfahan²⁰ şehrinin Ceyy²¹ köyünde dünyaya gelmiştir.²² Zeyd b. Savhan rivâyetinde ise; doğum yeri, Râmhürmüz²³ olarak geçmektedir.²⁴ Buhârî'de yer alan Selmân'ın “*Ben Râmhürmüz'denim*”²⁵ ifadelerini değerlendiren İbn Hacer, Râmhürmüz ile Ceyy'in aynı yer olabileceğini belirtmiştir.²⁶

¹⁴ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I, 516; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 383 ve 390

¹⁵ İbn İshak, a.g.e., s.66; İbn Hişam, a.g.e., I, 228

¹⁶ İbn Hişam, a.g.e., I, 228-229

¹⁷ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I, 555

¹⁸ İbn İshak, a.g.e., s.70

¹⁹ İbn Cevzî, a.g.e., I, 534

²⁰ Arapçada, İsbahan diye telaffuz edilir. Meşhûr ve büyük bir şehirdir. Bkz.: Yakût el-Hamevî, Şihâbüddin Ebû Abdullah, *Mu'cemü'l-Büldân*, Beyrût, ts., I, 206

²¹ Ceyyan olarak da telaffuz edilir. İsfahan'ın köylerindedir. Ziraat ve hayvancılık yapılan bir yerdir. Bkz.: Yakût el-Hamevî, a.g.e., II, 195-196

²² İbn İshak, a.g.e., s.66; İbn Hişam, a.g.e., I, 229; İbn Sa'd, a.g.e., IV, 75

²³ Râmhürmüz olarak da bilinmektedir. Kisralardan biri olan Hürmüz'ün murad ettiği yer anlamındadır. Şairlere ilham veren bir şehirdir. Bkz.: Yakût el-Hamevî, a.g.e., III, 17-18

²⁴ Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, *el-Camiu's-Sahih*, İst.,1315/1897, *Menâkıbu'l-Ensâr*, 52; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 396; Hakîm, Ebû Abdillâh en-Neysabûrî, *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*, Beyrût, ts., III, 599

Selmân-ı Fârisî'nin doğum tarihi hakkında, kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. O'nun doğum tarihi ile ilgili bilgiler, tahminlere dayanmaktadır. Vefâtına dayanan bilgilere göre; Hz.Muhammed'in doğumundan(m. 571) 5-10 yıl sonra doğduğu tahmin edilmektedir.²⁷

3. Künyesi ve Lakapları:

Selmân-ı Fârisî'nin künyesi, Ebû Abdullah'tır.²⁸ Bu künye hakkında kaynaklarda detaylı bilgiler bulunmamaktadır. Sâdece bir rivâyette, oğlu Abdullah'ın ismi açıkça belirtilmektedir.²⁹

Selmân-ı Fârisî'ye, Rasûlullah tarafından el-Hayr lakâbı verildiği iddia edilir.³⁰ Ancak bu lakâbın Selmân-ı Fârisî'ye verildiği kesin değildir. Zira, bu lakâbın Selmân b. Rebia ismindeki sahâbîye verildiği konusunda da bilgiler vardır.³¹

Selmân ibnü'l-İslâm, diğer bir lakâbıdır. Selmân'a İslâm'ın oğlu(ibnü'l-İslâm) denmesine sebep olan olay şöyle olmuştur: Selmân'ın İslâm'a olan samimi bağlılığı, herkes tarafından kendisine derin bir ilgi uyandırmıştır. Bu durum Sa'd b. Ebi Vakkas'ın Hz. Peygamber'e yakın olma duygusunu tahrik etmiş olacak ki, eşraftan Muhâcirler ve Ensâr arasında Selmân'ın tanınmayan bir kişi olduğuna işâret ederek, bir toplulukta hazır bulunanlara soylarını sorduktan sonra, Selmân'a da soyunu sormuştur. Bunun üzerine Selmân şu ilginç cevabı vermiştir:

²⁵ Buhârî, *Menâkıbu'l-Ensâr*, 52

²⁶ İbn Hacer, Ahmed b.Ali b. Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-Bâri bi Sahihi'l-Buhârî*, Thk.: Muhammed Fuad Abdülbâki, Kahire, 1986, VII, 324-325

²⁷ Sönmezsoy, Selahattin, "*Selmân-ı Fârisî*" *Makalelerle Mardin-İ Tarih Coğrafya*, İst., 2007, I, 177

²⁸ İbn Sa'd, a.g.e, IV, 75; el-Büstî, Ebû Hâtim Muhammed ibn-i Hibban, *Tarihu's-Sahâbe*, Thk.: Bevrân Zannavî, Beyrût, ts., s.116; Hakîm, a.g.e., III, 597; Hatîbü'l-Bağdâdî, a.g.e., I, 165; İbn Asâkir, a.g.e, XXI, 377; İbnü'l-Esîr, a.g.e., II, 328; Zehebî, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Tarihu'l-İslâm*, Thk.: Ömer Abdü's-Selâm Tedmürî, Beyrût, 1997 III, 510; Nevevî, Ebû Zekeriyya Muhyiddin b. Şerif, *Tehzîbü'l-Esmâi ve'l-Lugat*, Beyrût, ts., I, 226; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, IV, 137

²⁹ İbn Asâkir, a.g.e, XXI, 403

³⁰ İbn Abdilberr, Ebû Ömer Yusuf b. Abdillâh b. Muhammed, *el-İstiâb fi Mârifeti'l-Ashâb*, Mısır, 1939, II, 53; İbn Asâkir, a.g.e, XXI, 376

³¹ İbn Hacer, *el-İsâbe fi Temyîzi's-Sahâbe*, II, 62

“İslâm’a girdikten sonra neseb falan aramam, ama ben Selmân ibnü’l-İslâm’ım.” O mecliste bulunan Hz. Ömer’in Sa’d’a canı sıkılmış ve:

“Bütün Kureyş bilir ki; Pederim, Kureyş’in en azizi idi. Böyle iken ben işte ibnü’l-İslâm olan Selmân’ın kardeşi Ömer ibnü’l-İslâm’ım.”³² diyerek Selmân’ı arkasına alıp, O’na destek olmuştur.

Bilindiği gibi Araplar arasında bir kişinin neseb şeceresini(soy ağacını) bilmesi ve ifade etmesi çok önemliydi. Araplar soylarının asilliği ile övünürler ve neseplerini ezbere sayarlardı. Hatta bu konuda hacimli kitaplar bile yazılmıştı.³³ Selmân-ı Fârisî ise bu durumdan rahatsız olmuş, kendisine nereli olduğu sorulduğunda hep aynı cevabı vermiştir: “Ben Âdemoğullarından Selmân ibnü’l-İslâm’ım”³⁴

4. Selmân-ı Fârisî’nin İlk Dönemleri:

Selmân-ı Fârisî, İran’da Mecûsî ve çiftçilikle uğraşan bir ailede dünyaya gelen, sonra da Hıristiyanlığı yakından tanıyan ve Hz. Peygamber’in Medine’ye hicretinden sonra Müslüman olan önemli bir sahâbîdir.

Selmân-ı Fârisî, yetişmesi ve hayatı ile ilgili bilinen her şeyi Müslüman olduğu sırada Rasûlullah’a ve ashâbına anlatmıştır. Olgunluk döneminde kendisinden hayat hikâyesini anlatması istendiğinde de muhataplarını kırmayarak hayatını anlatmıştır.³⁵ Bu hikâye, araştırmamızda başlıklar halinde incelenecektir.

³² İbn Asâkir, a.g.e, XXI, 424-425; el-Hindî, Müttekî İbn Hüsâmeddin, *Kenzü’l-Ummâl fî Süneni’l-Akvâli ve’l-Ef’al*, Thk.: Bekri Hayyanî, Beyrût, 1979, XIII, 421; Zehebî, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, I, 544; Zebidî, Zeynüddin Ahmed b. Abdi’l-Latif, *Sahih-i Buhârî Muhtasarı ve Tecrid-i Sarih Tercemesi*, çev: Kâmil Miras, Ank., 1984, VI, 524

³³ Muhammed Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, I, 9

³⁴ İbn Abdilberr, a.g.e., II, 54

³⁵ Selmân, hayat hikayesini İbn Abbas’tan başka Selâme el-İclî, Ebû’t-Tufeyl Âmir b. Vâsile, Zeyd b. Savhan, İbn Lühey’a isimli râvîlere de anlatmıştır. Bkz.: Zehebî, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, I, 525-535;

4.1. Mecûsîliği:

Selmân-ı Fârisî, ailesinin etkisiyle Mecûsî râhipler yanında dinî eğitime devam etmiş³⁶, kutsal ateşi devamlı yakma ve sönmesine engel olma mertebesine kadar yükselmiştir. Bu dinî eğitim ve okuma yazma derslerinin dışında babasının aşırı sevgisinden dolayı evden dışarı çıkarılmayan Selmân, diğer dinlerden ve sosyal hayattan habersiz olarak günlerini geçirmiştir. Babası, Selmân'ı bir câriye gibi eve kapatmış, atalarının dinine sıkı sıkıya bağlı olarak yetişmesi için büyük gayret sarfetmiştir.³⁷

Selmân'ın babası bir gün işlerinin yoğunluğundan dolayı, bir iş takibi için O'nu çiftliğin bir yerine göndermiştir. Babası, Selmân'a çiftlikten fazla uzaklaşmamasını ve kaybolmamasını, şayet kaybolursa, kendisinin her şeyden değerli olduğunu sıkı sıkıya tembih etmiştir.

O güne kadar ilk defa çiftlikten dışarı çıkan genç Selmân'ın çiftlik etrafındaki gezisi hayatı için bir dönüm noktası olmuştur. Çiftlik kenarında dolaşırken kilisede ibâdet eden insanlar dikkatini çekmiş, büyük bir ilgi ile onları seyrederken eve dönüşünü geciktirmiştir. Bu kilisede gördükleri kendisinin alışageldiği ateşe ibâdetten çok farklı olmuş, gördükleri karşısında fikrinde kilisedeki bu dinin daha hayırlı olduğu kanaatine varmıştır. Selmân, kilisedekilere ne yaptıklarını sormuş, anlatılanlar iç dünyasını aydınlatmış ve bu dine geçmeye karar vermiştir.³⁸

Selmân eve dönmekte gecikince, babası endişelenmiş ve onu bulmak için adamlar göndermiştir. Eve dönen Selmân, başından geçenleri babasına anlatmıştır. Babası, O'na bahsettiği dinde hiçbir hayrın olmadığını ve atalarının dininin daha hayırlı olduğunu söylemiştir. Selmân ise Hıristiyanlığın kendi dinlerinden daha üstün olduğu konusunda babasıyla tartışmaya başlamış, babası O'nun bu durumundan telaşlanmış ve Selmân'ı ayaklarından bağlayarak hapsedmiştir.³⁹

³⁶ Sadece Ebû't-Tufeyl Âmir b. Vâsile rivâyetinde Selmân, Mecûsîlikten bahsetmeyerek, köy halkının atlara tapan bir kavim olduklarını belirtmiştir.(Ebû Nuaym el-İsbahânî, Ahmed b. Abdullah, *Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtü'l-Asfiyâ*, Mısır, ts., I, 190)

³⁷ İbn İshak, a.g.e., s.66; İbn Hişam, a.g.e., I, 229; İbn Sa'd, a.g.e., IV, 75; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 385

³⁸ İbn Sa'd, a.g.e., IV, 76; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I, 507; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 385-386

³⁹ İbn İshak, a.g.e., s.67; İbn Hişam, a.g.e., I, 229; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 386

4.2. Hıristiyan Olması ve Devam Ettiği Kiliseler:

Selmân, babası tarafından hapsedilip cezalandırıldıktan sonra, Hıristiyanlara haber göndererek, kendilerinden râzı olduğunu, Şam'a gitmek istediğini onlara bildirmiştir. Şam'a gidecek bir kabile o bölgeye gelince; beklediği haber, Selmân'a ulaştırılmıştır. Selmân, evden kaçmayı başararak, kâfileye katılmış ve Şam'a gelmiştir.

Selmân, Şam'da Hıristiyan din adamlarının liderini bularak ona bu dine girmek istediğini belirtmiş, papazın kendisini kabul etmesi üzerine Şam kilisesinde bir süre onunla birlikte kalmıştır.

Selmân hakikati bulma yolunda koşarken, bu papazın dini kötüye kullanması ve insanlara emrettiği sadakayı kendisi için toplayıp biriktirmesi, yoksullara dağıtmaması, Selmân'da ona karşı kin ve nefret oluşturmuştur. Fakat O, yüce ideali uğruna bu adam ile yaşamaya sabretmiştir.⁴⁰

Kısa bir süre sonra adam ölünce, onu dinî ayinle defnetmeye gelenlere Selmân, papazın kendisinde nefret oluşturan durumunu insanlara açıklamıştır. Sonra da papazın altın dolu küplerini sakladığı yeri göstermiştir. Bu açıklamalar üzerine halk, papazı defnetmekten vazgeçerek cenâzesini ağaca asıp taşa tutmuştur.

Ölen papazın yerine kiliseye getirilen başka bir papaza hayran kalan Selmân-ı Fârisî, aradığı şahsı bulduğunu anlamıştır. Bu papazın kendisiyle kalmasına izin vermesi üzerine, onunla kilisede kalmaya başlamıştır. Selmân, o zamana kadar bu papazdan daha faziletli, dünyayı onun kadar hiçe sayan, âhirete önem veren, gece gündüz ibâdete ondan daha düşkün birisini görmemiştir.

Bu zât ölüm döşeğinde iken, Selmân ona kimin yanına gitmesini tavsiye ettiğini sorması üzerine papaz, Selmân'a, iyi din adamlarının hep yok olup gittiğini, yaşayanların çoğunun da öteden beri tatbik edilmekte olan dinî hükümleri değiştirdiğini, ancak tabi olunacak bir kişinin olduğunu, onun da Musul'da bulunduğunu bildirmiştir.⁴¹

Selmân-ı Fârisî, Şam'daki papazın ölüm anında tavsiye ettiği Musul'daki Hıristiyan din adamının yanına gitmiştir. Onun da dinine bağlı bir adam olduğunu görünce, kendisine bağlanarak ondan yararlanmışır. Fakat çok geçmeden bu zât da vefât ederken, kendisinden

⁴⁰ Sönmezsoy, Selahattin, "*Selmân-ı Fârisî*"-*Makalelerle Mardin-1 Tarih Coğrafya*, İst., 2007, I, 179

⁴¹ İbn İshak, a.g.e., s.67; İbn Hişam, a.g.e., I, 230; İbn Sa'd, a.g.e., IV, 76-77; Ahmed b. Hanbel, a.g.e., V, 442; Hatîbü'l-Bağdâdî, a.g.e., I, 166-167; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 386; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I, 508; İbnü'l-Cevzî, a.g.e., I, 526-527

tavsiye isteyen Selmân'a Nusaybin'de bulunan bir din adamına tabi olabileceğini söylemiştir.⁴²

Musul'daki papazın tavsiyesi üzerine Nusaybin'e⁴³ gelen ve kendisine tavsiye edilen papazı bulan Selmân-ı Fârisî, bir müddet Nusaybin kilisesinde ilim ve ibâdetle günlerini geçirmiştir. Ancak önceki papazlar gibi bu papaz da ölüm döşeğine düşmüştür. Ölmek üzereyken Selmân ondan da tavsiye istemiştir. Nusaybin'deki bu papaz, tabi olunacak tek bir kişi tanıdığını ve onun Rûm topraklarındaki Ammuriye denilen bir yerde olduğunu söylemiştir. Bu zâtın vefâtından sonra Selmân-ı Fârisî, Ammuriye'ye doğru hareket etmiştir.⁴⁴

Nusaybin'deki din adamının tavsiyesi üzerine Ammuriye'ye⁴⁵ gelen Selmân-ı Fârisî, aradığı zâtı bulup kendisiyle kalmak istediğini belirtmiştir. Papazın bu teklifi kabul etmesi üzerine onunla bir müddet kalmıştır. Kendisine bağlandığı papaz da ölmeye yaklaştığında Selmân, ondan da tavsiye istemiştir. Bu zât da, yeryüzünde tabi olunacak bir zâtın kalmadığını söylemiş ve şöyle devam etmiştir:

“Ancak âhir zaman peygamberinin gelmesi yakındır. O, Hz. İbrâhim'in Hanîflik dini üzerine gönderilecektir. O, Arap topraklarından çıkacak, iki hârre arası hurmalık bir yere hicret edip orada ikâmet edecektir. O'nun gizli olmayan alâmetleri vardır: İki omzu arasında Nübüvvet Mührü bulunmakla beraber, hediyeden yer, sadakadan yemez⁴⁶, kavmi O'na sihirbaz, kâhin, mecnun gibi lakaplar takacaktır⁴⁷; keşke benim, O'na kavuşmaya gücüm yetseydi, ancak senin O'na gitmeye gücün yeterse hemen git!”

⁴² İbn İshak, a.g.e., s.67; İbn Hişam, a.g.e., I, 231; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 387

⁴³ Nusaybin, kalesiyle meşhûr, ticaret kervanlarının uğrak yeri bir Rûm toprağıydı. (Bkz.: Yakût el-Hamevî, a.g.e., V, 288-289) Nusaybin, bugün Türkiye topraklarında Mardin ilinin bir ilçesidir. Selmân'ın Nusaybin'de 4-5 yıl kaldığı tahmin edilmektedir. Bugün, Nusaybin'de Hz. Selman'ın makamı olarak anılan yer, Selman'ın Nusaybin'de bulunduğu sırada kaldığı yerdir. (Sönmezsoy, a.g.e., I, 180)

⁴⁴ İbn İshak, a.g.e., s.68; İbn Hişam, a.g.e., I, 231

⁴⁵ Hz. Nuh(a.s.)'un torunlarından Ammuriye bint-i Rûm'a izâfeten bu ismi almıştır. (Bkz.: Yakût el-Hamevî, a.g.e., IV, 157); Ammuriye, Eskişehir ilinin Sivrihisar ilçesinin eski ismidir. Ammuriye, Roma İmparatorluğu zamanında Galatya adı verilen Ankara tarafında Haymana Ovasının batısında, Sakarya nehrinin kenarında bulunan önemli bir ticaret merkezi olup Osman Gazi'ye verilen Menşur'da şehrin adı Ammuriye olarak belirtildiği gibi Sivrihisar olarak da geçmektedir. (Sönmezsoy, a.g.e., I, 182)

⁴⁶ İbn İshak, a.g.e., s.68; İbn Hişam, a.g.e., I, 231

⁴⁷ O'na kavminin sihirbaz, kâhin, mecnûn diyeceği el-Heysemî'nin rivâyetinde geçmektedir. Bkz.: el-Heysemî, a.g.e., IX, 339-340

Selmân, papazın ölümünden sonra bir müddet daha kaldığı⁴⁸ Ammuriye’de bulunduğu sırada birkaç inek ve koyundan oluşan küçük bir sürü oluşturmuştur.

4.3. Hicâz’a ve Medine’ye Gelişi:

Selmân-ı Fârisî, Hak dini bulmak için İran’daki rahatını bırakarak seyâhatlere başlaması ile devam eden hayatı, bundan sonra uzun bir yolculuktan sonra Hicâz’a gelmesi ve burada yine uzun bir süre köle olarak kalmasıyla devam etmiştir.

Ammuriye’de kendine Arap topraklarına gitmesini tavsiye eden din adamının sözüne uyan Selmân-ı Fârisî, Arap topraklarından gelen Kelboğulları kabilesinden bazı tâcirlerle karşılaşmıştır. Bu tâcirlerle kendisini, Arabistan’a götürmeleri karşılığında sahibi olduğu küçük sürüsünü vermeyi teklif etmiştir.

Tâcirler, bu teklifi kabul edince onlarla birlikte Hicâz topraklarına hareket eden Selmân-ı Fârisî, Şam yolunda Medine’ye yakın bir yer olan Vadi’l-Kura denilen yere kadar gelmiştir. Burada ise, tâcirlerin ihânetine uğramış, kendisine zulmedilmiş ve üstelik bir Yahûdî’ye köle olarak satılmıştır.⁴⁹ Bir müddet Vadi’l-Kura’da bu Yahûdî’nin yanında kalan Selmân-ı Fârisî, Benû Kureyza’lı bir Yahûdî tarafından satın alınarak Medine’ye götürülmüştür.⁵⁰

Selmân’ın kıssasının anlatıldığı başka bir rivâyette ise, uzun yolculuğu esnasında, Hıristiyan din adamlarının yönlendirmesiyle Hıms’a kadar gelmiştir. Buradan tavsiye üzerine, Kudüs’e kadar gelmiş ve burada kendisine tarif edilen zâtı bularak ilim tahsil etmiş; bu kimsenin O’na son peygamberin çıkacağı yer ve önceki rivâyetlerde geçen alâmetleri bildirmesi üzerine de Hicâz’a doğru hareket etmiştir. Sonunda Araplardan bir kâfile tarafından köle edilerek Medine’de bir kadına satılmıştır.⁵¹

Yine Selmân-ı Fârisî’nin hikâyesinin anlatıldığı başka bir rivâyete göre; Selmân Medineli birisinin kölesi olarak hurmalıklarda çalıştırılmıştır. Bu hurmalıklarda, sırtı ve göğsü yara oluncaya kadar su çekerek hurmaları sulamıştır. Bu sırada söylediklerini

⁴⁸ Bir rivâyete göre Selmân, Şam’da, Musul’da, Nusaybin’de ve Ammuriye’de üçer yıl kalmıştır. Bkz.: el-Heysemî, a.g.e., IX, 339

⁴⁹ İbn İshak, a.g.e., s.68; İbn Hişam, a.g.e., I, 232; İbn Sa’d, a.g.e., IV, 77-78; Ahmed b. Hanbel, a.g.e., V, 442-443; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 387; Buhârî, Buyu’, 100

⁵⁰ İbn Hişam, a.g.e., I, 232; Ebû Nuaym el-İsbahânî, a.g.e., I, 194; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 388

⁵¹ İbn Sa’d, a.g.e., IV, 81-82; Zehebî, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, I, 513

anlayan birisini bulamamıştır. Nihâyet, bahçeye su almak için yaşlı Fârisî bir kadın gelmiştir. Selmân, ona durumunu anlatır. Kadın, O'na Hz. Peygamber'in yerini gösterir.⁵² Bir başka rivâyette, Selmân Hâlise adında bir kadına satılmıştır. Selmân, bu kadının yanında 16 ay kalmıştır.⁵³

Bir diğer rivâyette Selmân, Ammuriye'de yanında kaldığı papaz tarafından Şam'daki ormanlık bir araziye gitmesi, orada bulunan yılda bir kez ortaya çıkıp hastalara şifa dağıtan ve dua eden bir adamı bulması, ondan Haniflik dinini sorması istenmiştir. Selmân, tavsiyeye uyarak denilen yere gelmiş, bir sene burada kalmış, bir gece vakti bu adam çıkmış, Selmân Hz. İbrâhim'in Haniflik dinini bu adama sormuş, adam ise yakında yeni bir peygamberin geleceğini Selmân'a haber vermiştir.⁵⁴

Selmân-ı Fârisî'nin Müslüman oluncaya kadar yaşadığı dönem hakkında anlatılan kıssalar, birbirinden farklı ve râvilere göre değişiklik arzeden kıssalardır. O'nun hakkındaki bütün kıssalar, kendi anlatımıyla verilmektedir. İbn Hacer'in de belirttiği gibi, bu kıssaların arasının te'lif edilmesi zordur.⁵⁵ Ancak anlatılan kıssalar yer ve şekil itibariyle farklılıklar gösterse de, Selmân Müslüman olmadan önce Hıristiyan papazların yanında kalmış, onların yönlendirmeleri ile Medine'ye ulaşmış ve yeni peygamberi bulma uğruna köleliğe razı olmuştur.

B. SELMÂN-I FÂRİSÎ'NİN MÜSLÜMAN OLDUKTAN SONRAKİ HAYATI

1. Hz. Peygamber Döneminde Selmân-ı Fârisî

1.1. Selmân-ı Fârisî'nin Hz. Muhammed'le Karşılılaşması ve Müslüman Olması:

Selmân-ı Fârisî, Medine'ye köle olarak gelinceye kadar on civarında efendi değiştirmiş⁵⁶, en son kendisini satın alan Kurayzoğullarından Osman b. Eşhel'le⁵⁷ birlikte

⁵² Ebû Nuaym el-İsbahânî, a.g.e., I, 194; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I, 515

⁵³ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I, 520

⁵⁴ İbn İshak, a.g.e., s.70-71; İbn Hişam, a.g.e., I, 236; İbn Sa'd, a.g.e., IV, 77; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I, 512

⁵⁵ İbn Hacer, *el-İsâbe fi Temyîzi's-Sahâbe*, II, 62

⁵⁶ İbn Abdilberr, a.g.e., II, 54; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 404

Medine’de yaşamaya başlamıştır. Medine’ye gelir gelmez, aradığı yerin burası olduğu kanaatine varmıştır.⁵⁸

Medine’de kölelik hayatının ağır yükü altında çalışarak günlerini geçirdiğinden ve yeni peygamber hakkında hiçbir bilgisi olmadığından, hicrete kadar geçen sürede Hz. Muhammed’den habersiz olarak yaşamıştır.

Selmân-ı Fârisî, aradığı peygamberi beklerken, bir gün Hz. Muhammed’in Medine yakınlarındaki Kuba’ya geldiği haberini almıştır. Bu haberi sahibinin amcaoğullarından birisi kızarak anlatmıştır.⁵⁹ Selmân-ı Fârisî, bu haberle son derece heyecanlanmış ve neredeyse ağacın üzerinden sahibinin üstüne düşecek duruma gelmiştir. Hemen ağaçtan inerek haberi tekrar duymak istemiş, ancak sahibinin sert yumruğuyla karşılaşmıştır.⁶⁰

Selmân-ı Fârisî, sahibinin katı muamelesi sonrası işine dönmüş, sabırla akşam olmasını beklemiştir. Akşam olunca, Hz. Muhammed’in Kuba’da Müslümanlarla birlikte bulunduğu eve giden Selmân-ı Fârisî, Hz. Peygamber’i görünce uzun süredir aradığı zâtın huzurunda olduğunu anlamıştır.

Yanında getirdiği hurmaları kullanarak, kendisine Ammuriye’deki papazın anlattığı peygamberlik vasıflarını sorgulamak istemiştir. Hurmaları, Hz. Muhammed’e takdim ederken şöyle demiştir:

“Sizin Salih bir kimse olduğunuzu öğrendim. Yanınızda fakir kimseler de varmış. Bu hurmaları sadaka olarak takdim ediyorum. Buna buradakilerin en lâyıkı sizsiniz.”

Rasûlullah, kendisine sadaka olarak sunulan hurmaları yemeyerek, arkadaşlarına dağıtmıştır. Selmân-ı Fârisî, kendi kendine:

“Bu bana öğretilen peygamber vasıflarından ilkidir” diyerek oradan ayrılmıştır.⁶¹

Hz. Muhammed, Kuba’dan Medine’ye Ebû Eyyûb el-Ensârî’nin evine inmiştir. Selmân, yine bir şeyler biriktirerek, Rasûlullah’ın yanına gelmiştir. Yanında getirdiklerini takdim ederken:

⁵⁷ Zehebî, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, I, 555

⁵⁸ Zehebî, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, I, 509

⁵⁹ Haberi veren Yahûdî: “Allah, Benû Kayle’yi kahretsin!” demiştir ki; Benû Kayle, Evs ve Hazreç kabilelerine verilen isimdir. Bkz.: ed-Diyarбекrî, Hüseyin b. Muhammed b. Hasen, *Tarihu’l-Hâmis fi Ahvâl-i Enfesi’n-Nefis*, Beyrût, ts., I, 302

⁶⁰ İbn İshak, a.g.e., s.69; İbn Hişam, a.g.e., I, 233; İbn Sa’d, a.g.e., IV, 78; Ahmed b. Hanbel, a.g.e., V, 443

⁶¹ Zehebî, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, I, 510; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 388; İbnü’l-Cevzî, a.g.e., I, 530; İbnü’l- Esîr, *Üsdü’l-Gâbe fi Mârifeti’s-Sahâbe*, II, 329

“Sadakadan yemediğinizi gördüm, bu hediyedir, ikramdır” demiştir. Hz. Muhammed, arkadaşlarıyla birlikte hediyeden yemiştir. Böylece Selmân-ı Fârisî, ikinci alâmetinde Hz. Peygamber’de olduğuna kanaat getirmiştir.

Selmân-ı Fârisî, Ammuriye’deki arkadaşının kendisine haber verdiği üçüncü alâmeti de tespit etmek isteğiyle fırsat kollamaya başlamıştır. Hz. Muhammed’i takib eden Selmân-ı Fârisî, bir gün Rasûlullah’ın arkadaşlarının birisinin cenâzesi⁶² nedeniyle “*Bakiu’l-Ğarkad*” Kabristan’ında olduğu haberini almıştır. Selmân-ı Fârisî, hemen mezarlığa giderek, Hz. Muhammed’in “*Peygamberlik Mührü*”nü görmek amacıyla sırt bölgesine doğru bakmaya başlamıştır. Hz. Peygamber, O’nun niyetini anlamış, gömleğinin sırt kısmını sıyırarak Selmân-ı Fârisî’nin iki küreği arasındaki güvercin yumurtası büyüklüğündeki Peygamberlik mührünü görmesini sağlamıştır. Mührü gören Selmân-ı Fârisî, sevinç gözyaşlarıyla birlikte Rasûlullah’a sarılmış, O’nu öpmüş ve ağlamıştır.⁶³

Rasûlullah, Selmân’dan hayat hikâyesini anlatmasını istemiş, Selmân da anlatmıştır. Rasûlullah’ın çok hoşuna gidince arkadaşları için bir kez daha başından geçenleri anlatan Selmân, Müslüman olmaya çok yakındır.⁶⁴

Selmân-ı Fârisî, hicretin birinci yılında Medine’de Müslüman olmuştur. Hakikati arama yolculuğunda uzun yıllar kiliseleri dolaşmış, Hz. İbrahim’in dinini ihya edecek yeni bir peygamberin gönderilmesinin yaklaştığı haberini alması, O’nda bu son peygambere ulaşma arzusunu güçlü bir şekilde uyandırmıştır. Kendisine bildirilen bu peygambere ulaşmak için her türlü meşakkâtlere göğüs germiştir. Köle durumuna düşmesi bile bu arzusunu söndürmemiş, nihâyet Hz. Muhammed’le karşılaşarak Müslüman olmuştur.⁶⁵

⁶² Bu sahâbî, Kuba’da Hz. Peygamber’i misafir eden Gülsüm b. Hedm’dir. Gülsüm b. Hedm, hicretten kısa bir süre sonra vefât etmiştir.(İbn Hişam, a.g.e., I, 234)

⁶³ Zehebî, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, I, 510; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 388; Beyhâkî, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin, *Delâilü’n-Nübüvve ve Marifeti Ahvâli Sahibi’ş-Şeria*, Thk.: Abdu’l-Mu’ti Kal’acî, Beyrût, 1985, I, 302

⁶⁴ İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Ğâbe ft Mârifeti’s-Sahâbe*, II, 330

⁶⁵ Selmân-ı Fârisî’nin Müslüman oluşuyla ilgili başka bir rivâyet şöyledir: Selmân-ı Fârisî, İslâm’dan önce Mecûsîdir. Bir gece rüyasında Mecûsîlerin köpek olarak dirildiklerini, bir başka gece domuz olarak dirildiklerini görür. Bunun üzerine evini barkını terk eder ve Şam’a gider. Yahûdîliğe girer, ama onların ateşe atıldıklarını rüyasında görür ve Hıristiyanlığa girer. Onların da ateşe atıldıklarını rüyasında görünce Nusaybin’e gider. Yine rüyasında Hz. İbrâhim’in yeryüzüne indiğini, inananları seçerek ayırdığını ve bunların cennete gittiklerini görür. Yaklaşık yüzelli yaşında birine başından geçenleri anlatır. Zât da aradığı dinin Hanif dini olduğunu söyler. Adı; arşta Muhammed, İncil’de Ahmed, kıyamet gününde Mahmud, sıratı

Selmân-ı Fârisî, çok az Arapça bilmekte ve Farsça ile İbranice'yi iyi derecede konuşabilmektedir. Allah Rasûlü'nün arkadaşlarından Farsça'yı iyi konuşan birisi vasıtasıyla Selmân başından geçenleri anlatmış, Rasûlullah, O'nu İslâm'a davet etmiş ve Selmân-ı Fârisî, orada şehâdet getirerek Müslüman olmuştur.⁶⁶

1.2. Selmân-ı Fârisî'nin Kölelikten Kurtuluşu:

Selmân-ı Fârisî, on kadar efendi değiştirdikten sonra köle iken Müslüman olmuştur. O'nun bu durumu, köleliğe bir koyun gibi boyun eğdiği anlamına gelmez. O, her ne pahasına olursa olsun, yeni peygamberin yanında olmak istemiş ve son peygambere aşkla bağlanarak, O'nu bulmak için herkesin emrine girmeyi kabul etmiştir.⁶⁷

İslâm ile şereflendikten sonra, Selmân artık köle olarak kalamazdı. Hz. Peygamber, O'nun kölelikten kurtulması için sahibiyile mukâtebe⁶⁸ yapmasını emretmiştir. Selmân-ı Fârisî, sahibi ile kırk okye altın ve artı olarak üç yüz⁶⁹ hurma fidanı dikip meyve verinceye kadar onlara bakmak şartıyla anlaşma yapmıştır. Bilindiği gibi hurma, çok geç meyve veren bir ağaçtır. Yahûdî, aklınca kurnazlık ederek, ağır bir şart ileri sürdüğünü sanmıştır.⁷⁰

Yapılan anlaşma gereğince, Yahûdî'ye verilecek hurma ağaçları konusunda hemen harekete geçen Hz. Muhammed, ashâba: "*Kardeşinize yardım ediniz*" buyurmuştur. Ashâb tarafından getirilen onar, yirmişer, otuzar hurma fidanları ile istenilen miktar toplanınca, Hz. Peygamber, hurmalar için çukurların kazılmasını ve kendisine haber verilmesini emretmiştir.

Fidanların çukurları hazıranınca Selmân-ı Fârisî, Rasûlullah'a haber vermiştir. Rasûlullah, hurma fidanlarını kendi elleriyle dikerek doldurmuştur. Sadece Selmân'ın

Hammâd ve cennet kapısında Hamîd olan bir Nebî'nin Yesrib'de bu dine çağırıldığını bildirir. (Bkz.: Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I, 522)

⁶⁶ Kettânî, Muhammed Abdu'l-Hay, *et-Terâtibu'l-İdâriyye*, çev.: Ahmet Özel, İst., 1991, I, 283

⁶⁷ Zebidî, a.g.e., VI, 523

⁶⁸ Mukatebe: Kölenin kölelikten kurtulmak için sahibiyile yaptığı anlaşmadır.

⁶⁹ Hurma fidanlarının sayısı hakkında bilgiler çelişkilidir. Bir rivâyette, 100 sayısı verilmektedir. Bkz.: el-Hindî, a.g.e., XIII, 424; Hurma sayısı konusunda diğer bir rivâyette 500 sayısı zikredilmiştir. Bkz.: Zebidî, a.g.e., VI, 523

⁷⁰ Yardım, Ali, *Peygamberimizin Şemâli*, İst., 1998, s.85

diktiği bir fidan kurumuş⁷¹, diğerleri tamamen tutmuş ve bir yıl içinde hurma verecek seviyeye gelmiştir.⁷² Böylece Selmân, anlaşmanın bir koşulunu yerine getirmiştir. Geriye ödenecek altın kalmıştır.

Yapılan anlaşmaya göre, ödenecek altın için Hz. Peygamber, Benû Süleym kabilesinden gelen bir parça altını, Selmân-ı Fârisî'ye vererek borcunu ödemesini söylemiştir.⁷³ Selmân-ı Fârisî, kendisine verilen yumurta büyüklüğünde altını az görünce endişelenmiş:

“*Ya Rasûlullah! Bu kadar altın benim borcuma nasıl yetecek?*” diye sormuş, bunun üzerine Rasûlullah, altın parçasını alıp mübarek dili üzerinde çevirerek gezdirmiş ve gidip borcunu ödemesini söylemiş, bu altın tartıldığında bir mucize eseri olarak 40 okye gelmiş, altın Yahudi'ye teslim edilmiş ve Selmân-ı Fârisî, kölelikten kurtulmuştur.⁷⁴

Böylece Selmân-ı Fârisî, fikren kavuştuğu özgürlüğüne bedenen de kavuşmuş⁷⁵ ve İsfahan'dan çıktığı günden beri aradığı gerçeği bulmuştur.

1.3. Selmân-ı Fârisî'nin Ebû'd-Derdâ'yla Kardeşliği:

Hz. Selmân, hürriyetine kavuştuktan sonra Hz. Peygamber, Selmân'ın uzak memleketten gelmiş olduğunu ve garip kaldığını söyleyerek, müslümanlardan birisiyle

⁷¹ Bir başka rivâyette bu bir tane tutmayan fidanı, Hz. Ömer'in diktiği bildirilir. (El-Heysemî, a.g.e., s.338; Belâzurî, Ahmed b. Yahya b. Câbir b. Dâvûd, *Ensâbu'l-Eşraf*, Thk.: Muhammed Hamidullah, Kâhire, 1978, I, 486; İbn Kesir, Ebû'l-Fidâ Hâfız ed-Dımaşkî, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Thk.: A. Ebû Müslim, Beyrût, 1990, VI, 128)

⁷² İbn Sa'd, a.g.e., IV, 79; İbn Kesir, a.g.e., VI, 128

⁷³ Hicretin 5. yılında Benû Süleym madenlerinden vergi alınmaktaydı. Selmân-ı Fârisî'nin azad edilmesi için Yahûdî efendisine verilmesi gereken altını, Rasûlullah, Süleymlilerin işlettiği altın madenlerinden alınan zekatla ödemiştir. (Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, I, 414)

⁷⁴ İbn İshak, a.g.e., s.70; İbn Hişam, a.g.e., I, 235; İbn Sa'd, a.g.e., IV, 80; Ahmed b. Hanbel, a.g.e., V, 444; Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerir, *Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülûk*, Beyrût, 1968, III, 171; Hakîm, a.g.e., III, 604; Ebû Nuaym el-İsbahânî, a.g.e., I, 193; Hatîbü'l-Bağdâdî, a.g.e., I, 169; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 389; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I, 511; İbnü'l-Cevzî, a.g.e., I, 533; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe fî Mârifeti's-Sahâbe*, II, 330; Nevevî, a.g.e., I, 227; el-Heysemî, a.g.e., IX, 338

⁷⁵ Zeyd b. Savhan'ın rivâyet ettiği kıssada, Selmân kendisini Rasûlullah'ın emriyle Ebû Bekir'in satın aldığı belirtmektedir. bkz.: Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I, 531

kardeşlik bağı kurmasını emretmiş⁷⁶, bu emri üzerine Ebû'd-Derdâ ile Selmân-ı Fârisî kardeş olmuşlardır. Bir başka rivâyette; Rasûlullah, Selmân-ı Fârisî ile Huzeyfe'yi kardeş yapmıştır.⁷⁷

Selmân-ı Fârisî ile Ebû'd-Derdâ arasındaki kardeşlik hayatlarının sonuna kadar sürmüş, birbirlerine doğruyu göstermede yardımcı olmuşlardır.

Selmân-ı Fârisî'nin ahlâkı, Kur'an ve Sünnet üzerine kurulduğu için davranışları da Kur'an ve Sünnet'le tutarlı olmuştur. Bütün uğraşısı, hakkı gerektiği gibi yaşamaktır. Kendisi için düşündüğü her şeyi, kardeşleri içinde düşünmeye özen gösteren Selmân-ı Fârisî, bir Cuma günü Ebû'd-Derdâ'yı ziyâret etmiştir.

Ebû'd-Derdâ'nın evine gelen Selmân, hanımından kardeşini sormuştur. Kendisine uyuduğu söylenince, bu saatte niçin uyduğunu, hasta olup olmadığını öğrenmek istemiştir. Hanımından:

“Cuma günleri uyumaz, gecenin sabahına da oruçlu olarak girer. Bu nedenle şimdi ihtiyacı olan uykusunu uyuyor” yanıtını almıştır.

Selmân, Ebû'd-Derdâ'nın bu tavrını doğru bulmayarak hemen yemek hazırlamaya koyulmuştur. Yaptığı yemeği, Ebû'd-Derdâ'nın odasına götürmüştür. Ebû'd-Derdâ uyanmış, yemeği oruçlu olduğu için yiyemeyeceğini belirtmiştir. Selmân, Ebû'd-Derdâ yemedikçe kendisinin de yemeyeceğini bildirerek, orucu bozmasını istemiştir. Selmân'ın bu isteği, Ebû'd-Derdâ'yı endişeye sevk etmiştir. Birlikte Rasûlullah'a gitmişler ve durumu O'na anlatmışlar; Onları dinleyen Rasûlullah, Ebû'd-Derdâ'ya: *“Selmân, senden daha bilgilidir”*⁷⁸ diye üç kere tekrarlamış ve şöyle devam etmiştir:

“Gecelerin içinde sadece Cuma gecesini, günlerden de Cuma gününü(tümüyle ibâdete) ayırma” diyerek Ebû'd-Derdâ'nın endişesini gidermiştir.⁷⁹

Selmân-ı Fârisî ile Ebû'd-Derdâ, İslâm'ın koyduğu kurallar çerçevesinde çok güçlü bir kardeşlik yaşamışlar ve diğer Müslümanlara örnek olmuşlardır. Bu kardeşlik Rasûlullah'ın vefâtından sonra, ayrı ayrı şehirlerde olsalar da devam etmiştir. Zaman zaman birbirlerini ziyâret etmişler, zaman zaman da mektuplaşarak birbirlerine güzel tavsiyelerde bulunmuşlardır.

⁷⁶ Buhârî, *Savm*, 51- *Menâkıbu'l-Ensar*, 50; Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre, *es-Sünenü't-Tirmizî*, Humus, 1965, *Zühd*, 64

⁷⁷ İbn Sa'd, a.g.e., IV, 84

⁷⁸ Buhârî, *Savm*, 51; Tirmizî, *Zühd*, 64

⁷⁹ Ebû Nuaym el-İsbahânî, a.g.e., I, 187-188

Selmân, bazı zamanlarda kardeşini ziyâret etmiş, bu ziyâretler için zahmetlere katlanmıştır. Böyle bir ziyâretinde Şam'a kadar gelmiş, ancak Ebû'd-Derdâ'nın Beyrût'ta olduğunu öğrenince kardeşiyle görüşmek için o tarafa yönelmiştir.⁸⁰

Ebû'd- Derdâ, Selmân-ı Fârisî'ye gönderdiği bir mektubunda şunları yazmıştır:

“Kardeşim, kulların savamadıkları belâlara uğramadan, sağlığının ve boş vakitlerinin kıymetini bil! Musîbetzedelerin hayır duâlarını al!

Kardeşim, mescid evin olsun. Ben Rasûlullah'tan dinledim, ‘Mescidler her müttakinin evidir’ buyurmuştu. Allah, mescidler evleri olanların huzur ve saadetlerini, sırat köprüsünden Rabbin hoşnutluğuna (cennete) geçişlerine kefil olduğunu buyurmuştur.⁸¹

Kardeşim, yetime acı! Ona yakınlık göster, yemeğinden yedir! Ben, Rasûlullah'tan dinledim, kalbinin katlığından yakınan bir adama; ‘Kalbinin yumuşamasını istiyor musun?’ diye sormuş, adamın ‘Evet!’ demesi üzerine şöyle buyurmuştu: ‘Öyleyse yetimi kendine yaklaştır! Başını okşa! Ona yediğinden yedir! Bu, kalbini yumuşatır ve bu sayede arzuna kavuşursun.’

Kardeşim, şükürünü îfa edemeyeceğin bir malı biriktirme! Ben Rasûlullah'tan dinledim şöyle buyurdu: ‘Dünyada Allah'a itaat etmiş servet sahibi, önünde ve arkasında serveti olduğu hâlde getirilir. Sırat köprüsü adamı salladıkça; ‘Yürü! Çünkü sen üzerindeki hakkı yerine getirdin’ der. Allah'a itaat etmemiş olan da, malı omuzlarına çökmüş olarak getirilir, bizzât serveti ayağına çelme takar ve; ‘Yazık sana! Benimle Allah'a itaat etseydin ya’ der durur. Servet sahibi; ‘Eyvah! Eyvah!’ diye hayıflanır.’

Kardeşim, duyduğuma göre bir hizmetçi almışsın. Ben, Rasûlullah'tan dinledim: ‘Başkası tarafından hizmeti görülmedikçe kul Allah'ın, Allah da kulunun yanında yer alır. Hizmeti yapılan bir kula ise hesap vermesi vâcib olur’ buyurdu. Ümmü'd-Derdâ (hanımım), benden bir hizmetçi istemişti. O sırada zengindim. Hesapla ilgili keyfiyeti duyduğum için onun bu arzusunu hoş karşılamamıştım.

⁸⁰ Zehebî, *Tarihu'l-İslâm*, Thk.: Ömer Abdüsselam Tedmürî, Beyrût, 1997, III, 511

⁸¹ Taberânî, bu tavsiyeyi Selmân'ın Ebû'd-Derda'ya yazdığını belirtir. Bkz.: Taberânî, *Ebû'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed, Mu'cemü'l-Kebir*, Thk.: Hamdi Abdü'l-Mecid es-Selefi, Mısır, 1984, VI, 255

*Kardeşim, benim ve senin kıyamet günü korunacağımızı kim temin edebilir ki; hesaptan korkmayalım? Kardeşim, Rasûlullah'ın arkadaşı olmakla aldanma! Ondan sonra uzun zaman yaşadık, onun ardından yaptıklarımızı Allah daha iyi biliyor.*⁸²

1.4. Selmân-ı Fârisî Suffa Okulunda:

Selmân-ı Fârisî, Rasûlullah'ın çabaları ve ashâbın da katkılarıyla hürriyetine kavuşmuştur. Artık hür bir müslümandır. Fakat öncesinde köle olması hasebiyle, hiçbir malı mülkü yoktur. Selmân-ı Fârisî, artık istediği gibi davranabilir, bir kısım muhâcirin yaptığı gibi, bir iş tutup mal mülk sahibi olabilirdi.

İşte bu andan itibaren Selmân-ı Fârisî, kendisini İslâm Peygamberi'ne adamaya karar vermiştir. O zaman, kendini İslâm'a adamanın en bilinen yolu, kapalı bir mekan olduğu için gölgelik anlamına gelen zulle⁸³ de denilen, Suffa ehlerinden olmaktı.

Suffa; Mescid-i Nebevî'nin bitişiğinde, Medine'ye hicret eden veya kimsesiz ve bekâr Müslümanların kaldığı bir yerd. Burası; okuma-yazma öğrenilen bir eğitim- öğretim yeri, Kur'an ve sünnet öğrenilen dersane niteliğindedir. Hz. Peygamber, sayıları doksan ile dört yüz arasında değişen bu Suffa ehliyle yakından ilgilenir, iâşelerini temin için tedbirler alırdı.

Rasûlullah, savaş zamanları dışında Ashâb-ı Suffa'yla sohbet eder, onların ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır, gelen sadakaların tamamını ve hediyelerin büyük bir kısmını bunlara tahsis ederdi.

Suffa ehlerinden birisi evlenirse, arkadaşlarından ayrılırdı. Suffalıların bir kısmı, geçimlerini temin için yakacak toplar, bunları satar ve yiyeceklerini alırlardı. Bazen de bu insanlar, iki gün yiyecek bulamaz, namaz esnasında dermansız kalıp yere düşerlerdi. Bazı zamanlar, Hz. Peygamber, bunları birer ikişer Ensâr ve Muhâcirlerin evine misafirlige gönderirdi. Taşraya mürşit göndermek gerektiğinde, Ashâb-ı Suffa'dan seçilirdi.⁸⁴

İşte bu Ashâb-ı Suffa'dan biri de, Selmân-ı Fârisî idi. Selmân-ı Fârisî, hür olduktan sonra Ehl-i Suffa'ye girmiştir. Hayatı boyu aradığı hakikati, Rasûlullah'ın yanında öğrenmiş, Hz. Peygamber vefât edinceye kadar Suffa ehlerinden olmuştur. Selmân-ı Fârisî,

⁸² Ebû Nuaym el-İsbahânî, a.g.e., I, 214

⁸³ İbn Sa'd, a.g.e., I, 305; Bkz.: Âşık, Nevzât, *Sahâbe ve Hadîs Rivâyeti*, İzmir, 1981, s.61-62

⁸⁴ Bkz.: Mevlâna Şiblî, *Asr-ı Saadet*, Müt.: Ö. Rıza Doğrul, İst., 1977, I, 212-213

Rasûlullah vefât edinceye kadar, kesinlikle Medine’de Ehl-i Suffa’dan birisi olarak kalmıştır.

1.5. Rasûlullah’la Katıldığı Savaşlar:

Selmân-ı Fârisî, Rasûlullah’la hicretin ilk günlerinde Kûba’da karşılaşmış, hicretin 5. yılına(627) kadar da köle olarak kalmıştır. Bu kölelik yılları sebebiyle hicretin 2. yılında(624) ve 3. yılında(625) yapılan Bedir ve Uhud Savaşlarına katılma fırsatı bulamamıştır.

Selmân-ı Fârisî’nin hürriyetine kavuştuğu yıl olan hicrî 5. yılda(627) Hendek Savaşı olmuştur. Müslümanlar, Uhud Savaş’ından ders almışlar, bu savaşa daha dikkatli çıkmışlardır. Selmân-ı Fârisî de, bu savaşta bulunmuştur. O’nun ilk gazvesi, Hendek savaşı olmuştur.⁸⁵

Bu savaştaki teklifi, Hendek kazımında yaşananlar ve savaş esnasında yaptıklarını üçüncü bölümde geniş olarak ele alacağız. Bu yüzden burada genel hatlarıyla katıldığı savaşlara değinmekle yetineceğiz.

Selmân-ı Fârisî’nin anlattıklarına bakıldığında, Rasûlullah’la Hendek Savaşı ve sonrasındaki bütün savaşlara katıldığı ortaya çıkmaktadır.⁸⁶ Bu genel açıklamadan anlaşılmaktadır ki; Selmân-ı Fârisî, Hendek Savaşı, Mekke’nin Fethi, Tâif Muhasarası, Tebük Seferi gibi Rasûlullah dönemindeki bütün olaylara katılmış ve O’ndan hiç ayrılmamıştır. Bu olaylarda ordu içinde yer alan Selmân-ı Fârisî, ileri atılma faaliyeti göstermese de büyük yararlılıklar sağlamıştır.⁸⁷

Selmân-ı Fârisî, Rasûlullah döneminde hürriyetine kavuştuğu andan itibaren Rasûlullah’a yakın olmuş, barış zamanlarında Suffa ehlinden biri olarak eğitim öğretime devam etmiş, savaş zamanlarında Hz. Peygamber’in ordusu içinde bulunmuş, Rasûlullah vefât edinceye kadar O’nunla birlikte kalmıştır.

⁸⁵ İbn Sa’d, a.g.e., IV, 84; İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdillâh b. Müslim, *el-Meârif*, Ter.: Hasan Ege, İst., ts., s.185;

⁸⁶ İbn İshak, a.g.e., s.70; İbn Hişam, a.g.e., I, 235; İbn Sa’d, a.g.e., IV, 84

⁸⁷ Nedvî, Şah Muinüddin Ahmed-Said Saib Ansarî, *Asr-ı Saadet*, Haz.: Eşref Edip, İst., 1964, III, 207

2. Hz. Ebû Bekir Döneminde Selmân-ı Fârisî:

Allah Rasûlü'nün vefâtı, bütün sahâbîlerde olduğu gibi Selmân üzerinde de büyük etki yapmıştır. Yıllardır yanından ayrılmadığı Hz. Peygamber vefât edince Selmân-ı Fârisî, âdeta kendisini kaybetmiş ve O'nun yokluğuna alışmamıştır. İşte bu sırada Hz. Ebû Bekir, Müslümanlara hitaben:

“Kim Muhammed'e tapıyorsa, kesinlikle bilmelidir ki, Muhammed artık yaşamıyor. Fakat kim Allah'a tapıyorsa, kesinlikle bilmelidir ki, Allah, diridir ve ölümsüzdür” sözlerini söyledikten sonra:

*“Muhammed, ancak bir Peygamber'dir. O'ndan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi O ölür veya öldürülürse, gerisin geriye(eski dininize) mi döneceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse, Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır.”*⁸⁸ âyetini okuyarak, Allah'ın değişmez yasasına boyun eğmelerini istemiştir.⁸⁹

Hz. Peygamber'in vefâtından sonra bir çok sahabî Medine'de kalıp hayatını burada sürdürmek istememişlerdir. Bazı sahabîler, diğer İslâm şehirlerine veya yeni fethedilen yerlere giderek, buraların manevî inşasını sürdürmek ve tamamlamak istemişlerdir.

Hilâfeti Hz. Ebû Bekir yüklenmiştir. Hz. Ebû Bekir'e ilk olarak, Hz. Ömer biat etmiş, ardından Ebû Ubeyde, Beşir b. Sa'd ve Useyd b. Hudayr biat edince, Ensâr ve Muhacirûn süratle biat ederek seçimi tamamlamışlardır.

Ancak henüz Hz. Ali biat etmemiştir. Zübeyr b. Avvâm, Mikdat b. Esved, Selmân-ı Fârisî, Ebû Zerru'l-Gifârî, Ammar b. Yasir, Utbe b. Ebî Leheb, biat etmekte ağır davranmışlardır. Aslında bu isimler, Hz. Ali'ye biat etmek niyetindedirler. Ebû Süfyan gibi bazı kimselerin de, Hz. Ali ile görüşüp O'nu hilâfete teşvik ettikleri bilinmektedir. Hatta Hz. Abbas, Hz. Ali'ye: *“Gel ben sana biat edeyim, insanlar da biat eyler”* dediyse de Hz. Ali fitneden çekinerek bu teklifi kabul etmemiştir. Ama bu isimler bir süre sonra biat etmişlerdir.⁹⁰

⁸⁸ Âl-i İmrân, 3: 144

⁸⁹ Köksal, M. Aşım, *İslâm Tarihi*, İst., 1981, XVIII, 71-72

⁹⁰ Bkz.: Ahmet Cevdet Paşa, *Kisâs-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ*, İst., 1981, I, 248-249 ve 290

Selmân-ı Fârisî'nin ne zaman biat ettiği konusunda kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Biat konusunda ağır davranması ise; kendisini Ehl-i Beyt'ten sayılması sebebiyle Hz. Ali'ye daha yakın hissetmesiyle açıklanabilir. Ancak Hz. Ebû Bekir'le olan diyalogu, bu sürenin fazla uzun olmadığı kanaatini doğurmaktadır.

Selmân-ı Fârisî'nin Hz. Ebû Bekir döneminde meydana Ridde hareketlerine katılıp katılmadığı konusunda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Hz. Ebû Bekir döneminde, Selmân-ı Fârisî henüz Medine'den ayrılmamıştır. Hz. Peygamber, Medine'ye geldiğinde Ensârla Muhâcirleri kardeş ilân etmiştir. Hz. Peygamber, Selmân-ı Fârisî ile Ebû'd-Derdâ'yı kardeş ilan etmiştir. Hz. Peygamber'in vefâtına çok üzülen Ebû'd-Derdâ, Medine'den ayrılarak başka merkezlerde ilim faaliyetlerine katılmıştır.

Bazı sahâbîler, yaklaşık iki yıl süren Hz. Ebû Bekir'in hilâfetinde, Medine'de kalıp beklemektense diğer beldelere giderek cihad veya ilimle uğraşmayı ve İslâm'ı anlatmayı uygun görseler de; Selmân-ı Fârisî'nin bu dönemde hâlâ Medine'den ayrılmadığı kesindir. Çünkü, Selmân'ın Medine'den ayrılışı, Hz. Ömer hilâfetinin başlarında İran ordularına katılmasıyla olmuştur.⁹¹

Selmân-ı Fârisî, ölümüne yakın Hz. Ebû Bekir'i ziyâret etmiş, kandisine öğüt vermesini istemiştir. Hz. Ebû Bekir ise:

“Selmân! Hiçbir zaman takvadan ayrılma! Ve bil ki, bir çok fetihler yaşayacaksın. Sakın o zaman nasibin yalnız yiyip içmek olmasın! Ve yine bilmiş ol ki, kim namaz kılarsa o kimse Allah'ın teminatı altına girmiş olur. Sakın Allah'ın kullarından birini incitmekle Allah'ın teminatını bozma ki, Allah seni cehennemine atmasın” diyerek son nefesine yakın Selmân'a nasihâtler etmiştir.⁹²

3. Hz. Ömer Döneminde Selmân-ı Fârisî:

Selmân-ı Fârisî, Hz. Ömer döneminde önemli görevler üstlenmiş, elçilik, ordu komutanlığı, ordu içinde kâşiflik ve müfettişlik, nihâyet valilik gibi görevler de bulunmuştur.⁹³ Bu faaliyetlere üçüncü bölümde genişçe değinilecektir.

⁹¹ Nedvî, a.g.e., III, 207; Mutlu, İsmail vd., *Sahabiler Ans.*, İst., 1989, s.582

⁹² İbn Sa'd, a.g.e., III, 137

⁹³ Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, II, 1000

Selmân-ı Fârisî ile ilgili rivâyetlerden, O'nun Hz. Ömer'e çok yakın olduğu ve O'nu zaman zaman uyardığı görülmektedir. Bir gün Hz. Ömer, Selmân'a:

“Ben hükümdar mıyım, yoksa halife miyim?” diye sormuştur. Selmân şu karşılığı vermiştir:

“Sen, Müslümanların topraklarından bir dirhem yahut daha az veya daha çok vergi alıp da onu hakkı olmayan yere koyarsan halife değil, meliksin!” Hz. Ömer, Selmân'ın bu cevabı karşısında ağlamıştır.⁹⁴

Bu konuşma, Hz. Ömer'in hilâfetinin ilk zamanlarında olmuştur. İlerleyen zamanlarda, Hz. Ömer'in adâletli icraatlarına şahit olan Selmân'la Hz. Ömer ve orada hazır bulunanlar arasında aşağıdaki konuşma geçmiştir.

Hz. Ömer, bir gün aralarında Talha, Selmân, Zübeyr, Ka'b gibi zâtların olduğu bir cemaate:

“Ben size bir şey soracağım, sakın yalan söylemeyin, sonra hem beni hem de kendinizi helâk edersiniz. Size Allah adına and veriyorum; Ben halife miyim, yoksa hükümdar mıyım?” diye sormuş; Talha ve Zübeyr:

“Sen bize bilmediğimiz bir şeyi soruyorsun! Hilâfetin hükümdarlıktan farkı nedir?” demişler; Selmân, etini ve kanını şahit tutarak:

“Ya Ömer! Sen halifesin, hükümdar değilsin” demiştir. Hz. Ömer:

“Sen söylüyorsan biliyorsundur, çünkü sen Allah Rasûlü'nün huzuruna girer, yanında otururdun” demiş, Selmân da:

“Zira sen halkın arasında adâleti gözetiyor, İslâm'ın getirilerini eşit şekilde bölüştürüyor, bir babanın aile fertlerine gösterdiği şefkati onlara gösteriyor, Allah'ın kitabı ile hükmediyorsun” deyince, Ka'b b. Malik: *“Bu mecliste halife ile hükümdar arasındaki farkı benden başka bilen olduğunu sanmıyordum. Ama Allah, Selmân'ın sinisini ilim ve hikmetle doldurmuş! Ben de şehâdet ederim ki; sen halifesin, hükümdar değilsin”* demiştir. Ömer: *“Bunu nasıl açıklarsın?”* diye sormuştur. Ka'b: *“Ben sana Allah'ın kitabında(Tevrat'ta) rastlıyorum”* cevabını verince, Hz. Ömer: *“Beni isimle mi buluyorsun?”* diye sormuş, Ka'b: *“Hayır! Sıfatınla. Şöyle ki; Tevrat'ta şu ifâde yer almaktadır: ‘Önce peygamberlik dönemi gelecektir. Sonra peygamberlik yolunu takib eden bir hilâfet ve merhamet dönemi gelecek. Daha sonraki devre de yine peygamberlik yolunu*

⁹⁴ İbn Sa'd, a.g.e., III, 221; Taberî, a.g.e., IV, 211

izleyen hilâfet ve merhamet dönemi olacak. Ondan sonra kemirici bir hükümdarlık dönemi başlar.” demiştir.⁹⁵

Selmân-ı Fârisî, Hz. Ömer’in yanına Medine’ye gelirken Hz. Ömer, halka: “*Hadi çikalım, Selmân’ı karşılayalım*” demesi⁹⁶ Selmân’ın Hz. Ömer’le yakınlığını en açık şekilde ortaya koymaktadır.

Selmân-ı Fârisî, Hz. Osman’ın hilâfeti döneminde de yaşamıştır. Ancak, Hz. Osman’la ilişkileri konusunda kaynaklarda detaylı bir bilgiye rastlanmamıştır. Fakat bu dönemde Hazar ordularına katılmış, Belencer ve Celûla gibi yerlerin fetihlerinde bulunmuştur. Ölümüne yakın buradan ganimet olarak payına düşen misk olduğu rivâyet edilmiştir.⁹⁷ Bu dönem Selmân-ı Fârisî’nin yaşlandığı ve ihtiyarlık dönemini geçirdiği devre olduğu sonucuna varılabilir.

4. Evliliği ve Çocukları:

Selmân-ı Fârisî, Kinde kabilesinden bir hanımla evlenmiştir. Ancak evliliğinden önce birkaç kez evlilik girişiminde bulunduğu rivâyetlerden anlaşılmaktadır.

İlk evlilik girişimi, kardeşi Ebû’d-Derdâ’yı Leysoğulları’na göndererek kızlarını istetmesiyle vuku bulmuştur. Leysoğulları, teklifi değerlendirerek kızlarını Selmân’a değil de Ebû’d-Derdâ’ya vermek istemeleri üzerine Selmân-ı Fârisî bu evlilikten vazgeçmek zorunda kalmıştır.⁹⁸

Selmân-ı Fârisî’nin bir başka evlilik girişimi de Hz. Ömer’in kızıyla evlenmek istemesidir. Selmân, bir yolculuktan dönmüş, Hz. Ömer, O’nu karşılamış ve O’na Allah’ın Selmân’dan razı olduğunu söyleyerek iltifatlarda bulunmuştur. Selmân, gerçekten böyleyse kızıyla kendisini evlendirmesini isteyince, bu beklenmedik teklif karşısında şaşırان ve susup kalan Hz. Ömer’e Selmân: “*Hem beni Allah’ın razı olduğu bir kul olarak gördüğünü söylüyorsun, hem de nefsinden dolayı beni beğenmiyorsun!*” diyerek sitemini belli etmiştir. Ertesi gün, Amr b. As’ın gelerek Selmân’a Ömer’in kızını istemekten vazgeçmesini söylemesi ve O’nu buna razı etmesi ile⁹⁹ Selmân-ı Fârisî, bu evlilikten de vazgeçmiştir.¹⁰⁰

⁹⁵ Kandehevî, a.g.e., II, 90-91

⁹⁶ Kettanî, a.g.e., III, 233

⁹⁷ İbn Sa’d, a.g.e., IV, 92

⁹⁸ Ebû Nuaym el-İsbahânî, a.g.e., I, 200; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 445-446

⁹⁹ İbn Kuteybe, *Uyûnü’l-Ahbâr*, Mısır, 1963, I, 268

Selmân-ı Fârisî, bu başarısız evlilik girişimlerinden sonra Kindeoğullarından bir kadınla evlenmiştir. Bu kadının evinde O'nunla birlikte olmuştur. Düğün gecesi, hanımının evine gelen Selmân, evin süslü ve gösterişli hâlini beğenmeyerek, Hz. Peygamber'in kendisine böyle bir gösterişi tavsiye etmediğini bildirerek, hanımıyla süs ve gösterişten uzaklaşmaları gerektiğine dair konuşmuş ve hanımının da itaati sonrasında evlilik mutlu bir şekilde devam etmiştir.¹⁰¹

Bir rivâyete göre, hanımının ismi Bukayre'dir. Selmân'ın üç kızı olmuştur. Bunlardan birisi, İsfahan'da ikisi de Mısır'da yaşamışlardır. Aynı rivâyete göre; Selmân-ı Fârisî'nin bir oğlu bulunmaktadır.¹⁰² Künyesinden anlaşılan, oğlunun isminin Abdullah olma ihtimali yüksektir. Kaynaklar da çocukları hakkında tafsilatlı bilgiler yer almamıştır.

5. Selmân-ı Fârisî'nin Vefâtı:

Selmân-ı Fârisî'nin vefâtıyla ilgili tarih bilgileri çelişkilidir. Vefâtı, 35/657'in sonları veya 36/658'in başlarında olmuştur. Vefât ettiğinde, Hz. Osman dönemi idi.¹⁰³ Hz. Ömer zamanında öldüğü yönünde rivâyetler de vardır.¹⁰⁴ Başka bir rivâyet, Hz. Ali dönemini verir.¹⁰⁵

Genel kabul ise; Hz. Osman döneminin sonu, Hz. Ali döneminin başı ve hicrî 35'in sonu veya 36 yılının başında öldüğü yönündedir. Hakîm, 37/659 senesinde öldüğünü bildirmektedir.¹⁰⁶ İbnu'l-İmâd, Selmân'ın ölümünü, hicrî 36 yılı olaylarında kabul etmektedir.¹⁰⁷ İbn Hacer ise O'nun vefâtını 34/656 olarak vermektedir.¹⁰⁸

Yaşı konusunda ise tam bir belirsizlik vardır. Kaynaklar 250 yıl yaşadığını, ihtilafın bu yaşın üzerinde olduğunu belirtse de; İbn Hacer, Zehebî'ye dayanarak, 80 yaşını

¹⁰⁰ Ebû Nuaym el-İsbahânî, a.g.e., I, 186-187; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 427-428

¹⁰¹ Ebû Nuaym el-İsbahânî, a.g.e., I, 185-186

¹⁰² İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe fî Mârifeti's-Sahâbe*, II, 332

¹⁰³ İbn Sa'd, a.g.e., IV, 93

¹⁰⁴ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe fî Mârifeti's-Sahâbe*, II, 332

¹⁰⁵ el-Büstî, Ebû Hatim Muhammed ibn-i Hibban, *Tarihu's-Sahâbe*, Thk: Bevrân Zannavî, Beyrût, ts., s.117

¹⁰⁶ Hakim, a.g.e., III, 598

¹⁰⁷ İbnu'l-İmâd, Edib Ebî Felah Abdi'l-Hayy ibnu'l-İmâd el-Hanbelî, *Şezerâtü'z-Zeheb fî Ahbâr-i Men Zeheb*, Beyrût, 1976, I-II, 44

¹⁰⁸ İbn Hacer, *Takribu't-Tezhib*, Beyrût, 1975, s.315

aşmadığı kanaatine vardığını bildirmiştir.¹⁰⁹ Ama bütün bu rivâyetler, sağlam delillere dayanmamaktadır.

Selmân-ı Fârisî'nin vefâtıyla ilgili başka bir rivâyette şöyledir: Abdullah b. Selâm'ın anlattığına göre bir gün Selmân-ı Fârisî O'na: “*Ey Kardeşim! Hangimiz önce ölürse, arkadaşına mutlaka görünsün!*” demiş, Abdullah b. Selâm: “*Bu olabilir mi?*” diye sorunca, Selmân-ı Fârisî: “*Evet, olur. Çünkü müminin ruhu bedeninden ayrılınca, istediği yere gidebilir, ama kâfirin ruhu Siccîn'de hapsedilmiştir.*” demiştir. Bu konuşmadan bir süre sonra Selmân ölmüştür. Abdullah: “*Bir gün, gün ortasında yatağımda uyurken Selmân'ın geldiğini gördüm. Bana selam verdi. Selâmını aldım ve O'na yerini nasıl bulduğunu sordum. ‘İyidir, tevekkül et, tevekkül ne güzel şeydir!’ diye üç kere tekrarladı.*” demiştir.¹¹⁰

Bu rivâyete göre; Abdullah b. Selâm'ın 43/665'te öldüğü¹¹¹ bilindiğine göre Selmân-ı Fârisî'nin ölümü 43 yılından önce gerçekleşmiştir. Zehebî, Selmân'ın Abdullah'tan senelerce önce vefât ettiğini belirtmiştir.¹¹² Vefât yılında Cemel ve Sıffin olaylarının da zikredilmesi, O'nun Hz. Ali'nin hilâfete geçtiği ilk günlerde, yâni 36/658'de ölme ihtimâlini güçlendirmektedir.¹¹³

Yakubî'nin Kitâbü'l-Buldân'da verdiği bilgiye göre Selmân-ı Fârisî'nin kabri, Medâin civarında, Asbandûr mahallesi yakınında, kendi ismine izâfeten Selmân-ı Pâk denilen yerdedir.¹¹⁴ Kabrinin bulunduğu yerdeki cami, Osmanlı sultanlarından IV. Murat tarafından yeniden inşa edilmiş, 1905 senesinde ise onarımdan geçirilmiştir. Burası, birçok hac ziyaretlerinin son noktasıdır. Özellikle Kerbelâ'yı ziyaretten dönerken, Şiiler tarafından hiç ihmâl edilmez. Başka rivâyetlerde ise Selmân-ı Fârisî'nin kabri, İsfahan civarında veya Filistin'de bulunmaktadır.¹¹⁵

¹⁰⁹ İbn Hacer, *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe*, II, 62

¹¹⁰ İbn Sa'd, a.g.e., IV, 93

¹¹¹ Fayda, Mustafa, “Abdullah b. Selâm”, *D.İ.A.*, İst., 1988, c.1, s.134

¹¹² Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I, 557

¹¹³ İbn Kesir, a.g.e., V, 275

¹¹⁴ Yâkût el-Hamevî, a.g.e., V, 75

¹¹⁵ Vida, G. Levi Della, “Selmân Al-Fârisî”, *İslâm Ans.*, M.E.B., İst., 1980, XIII, 458

II. BÖLÜM

SELMÂN-I FÂRİSÎ'NİN ŞÂHSİYETİ

A. KİŞİLİĞİ

1. Fizikî Özellikleri:

Selmân-ı Fârisî'nin fizikî yapısı hakkında kaynaklarda detaylı bilgiler yer almamaktadır. Az da olsa bazı rivâyetlerde O'nun buğday tenli, sık sakallı ve gür saçlı, esmer ve uzun boylu olduğu bildirilir.¹¹⁶ Bünyesi sağlam ve güçlüydü. Bünyesi sağlam olduğundan Hendek kazımı esnasında on kişinin kazabileceği alanı tek başına kazabiliyordu. Hatta bu çalışması sebebiyle Kays b. Ebî Sasaa'nın Selmân'a nazarı değmişti.¹¹⁷

2. Şahsî Özellikleri

Selmân-ı Fârisî'nin şahsiyetinde dikkat çeken husus, O'nun düşünce, söz ve davranışlarının birbiriyle örtüşmesidir. O'nun düşünce, söz ve eylemlerinde Kur'an ve Sünnet etkisi Müslüman olmasından vefâtına kadar görülmektedir. Müslüman olmadan önce de hakikat uğrunda koşan, doğru bildiklerini uygulayan, araştıran ve bilgiyle hareket eden bir insan olduğu anlaşılmaktadır. Yanlış bulduğu atalarının dini Mecûsîliği terk etmesi, karakterine uygun bir din arayışı, O'nun düşünce dünyasının ne kadar geniş olduğunun kanıtlarıdır.

Selmân-ı Fârisî'nin şahsiyeti ile ilgili rivâyetler, bütün Müslümanlara örnek teşkil edecek kıssalarla doludur. O'nun şahsiyeti ile ilgili anlatılanlar zaman zaman abartılsa da Selmân-ı Fârisî'nin ilmi ve ahlakıyla saygın bir yer edindiği açığa çıkmaktadır. Şimdi O'nun bu örnek ahlâkını rivâyetler ışığında işlemeye çalışacağız.

¹¹⁶ İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 430

¹¹⁷ Vakıdî, Muhammed b. Ömer b. Vâkıd, *Kitâbü'l-Meğazi*, Thk.: Marsden Jones, Beyrût, 1974, II, 447

2.1. Selmân-ı Fârisî'nin Mütevazı Yaşamı ve Hoşgörülü Kişiliği:

Selmân-ı Fârisî, bütün hayatı boyunca sâde ve gösterişsiz bir hayatı tercih etmiştir. Çocukluğunda ve gençliğinin ilk yıllarında, maddî rahatlığı terk ederek, zengin manevî bir hayatı tercih etmiştir. Gerçek ruh tatminini ise; Hz. Peygamber'i bulunca kazanmıştır.

Selmân-ı Fârisî, bütün yaşamı boyunca mütevâzi olmuş ve herkese karşı son derece hoşgörülü davranmıştır. O'nun bu özellikleri, hakkındaki çıkabilecek bütün olumsuz düşünceleri yıkmış, kendisine büyük saygı duyulmasına sebep olmuştur.

Abdullah b. Cerir'in anlattıkları, Selmân-ı Fârisî'nin tevazu konusundaki düşüncelerini belirtmektedir. Abdullah b. Cerir, sıcak bir günde Sıfah'a gitmiştir. Bir adamın güneşin yakıcı sığığında uyumakta olduğunu, ağacın altında gölgelendiğini görmüştür. Yanında da yiyecek bir şeyler vardır. Başının altında yastık, üzerinde bir abâsı bulunmaktadır. Abdullah b. Cerir, ona gölge olmak istemiştir. İyice yaklaşıncı, adamın Selmân olduğunu fark etmiştir. O'na:

“Üzerine gölge yaptıktan sonra seni tanıyabildim” deyince Selmân:

“Ey Cerir! Dünyada, Allah'ın kıyamet günü senin derecenı yükseltmesini istiyorsan, en alçakgönüllü halinle mütevazı ol! Dünyada kim büyüklense; Allah kıyamet günü, ona kaybettirir. Şayet cennette az bir su ve azık bulmak istersin de, bulamazsın!” demiştir.

Abdullah b. Cerir: *“Nasıl yâni?”* diye sorunca, Selmân-ı Fârisî:

“Ağacın kökleri altın ve gümüşten olsa da meyvesi yükseltilmiştir, Ey İbn-i Cerir! Cehennem zulmü nedir, bilir misin?” diye karşılık vermiştir. Abdullah b. Cerir, bilmediğini söyleyince, Selmân:

*“İnsanların zulmüdür”*¹¹⁸ diyerek tevazulu ve âdil olmanın önemini vurgulamıştır.

Selmân-ı Fârisî, tevazu ile ilgili görüşlerini bu şekilde ortaya koyarken, hayatı ile ilgili anlatılan hâdiseler de bu görüşlerine paralellik arz etmektedir.

Selmân-ı Fârisî, sokaktan geçerken kendisini gören çocuklar, O'nu oyuncaklarına benzetmişler ve *“Kurt geldi, kurt geldi”* diyerek O'nunla alay etmişler, Selmân ise bunlara aldırmamış ve kızmamıştır.¹¹⁹ Çünkü Allah Rasûlünün eğitiminden geçen Selmân, O'nun

¹¹⁸ İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 438-439; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I, 548

¹¹⁹ İbn Sa'd, a.g.e., IV, 87; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 430

çocuklara olan sevgi ve merhametini görmüş, hayatının her safhasında da sünneti uygulamaya çalışmıştır.

Selmân-ı Fârisî, Medâin’de vâli bulunduğu sırada, Teymoğulları kabilesinden bir adam Şam’dan Medâin’e gelmiştir. Beraberinde bir çuval incir vardır. Selmân’ın üzerinde de sâdece bir pantolonla bir abadan başka bir şey olmadığı için adam, O’nu hamal sanarak: “*Gel şu yükü evime kadar götür*” demiştir.

Selmân-ı Fârisî, adamın yükünü omzuna alarak yürümeye başlamıştır. Ancak bu durumu görenler -Selmân’ı tanıdıkları için- adama: “*Sen ne yapıyorsun? Bu vâlidir!*” demeleri üzerine adam, Selmân’dan kendisini tanıyamadığını belirterek özür dilemiştir. Fakat Selmân, O’na: “*Hayır! Mâdem ki yükü ben omzuma aldım, evine götürmeden indirmeyeceğim!*” karşılığını vermiştir.¹²⁰ Adamın evine kadar yükü götürmüş ve adama şu nasihâti yapmıştır: “*Benden sonra hiç kimseyi aşağılık görme!*”¹²¹. Selmân, böylece mütevâzi olmayı sözlü ve fiilî olarak ortaya koymuştur.

Ebû Kılâbe’den gelen bir rivâyete göre; adamın biri, Selmân-ı Fârisî ’yi ziyârete gittiğinde O’nu hamur yoğururken bulmuş ve:

“*Bu hal nedir? Hizmetçi nerede?*” diye sormuştur. Selmân-ı Fârisî:

“*Hizmetçiyi bir başka işe gönderdiğimiz için O’na iki iş gördürmek istemedik.*”

cevabını vermiştir. Adam:

“*Falancanın sana selâmı var.*” demiş, Selmân-ı Fârisî :

“*O’nun yanından ne zaman geldin?*” diye sormuş, adam:

“*Üç gün önce!*” cevabını verince, Selmân-ı Fârisî :

“*Şunu bil ki; eğer sen O’nun selâmını bana söylemeseydin, senin boynunda ödenmemiş borç olarak kalırdı.*” demiştir.¹²² Bu hâdiseden anladığımıza göre; Selmân-ı Fârisî hizmetçisine iki iş gördürmeyecek kadar alçakgönüllü, kendisi hamur yoğurabilecek kadar da mütevâzidir.

Hüreym’in anlattığına göre Selmân-ı Fârisî bir çıplak merkebin sırtında gitmektedir. Sırtında sümbülâni denilen kısa ve aşağısı dar bir gömlek vardır. Gür saçlı bir kimsedir. Bacakları uzun olduğu için gömleği ancak diz kapaklarını kapatmaktadır. Çocuklar arkasından koşmaktadırlar. Hüreym, onlara: “*Bu vâlidir, O’nu rahatsız etmeyin!*” diyerek,

¹²⁰ İbn Sa’d, a.g.e., IV, 88; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 434

¹²¹ İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 433; Zehebî, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, I, 546

¹²² İbn Sa’d, a.g.e., IV, 90; Ebû Nuaym el-İsbahânî, a.g.e., I, 200-201; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 447

çocukları uyarmak isteyince, Selmân-ı Fârisî, Hüreyim'e: *'Vazgeç onlardan! Önemli olan, yarının rahatlığıdır.'* diyerek, alçakgönüllü tavrını bir kez daha sergilemiştir.¹²³

Yine Abdulkaysoğullarından bir adamdan gelen habere göre; Selmân-ı Fârisî bir askerî birliğin başındayken görülmüş, üzerinde bir pantolon olduğu halde, bir merkebe binmiş, bacakları sallanıp durmaktadır ki, askerler:

"Komutan geldi, komutan geldi." diyerek gülüşmektedirler. Selmân-ı Fârisî :

*"Bu günün hiçbir kıymeti yoktur. Asıl olan, yarın ki günün kâr ve ziyanıdır"*¹²⁴ diyerek, önemli olanın hoşgörü olduğunu ifade etmiştir.

Yine Amr b. Kurre El-Kindî'den gelen haber şöyledir: "Babam, kızkardeşini Selmân-ı Fârisî'ye teklif ettiyse de, Selmân-ı Fârisî, babamın teklifini reddederek Bukayre adında bir azâtlı cariye aldı. Bundan sonra babam, Selmân-ı Fârisî'yle Huzeyfe arasında bir gerginlik olduğunu işitti de, Huzeyfe'ye uğramak istedi ve O'nu arayıp nihâyet bahçesinden çıkarken buldu. Bir sepete sebzeler koymuş ve asasını sepetin kulpundan geçirip omuzuna asmıştı. O'nunla birlikte yürüyüp Selmân-ı Fârisî'nin evine vardık. Önce kendisi içeri girip selâm verdi. Sonra Selmân-ı Fârisî, babamın girmesine de izin verdi. İçeri girdiğimizde bir de baktık ki, yerde sâdece bir şal serilidir. Selmân-ı Fârisî'nin başı ucunda da birkaç tane kerpiç durmaktadır. Karşıda da bir at bellemesi duruyor. Selmân-ı Fârisî: *"Buyurun oturun! İşte câriyenizin her zaman serip üzerinde yattığı bu şaldır"*¹²⁵ diyerek, ne kadar düşünceli hareket ettiğini ortaya koymuştur.

Zeyd b. Savhan'ın azâtlısı Sâlim'den gelen bir rivâyet şöyledir: Efendim Zeyd b. Savhan ile birlikte çarşıda idim. Selmân-ı Fârisî, yanıımızdan geçti. Bir yük zâhire almıştı. Efendim O'na:

"Sen Rasûlullah'ın sahâbîsisin. Bunca zâhire tedârikine lüzum duymaman gerekirdi" dedi. Selmân:

"Yanılıyorsun. Kişi rızkını sağlayınca, hem huzura kavuşmuş, hem ibâdet için bol vakit bulmuş ve hem de şeytan ondan ümidini kesmiş olur" dedi.¹²⁶ Bu sözlerden Selmân'a göre, önemli olanın doğru niyet ve dürüst davranış olduğu anlaşılmaktadır.

Bütün bu rivâyetlerde anlatıldığına göre; Selmân-ı Fârisî, hayatının her anında sâde, gösterişsiz yaşamdan ve mütevâzi kişiliğinden hiç tâviz vermemişti. Aldığı bütün

¹²³ İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 430

¹²⁴ İbn Sa'd, a.g.e., IV, 87; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 430-431

¹²⁵ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., V, 439; Ebû Nuaym el-İsbahânî, a.g.e., I, 198

¹²⁶ Ebû Nuaym el-İsbahânî, a.g.e., I, 207

maaşlarını fakirlere dağıtır, lüks ve şatafatı tercih etmez, hizmetçisine bile asla ağır yük yükleyerek eziyet etmezdi.

2.2. Selmân-ı Fârisî'nin Zühd ve Takvası:

Selmân-ı Fârisî, zühd ve takvâ ehli bir insandı. Dünya ile âhîret arasındaki ince çizgiyi her zaman muhafaza ettiği bilinmektedir. Düşünce dünyasının yeni başladığı günlerden ölümüne kadar her zaman, zenginlikten, mal-mülk biriktirmekten kaçınmış, bunun yanında takva ehli olarak yaşamıştır.

Bir gün Selmân-ı Fârisî, bir davette yemekten çekilince ev sahibi, O'na biraz daha yemesi için ısrar etmiştir. Selmân-ı Fârisî:

“Bana bu kadar yeter, bana bu kadar yeter! Zira Rasûlullah bana: ‘İnsanların bu dünyada en çok doyanları, ahirette en çok aç kalanlarıdır. Ey Selmân! Dünya müminin hapisanesi, kâfirin cennetidir’ buyurdu” demiştir.¹²⁷ Selmân-ı Fârisî, çok yemenin insana verdiği zararı anlayarak Rasûlullah'ın tavsiyesine uymuş, rehâvetten kaçınmıştır.

Aynı tavrını vâli iken de sürdürmüştür. Lüks ve gösterişli elbiselerden uzak durmuş, binlerce kişiye hükmederken bile sâdece bir pantolon ve aba ile yetinmiştir.

Selmân-ı Fârisî ile Huzeýfe'yi görenler şöyle bir olaya şahit olmuşlardı: Bir gün Huzeýfe, Selmân-ı Fârisî'ye:

“Sana bir ev yapayım mı?” diye teklifte bulunmuştur. Huzeýfe'nin bu sözleri Selmân-ı Fârisî'nin pek hoşuna gitmemiştir. Huzeýfe, O'na:

“Sana yapmak istediğim ev, öyle bir evdir ki; başını bir duvarın dibine koyduğün zaman ayakların öbür duvarına ulaşacak ve kalkıp oturduğün zaman da başın tavanına değecektir” diye açıklama yapınca, Selmân-ı Fârisî:

“İşte şimdi oldu. Sen sanki kalbimin içinde imişsin” diyerek, nefesine hoş gelecek bir evden kaçınmıştır.¹²⁸

Buna çok benzeyen bir diğer rivâyette şöyledir: Selmân-ı Fârisî, evi olmadığı için hep gölgeliklerde oturmakta ve gölge hangi tarafa dönerse, O da o tarafa dönmektedir. Bunun için adamın biri, O'na:

¹²⁷ Ebû Nuaym el-İsbahânî, a.g.e., I, 198

¹²⁸ Ebû Nuaym el-İsbahânî, a.g.e., I, 202

“Ben sana, yazın gölgelenmen kışında soğuktan korunman için bir ev yapayım mı?” diye bir teklifle Selmân’a gelmiştir. Selmân önce ‘evet’ dediyse de adam dönüp giderken arkasından O’na seslenerek:

“Bana nasıl bir ev yapacaksın?” diye sormuştur. Adam:

“Sana öyle bir ev yapacağım ki; içinde ayakta durduğun zaman başın tavanına değecek ve uzandığın zaman da ayakların duvarlarına ulaşacaktır” karşılığını vermiştir. Selmân-ı Fârisî, bu teklifi kabul ederek, küçük bir evi tercih etmiştir.¹²⁹

Selmân-ı Fârisî, her hâlükârda israf ve aşırılıktan kaçınarak dâima aza kanaat etmiştir. Fazla malı, çok rahat etmeyi, dünyalıklara dalmayı reddetmiş, ahiret için elinden geldiği kadar çalışmıştır.

Selmân-ı Fârisî, Ebû’ d-Derdâ ile birlikte zaman zaman esrârengiz hâdiselere de şahit olmuştur. Yine böyle bir günde, Ebû’ d-Derdâ ocaktaki çömleğin altını yakarken çömlekten bir ses duymuştur. Selmân-ı Fârisî de yanındadır. Çömlekteki ses yükselerek, bir çocuğun sesini andırır şekilde tesbih etmeye başlamıştır. Sonra çömlek yere düşüp ters dönmüş, fakat içindeki yemek, dökülmeden ocağa geri dönmüştür. Ebû’ d-Derdâ:

“Selmân Selmân! Şu acâipliğe bak, senin de babanın da benzerini görmediğimiz şu olaya bak!” diye seslenmiş, Selmân:

“Çenenî tutsaydın, Allah’ın daha pek çok âyetini duyacaktın” demiştir.¹³⁰

Selmân-ı Fârisî, kendisine gösterilen saygı konusunda da haddin aşılmasından korkmuş, yanlış anlaşılmalara izin vermemiştir. Saçını uzattığı bir dönem, yeni mislûman olan İranlılardan bazıları O’nu güzel bularak, O’nun önünde eğilip aşırı saygı göstermek isteyince, Selmân saçını hemen kazıtmış ve “Allah’tan korkun, Allah’tan korkun!” diye onları uyarmıştır.¹³¹

Selmân-ı Fârisî’nin vefâtına yakın ashâbdan ve tabiundan bazı kişilerin ziyâret ettikleri, bu ziyâretler sırasında O’nun ağlamasıyla ilgili haberler mevcuttur. Rivâyetlerden anlaşılan, ağlamasının nedeni, ölümden korkması veya dünyaya olan hırsı ve nefsiyle alakalı değildir. O’nun ağlamasının sebebi; Rasûlullah’a verdiği sözü tutamadığı endişesidir. Bu söz ise; dünyadan ayrılırken bir yolcunun yükünden fazla mal ve servet biriktirmemektir.

¹²⁹ İbn Sa’d, a.g.e., IV, 89; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 436-437

¹³⁰ Muhammed Yusuf Kandehlevî, *Hayâtü’s-Sahâbe*, Ter.: Sıtkı Gülle, İst., 1991, IV, 288

¹³¹ İbn Sa’d, a.g.e., IV, 88; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 433; Zehebî, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, I, 546

Sa'd b. Ebî Vakkas, Selmân-ı Fârisî'yi ölümüne yakın ziyârete gelmişti. Bu ziyârette Selmân ağlamıştır. Sa'd, Selmân'a:

“Niye ağlıyorsun Ey Ebâ Abdillah! Rasûlullah, vefât ederken senden râzı idi. O ashâbını karşılayacak ve O'nun havz-ı kevserine erişeceksin!” demiş, Selmân-ı Fârisî:

“Vallahi ölümden korktuğum için ağlamıyorum. Dünyaya karşı bir hırsım da yoktur. Fakat Rasûlullah, bizden şu sözlerle bir ahid almıştı: ‘Dünyada sizden birinizin sahip olacağı mal, yolcunun taşıyacağı azık kadar olsun!’ Halbuki çevremde bunca servet var!” karşılığını vererek korkusunu belirtmiştir. Sa'd, Selmân'ın çevresinde bir kâse, bir leğen ve bir kilimden başka bir şey olmadığını ifâde etmiştir. Sonra Sa'd, Selmân'a:

“Bize bir öğüt ver de senden sonra onu tutalım Ey Ebâ Abdillah!” demiş, Selmân-ı Fârisî:

“Bir şeye karar verirken, bir meselede hükmünü belirtirken ve bir malı taksim ederken Rabbini hatırla, Ey Sa'd!” diyerek Allah'tan korkmanın gerekliliğini belirtmiştir.¹³²

Yine ölümüne yakın bir gün, Sa'd b. Mesut ve Sa'd b. Malik, ziyâret maksadıyla Selmân'ın huzuruna girmişler, Selmân'la yukarıdaki rivâyete benzer bir konuşma yapmışlardır.¹³³

Ölmeden biraz önce, hanımına: *“Sana saklaman için verdiğim keseyi getir!”* dedi. Hanımı, sakladığı miski getirdi. O'na: *“Bana bir bardakta su getir!”* dedi. Sonra miski aldı, eliyle ufaladı ve suya kattıktan sonra kendi eliyle eriterek : *“Onu başımın çevresine serp! Allah'ın yarattıklarından bir kısmı beni ziyârete gelecekler. Kokuyu severler ama yemek yemezler. Sonra kapıları kapat ve aşağıya in!”* dedi. Hanımı dediklerini birebir yerine getirdi, belli bir müddet oturduktan sonra bir takım fısıltılar duydu. Geri döndüğünde ölmüştü.

Diğer benzer bir rivâyette bu olay; Celûla'nın fethedildiği günde Selmân'ın payına az bir misk düştüğü şeklinde geçmektedir.¹³⁴

Buna benzer bir rivâyette, Belencer'in alınması esnasında Selmân'ın payına biraz misk düştüğü, öleceğine yakın bu miski istediği, kendisine yemek yemeyen kokuyu hisseden meleklerin geleceğini hanımına söylediği bildirilmiştir.¹³⁵

¹³² İbn Sa'd, a.g.e., IV, 90; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 452

¹³³ İbn Sa'd, a.g.e., IV, 91

¹³⁴ İbn Sa'd, a.g.e., IV, 92

¹³⁵ İbn Sa'd, a.g.e., IV, 92-93

2.3. Selmân-ı Fârisî'nin Hayâsı ve Orta Yolu Tercih Etmesi:

Selmân-ı Fârisî, insanlar arasında hayâsı ve haddini bilmesiyle saygın bir yer edinen örnek bir şahsiyettir. Nefsini birinci plâna alarak öne atılıp hadsizlik yapmamış, itidâlli tavrını her zaman sergilemiştir.

Selmân-ı Fârisî: *“Allah bir kulun kötülüğünü, helâk olmasını dilediğinde ondan haya duygusunu alır. Bunun için böyle birisinin kimse tarafından sevilmediğini görürsün. Sevilmeyen birisi de acıma duygusundan mahrum bırakılır, kaba ve sert olur. Kaba ve sert adamdan da emânete riâyet hissi alınır. Emânet hissi alınan da hâin görürsün. Kişi hâin olunca da boynundan İslâm bağı çıkarılır. Artık bu kimse lânete uğramış, herkesçe lânetlenmiştir.”*¹³⁶ diyerek haya ile ilgili görüşlerini sunmuştur.

İslâm dini, dünya ile ahiret arasında bir ölçü koymuştur. Bu konuda Kur'an'da: *“Allah'ın sana verdiği şeylerde ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma!...”*¹³⁷ ayetiyle Allah, insana dünya ile âhiret dengesini iyi kurmayı bildirmektedir. Selmân-ı Fârisî de bu dengeyi iyi kuran bir sahâbîdir.

Bir gün Selmân-ı Fârisî ile ashâbdan on iki veya on üç süvari yolculuk yaparken bir yerde namaz vakti gelmiştir. Selmân-ı Fârisî'ye:

“Ey Ebâ Abdillah! Öne geç(de namaz kıldır)” demişler. Selmân-ı Fârisî:

“Biz size ne imamlık yapabiliriz, ne de kadınlarınızla evlenebiliriz. Cenab-ı Allah, sizin vasitanız ile bize hidâyet vermiştir” diyerek tevazulu davranmıştır. Bunun üzerine onlardan biri öne geçmiş ve dört rekat namaz kıldırdıktan sonra selam vermiştir. Selmân-ı Fârisî:

“Bu dört rekat ne idi? Dört rekatın yarısı bize yeterdi. Yolcu olduğumuz için azimetten çok ruhsata muhtacız!” demiştir.¹³⁸

Selmân-ı Fârisî kulluk hayatında da itidâli yani vasat bir yaşamı seçip, râhiplikten kaçınmıştır. İslâm kardeşi Ebû'd-Derdâ'ya tavsiyeleri bunun en açık göstergesidir. Ebû'd-Derdâ'nın hanımının şikâyetine bakarak, Ebû'd-Derdâ'yı tümüyle ibâdet etmekten menetmiş, başkalarının da kendisi üzerinde hakları bulunduğunu önemle vurgulamıştır.¹³⁹

¹³⁶ Kandehlevî, a.g.e., IV, 219-220

¹³⁷ Kasas, 28:77

¹³⁸ Ebû Nuaym el-İsbahânî, a.g.e., I, 189; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 438

¹³⁹ İbn Sa'd, a.g.e., IV, 85; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 419

Tarık b. Şihab, Selmân-ı Fârisî'nin nasıl ibâdet ettiğini görmek amacıyla O'nunla geceyi geçirmek için Selmân'la kalmaya karar vermiştir. Tarık, O'nun gece boyu ibâdet edeceğini zannetmiştir. Fakat Selmân-ı Fârisî, gecenin sonuna doğru kalkmış ve namaz kılmıştır. Tarık neden böyle olduğunu sorunca Selmân-ı Fârisî, beş vakit namazı muhafaza etmesini tavsiye etmiştir.¹⁴⁰

Yine Tarık b. Şihab'a: "*Gece olunca insanlar üç hâl üzere olurlar; Onlardan bir kısmı lehine olanı yapar, aleyhine olanı yapmaz, bir kısmı, aleyhine olanı yapar, lehine olanı yapmaz, bir kısmı da lehine de aleyhine de bir şey yapmaz.*" dedi. Tarık, bu sözleri açıklamasını isteyince, Selmân:

"Bir adam insanlar uyurken gecenin karanlığında kalkar adest alıp namaz kılar, bu lehinedir, aleyhine değildir. Bir adam, gecenin karanlığında Allah'a günah işlemek için ayaktaysa, bu aleyhinedir, lehine değildir. Bir adam, sabah oluncaya kadar uyuduysa, bu lehine de aleyhine de değildir" dedi.¹⁴¹ Selmân, bu sözlerle insanların durumlarını özetlemiştir. Bu sözler günahı, sevabı ve mübah olanı açıklamaktadır.

2.4. Selmân-ı Fârisî'nin Adâletli Kişiliği:

Selmân-ı Fârisî, zulme karşı duyarlılığını yaşantısıyla gösterdiği gibi, sözleriyle de belirtmiştir. Bir gün Abdllah b. Cerir'e:

"Ey ibn-i Cerir! Cehennem azabı nedir, bilir misin?" diye sormuştur. O, bilmediğini söyleyince:

"İnsanlara zulümdür" diye fikrini söyleyerek adâletin her şeyin önünde olması gerektiğini belirtmiştir.¹⁴²

Selmân-ı Fârisî'nin adâlete verdiği önem hakkında, Ebû'd-Derdâ'ya yazdığı mektuptaki uyarılarından başka şöyle bir rivâyet vardır:

Selmân'ın komutası altında bir askeri birlikte, adamın biri Meryem Sûresini okumuştur. Bunun üzerine orduda bulunan Yahudi birisi, Hz. Meryem ve oğluna küfretmiştir. Adam, etrafındakiler tarafından dövülmüştür ve kanlar içinde kalmıştır. Adam

¹⁴⁰ Ebû Nuaym el-Isbahânî, a.g.e., I, 189-190; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 446

¹⁴¹ İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 446; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I, 550

¹⁴² Ebû Nuaym el-Isbahânî, a.g.e., I, 203

durumu Selmân'a anlatmış ve şikâyetçi olmuştur. Haksızlığa uğrayan, Selmân'a şikâyete gitmektedir. Selmân dövenlerin yanına gelmiş ve:

“Bu adamı niye dövdünüz?” diye sormuştur.

“Meryem Sûresini okuyorduk, Meryem'e ve oğluna küfretti” diye cevaplamışlardır.

“Onların yanında niçin yüksek sesle okuyorsunuz? Allah'ın; ‘Allah'tan başkasını (tanrı edinerek) çağırarlara sövmeyin. Sonra onlar da haddi aşarak cahilce Allah'a söverler. Biz her ümmetin yaptıklarını(kendilerine) hoş gösterdik. Sonunda dönüşleri yalnız Rablerinedir. Artık O ne yapıyor idiyse kendilerine haber verecektir.”¹⁴³ âyetini duymadınız mı? Ey Arap Topluluğu! Sizler din, yurt, geçim bakımından insanların en bayağı durumda olanları değil miydiniz? Allah sizi şereflendirdi, size ihsanda bulundu. Allah'ın bahşettiği bu güçle halka zulmetmek mi istersiniz? Vallahi ya bu tutumunuzdan vazgeçersiniz, ya da Allah elinizdeki bu gücü alır, başkalarına verir” dedikten sonra insanlara bir şeyler öğretmeye başlayarak şunları söylemiştir:

“Akşam ile yatsı namazları arasını ibâdetle geçirin, böylece geceleri okuduğunuz hizbinizi azaltmış, gecenin evvelini boşa geçirmemiş olursunuz. Gecenin evvelini boşa geçirmek, sonunun yıkımına neden olur.”¹⁴⁴ Selmân-ı Fârisî, din, dil, ırk ayrımı yapmadan herkese eşit davranmak gerektiğini uygulayarak insanlara örnek olmuştur.

2.5. Doğru Bildiğini Söylemesi ve Cesâreti:

Selmân-ı Fârisî, yaşadığı süre boyunca doğru bildiğini yapmaya ve söylemeye özen göstermiştir. Ailesini bırakıp doğru yolu aramak uğruna yola çıkması, babasına karşı direnmesi ve kötü ahlâklı papazın sırlarını halka açıklaması, O'nun cesâretini göstermektedir. İnsanlar arasındaki hukuka verdiği değer, karşısındaki halife dahi olsa itiraz etmesinden anlaşılmaktadır.

Hiz. Ömer, bir gün hutbe okurken: *“Ey İnsanlar! Beni dinliyor musunuz?”* diye sormuş, Selmân:

“Dinlemiyorsunuz!” deyince, Hiz. Ömer: *“Niçin dinlemiyorsun, Ey Ebâ Abdillah!”* dediğinde, Selmân:

¹⁴³ En'am, 6: 108

¹⁴⁴ Ebû Nuaym el-Isbahânî, a.g.e., I, 201

“Parça parça dağıttığın kumaştan senin üzerinde elbise var, fakat biz elbise yapamadık” demiştir. Hz. Ömer: “Şaşırma Ey Ebâ Abdillah!” demiş ve oğlu Abullah’ı da şahit tutarak, elbiseyi oğlunun parçasıyla birleştirerek yaptığını anlatmıştır. Selmân:

“Şimdi konuş Ey Ömer! Dinliyoruz!” diyerek hakkını aramak gerektiğini ve halife de olsa hesap sorabileceğini göstermiştir.¹⁴⁵

Selmân-ı Fârisî’nin kişiliği incelendiğinde, yaşadığı dönemde ve sonraki dönemlerde Müslümanlar üzerinde önemli bir örnek olduğu görülmektedir.

Bir mecliste, Selmân’ın yanında Kureyş övülmüştür. Bunun üzerine Selmân:

“Ben pis bir nutfeden yaratıldım. Sonra çürük bir cesede döneceğim. Sonra da ben mizanda hesap vereceğim. Sevaplarım ağır gelirse; ben kazanan olurum, yok hafif gelirse; kaybedenim”¹⁴⁶ diyerek üstünlüğün ırkta ve soyda olmadığını açık bir ifâdeyle belirtmiştir. Katâde’den gelen bir habere göre; Selmân, Fârisî diye çağrılmaktan hoşlanmaz ve kendisine Selmân el-Müslim denmesini isterdi.¹⁴⁷

2.6. Selmân-ı Fârisî’nin Cömertliği:

Selmân-ı Fârisî, insanlara karşı son derece cömert ve misâfirperverdi. O, Rasûlullah’ın eğitiminden geçtiğini belli etmiş, evine gelen misâfirine tuz bile olsa ikram etmiş ve matarasını rehin vererek ikramını yapmıştır.

Enes b. Malik’in rivâyetine göre; Hz. Ömer, Selmân-ı Fârisî’nin ziyâretine gitmiştir. Selmân, O’na bir yastık uzâtmış, Ömer, O’na: “Bu nedir Ey Ebâ Abdillah!” diye sormuştur. Selmân şu cevabı vermiştir:

“Rasûlullah’ın: ‘Bir Müslüman her hangi bir Müslüman kardeşini ziyâret ettiğinde, eğer o kimse ziyâret edene ikram ve hürmet olsun diye altına bir yastık verirse, Cenab-ı Hak onun günahlarını affeder.’ buyurduğunu işittim.”¹⁴⁸

Şakik b. Seleme anlattığı bir kıssa şöyledir:

“Biz arkadaşımın birlikte Selmân-ı Fârisî’yi ziyârete gittik. Selmân:

¹⁴⁵ İbn Cevzî, a.g.e., I, 535; Mevdûdî, Ebû’l-A’la, *Hilâfet ve Saltanat*, ter.: Ali Genceli, İst., 2003, s.120

¹⁴⁶ İbn Cevzî, a.g.e., I, 544

¹⁴⁷ İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 426

¹⁴⁸ Taberânî, Ebû’l-Kâsım Süleyman b. Ahmed, *Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi*, ter.: İsmail Mutlu, İst., 1996, I, 284

-Eğer Rasûlullah, tekellüften (ikrâmda bulunayım diye, kişinin kendisini sıkıntıya sokmasından) men etmeseydi, sizin için külfetlere katlanırdım,¹⁴⁹ dedi ve bir miktar ekmekle, biraz da tuz getirip önümüze koydu. Arkadaşım:

-Tuzumuzun içinde baharat da olsaydı! diye söylendi. Bunun üzerine Selmân matarasını rehin vererek baharat getirdi. Yemeğimizi yeyince arkadaşım:

-Verdiği rızıklara karşı bizi kanaâtkâr kılan Allah'a hamd olsun, dedi. Selmân-ı Fârisî'de:

-Allah'ın sana verdiği rızka kanaât etseydin, mataram rehin olmazdı! diye mukabelede bulundu."¹⁵⁰

B. HZ. PEYGAMBER NEZDİNDEKİ YERİ

1. Ehl-i Beyt'e Dâhil Edilmesi:

Selmân-ı Fârisî'nin Ehl-i Beyt'ten sayılması O'nun şahsiyeti açısından büyük değer ifâde etmiştir. Ehl-i Beyt; Hz. Peygamber'in ev halkına verilen isimdir. Bir rivâyete göre; Rasûlullah, Fatıma, Hz. Ali, Hasan ve Hüseyin'i âbâsı altında toplayarak, "(...)Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden kiri gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor."¹⁵¹ âyetini okumuş ve bunları Ehl-i Beyt ilân etmiştir. Selmân-ı Fârisî, kan bağı bakımından ailenin dışından olmasına rağmen bizzât Hz. Peygamber tarafından Ehl-i Beyt'ten ilan edilmiştir. Bu, ashâbdan çok az kişiye nâsip olmuştur. Rasûlullah, hanımlarını ve bazı kimseleri de ev halkından saymıştır.¹⁵² Selmân'ın Ehl-i Beyt'ten sayılmasına sebep olan hadise şöyledir:

Hendek kazılması sürerken Selmân-ı Fârisî, güçlü yapısıyla herkesten daha çok çalışmış, büyük gayret sarfetmişti. Hâtta O'nun bu çalışmasını gören Kays b. Sasaa'nın Selmân'a nazarı değmiş, Selmân bir süre baygınlık geçirmişti.¹⁵³

Selmân-ı Fârisî'nin bu çalışmasına şahit olan Ensâr ve Muhâcirler birbirleriyle münakaşaya girerek neredeyse kavga edecek bir duruma gelmişlerdi. Muhâcirler:

¹⁴⁹ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., V, 441; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 448

¹⁵⁰ Heysemi, a.g.e., III, 179

¹⁵¹ Ahzâb, 33: 33

¹⁵² Daha geniş bilgi için Bkz.: Varol, M. Bahaüddin, *Ehl-i Beyt-Kavramsal Boyut*, Konya, 2004, s.62 ve 83-89

¹⁵³ İbn Sa'd, a.g.e., IV, 83

“*Selmân bizdendir*” demişler, Bunun üzerine Ensâr da:

“*Selmân bizdendir. Biz O’na sahip çıkmaya daha layıkız*” diyerek çekişmeye başlamışlardı. Peygamberimiz her iki topluluğun söylediklerini işitince:

“*Selmân bizdendir, Ev halkındandır(ehl-i beyttendir)*” buyurarak çekişmeye son vermiştir.¹⁵⁴

Selmân-ı Farisî’yi, istisnasız bütün ashâb seviyordu. Ancak bu sevgiyi paylaşamıyorlardı. Peygamberimiz iki tarafı uzlaştırmak ve Selmân’a gereken değeri vermek için böyle bir iltifatta bulunmuştur.¹⁵⁵

Bu değeri bilen Hz. Ali, insanlarla sohbet ederken kendisinden Rasûlullah’ın ashâbını anlatması istenmiştir. Hz. Ali, kimi anlatmasını istediklerini sorunca, “*Selmân-ı Farisî*” demişler, Hz. Ali: “*Selmân bizdendir, bize Ehl-i Beyt denir*” diyerek bu hadisi onaylayıcı sözler söylemiştir.¹⁵⁶

Rasûlullah’a kavuşmak için uzun yıllar bekleyen ve bu arzusunu gerçekleştiren Selmân-ı Farisî için Allah Rasûlü özel bir yer ayırmış ve O’nu zaman zaman sözleriyle yüceltmıştır. Allah Rasûlünün Selmân hakkında sarfettiği bazı sözler şu şekildedir:

“*Allah, ashabımdan dört kişiyi sever. Bana da onları sevmemi emretmiştir. Bunlar; Ali, Ebû Zer, Selmân ve Mikdat’tır.*”¹⁵⁷

“*Enes b. Malik, Hz. Peygamber’den şöyle işittiğini söyler: Cennet üç kişiyi özler; Ali, Ammar ve Selmân*”¹⁵⁸. Yine Enes b. Mâlik, Rasûlullah’a kendisi vefât ettikten sonra ilmi yazıp yazmamayı sorunca, Rasûlullah, ilmi Ali ve Selmân’dan almalarını tavsiye etmiştir.¹⁵⁹

“*Hz. Ali’nin rivâyetine göre, Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: Allah, Her peygambere yedi arkadaş veya muhafız vermiştir. Bana ise ondört tane verdi. Bunlar; Ben, iki oğlum, Ca’fer, Hamza, Ebû Bekir, Ömer, Mus’ab, Bilâl, Selmân, Ammar, Mikdât, Huzeyfe ve Abdullah b. Mesud’dur.*”¹⁶⁰

¹⁵⁴ Vakıdî, a.g.e., II, 446-447

¹⁵⁵ Zebidî, a.g.e., VI, 524

¹⁵⁶ İbn Sa’d, a.g.e., IV, 86

¹⁵⁷ Tirmizî, Menâkıb, 21; İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvinî, *Sünenü İbn Mâce*, Thk.: Muhammed Fuad Abdu’l-Bâki, Beyrût, ts., Mukaddime, 11

¹⁵⁸ Zehebî, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, I, 540; Tirmizî, Menâkıb, 21

¹⁵⁹ İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 419

¹⁶⁰ Tirmizî, Menâkıb, 31

Bu hadis-i şerifler'den anlaşıldığı kadar Selmân-ı Farisî, Allah katında sevilmesi emredilen bir kişi, cennetin kendisini özlediği bir şahıs ve Hz. Peygamber'in muhafızlarından birisidir.

Ebû Hureyre'nin anlattığına göre; Muhammed Suresinin 38. âyeti indikten sonra, Rasûlullah, bu âyeti okudu: *“İşte sizler Allah yolunda harcamaya çağrılıyorsunuz; ama içinizden kimisi cimrilik ediyor. Cimrilik eden, kendi nefesine karşı cimrilik etmiş olur. Allah, zengindir, sizler fakirsiniz. Eğer yüz çevirecek olursanız, Allah yerinize başka bir toplum getirir de onlar sizin gibi olmazlar”*¹⁶¹

Bu âyetteki başka bir kavmin hangisi olduğu Rasûlullah'a sorulmuştur. Rasûlullah, Selmân'a dokunarak:

*“İşte bu ve O'nun kavmi! Şayet din, Süreyya yıldızında dahi olsa; İranlılar ona yetişirlerdi.”*¹⁶² buyurarak Selmân'ı ve kavmini övmüştür. Tirmizî'de son kısım, Hz. Peygamber, Selmân'ın omzuna vurdu ve: *“Bu ve O'nun cemaati!”* dediği şeklindedir.¹⁶³

2. Hz. Peygamber'le Sohbetleri ve İletişimi:

Hız. Peygamber'le Selmân-ı Farisî 'nin arasındaki güçlü iletişim, daha ilk karşılaşma ve tanışmalarında başlamıştı. Selmân-ı Farisî, İslâm'a girmeden bile izin ve randevu almadan Hız. Peygamber'in yanına gelip O'nunla rahatlıkla konuşabiliyordu. Hız. Peygamber, Baki Kabristanı'ndaki karşılaşmada Selmân-ı Farisî 'ye özel bir yer ayırmıştır.

Selmân-ı Farisî, ashâb-ı kiram arasında Rasûlullah'a yakın olması ile bilinmekteydi. Sahâbeden Rasûlullah 'ın evine girip çıkanlar çok fazla değildi. Fakat Selmân-ı Farisî, her zaman Rasûlullah'ın hizmetinde bulunur ve istediği zaman Rasûlullah'ın yanına girip çıkardı.

Müminlerin annesi Hız. Aişe, Rasûlullah'la Selmân-ı Farisî 'nin sohbet edişlerini anlatırken şu ifâdeleri kullanır: *“Bir çok geceler Selmân-ı Farisî, Rasûl-i Ekrem'le yalnız kalırlardı. Hâtta bu gecelerde, zevcelerinden hiç biri Rasûlullah'ın hizmetinde bulunmazlardı.”*¹⁶⁴

¹⁶¹ Muhammed, 47: 38

¹⁶² Müslim, Ebû'l-Hüseyn b. El-Haccac el-Kuşeyrî en-Neysabûrî, *El-Câmiü's-Sahih*, Thk.: Muhammed Fuad Abdülbâki, İst., ts. Fedâilü's-Sahâbe, 231; Tirmizî, Menâkıb, 71; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I, 542

¹⁶³ Tirmizî, Kur'an'ın Tefsiri, 1

¹⁶⁴ İbn Abdilberr, a.g.e., II, 56

Selmân-ı Fârisî çoğu zaman Rasûlullah'la dolaşırdı. Yine böyle bir günde yaşananları Selmân-ı Fârisî anlatmıştır: “Bir gün Peygamberimizin çevresinde toplanmış otururken Ümmü Eymen (hizmetçisi) geldi ve:

‘Ya Rasûlullah, Vallahi Hasan ile Hüseyin kayboldular’ dedi.

Güneş iyice yükselmişti. Allah Rasûlü:

‘Kalkın! Oğullarımı arayın’ diye emir verdi.

Herkes çevreye dağıldı. Ben Peygamberimiz’in yöneldiği istikâmete gittim. Bir hayli yürüyüp dağın eteğine vardığımızda ne görelim, Hasan ile Hüseyin birbirlerine sarılmışlar, karşılarında da kuyruğunu üzerine dikmiş, ağzından âdetâ kıvılcımlar saçan erkek bir yılan! Rasûlullah yılanı doğru koşturdu, yılan dönüp Efendimize baktıktan sonra bir kayalığın arasına süzülüverdi. Rasûlullah daha sonra, çocukların yanına gelerek onları birbirinden ayırdı, yüzlerini okşadı ve:

‘Anam, babam size kurban olsun, Allah size lûtufta bulunmuştur’ diyerek birini sağ, diğerini sol omzuna aldı. Ben:

‘Çocuklar, ne mutlu size bineğiniz ne güzel!’ dedim. Rasûlullah’da:

‘Onlar da iki güzel süvâri, ama babaları ikisinden de üstündür’ buyurdu.”¹⁶⁵

C. ASHÂB-I KİRÂM ARASINDAKİ YERİ ve KONUMU:

Selmân-ı Fârisî, Müslüman olduktan sonra, önceki inanç ve yaşayışını tamamen terk edip, İslâm dinini samimiyetle benimsemişti. O’nun imânı tahkiki imân konumundaydı. Hayatını İslâmın kurallarına göre düzenledi. Bütün hayatı boyunca da Rasûlullah’ı örnek aldığını görmekteyiz.

Selmân-ı Fârisî’nin, Allah Rasûlü’nün yanındaki önemi ve değerini iyi bilen Ashâb-ı Kiram, Selmân’a karşı çok büyük saygı göstermişlerdir. Özellikle Hz. Ömer, kendisine çok büyük saygı duymuştur. Hz. Ömer halife iken; oğlu Abdullah’a 3500, Selmân’a da 4000 ata veya daha fazla maaş bağlamıştır. Hadisin râvisi Meymûn, bu durumun sebebini sorunca; Hz. Ömer, Selmân’ın Rasûlullah’la savaflara şâhit olduğunu beyan etmiştir.¹⁶⁶

¹⁶⁵ Kandehlevî, a.g.e., IV, 248-249

¹⁶⁶ İbn Sa’d, a.g.e., IV, 86-87; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 426

İbn Abdilberr, Selmân'ın Bedir Savaşı'nda bulunduğu söylenirse de, O'nun ilk katıldığı savaşın Hendek olduğunu, Bedir Savaşı zamanı köle olduğunu belirtmiştir.¹⁶⁷ Hz. Ömer, Bedir'den Hudeybiye'ye kadar Müslüman olan Ashab-ı Kiram'a dörder bin dirhem maaş bağlamış; Hasan, Hüseyin, Ebû Zer ve Selmân-ı Fârisî'yi Bedir'e şahit olmadıkları halde, Bedir ehline ilhak etmiştir.¹⁶⁸

Bir defasında Hz. Ömer, bir kürsü üzerinde oturmuştu. Hz. Selmân gelince, kürsüyü bırakıp Müslümanlarla birlikte yere oturmuştur.¹⁶⁹

Âid b. Âmir'den Müslim'in rivâyet ettiği bir hadis-i şerif'te, Ebû Süfyan; Selmân, Suheyb ve Bilal'in bulunduğu bir topluluğa uğramıştır. Topluluk, Ebû Süfyan'a "*Allah'ın kılıcı, Allah düşmanlarının boynunda yerini bulmadı*" diyerek sataşmışlardır.

Bunun üzerine, Hz. Ebû Bekir: "*Siz bunları, Kureyş'in ulusuna ve efendisine mi söylüyorsunuz?*" diye karşılık vermiş ve onlara kızmıştır. Sonra Ebû Bekir, Rasûlullah'a giderek bu konuşulanları anlatmıştır. Rasûlullah:

"Ey Ebû Bekir! Belki de sen onları kızdırdın, Onları kızdırmış isen; Rabbini kızdırmış oldun!" diyerek, Ebû Bekir'i uyarmıştır.

Ebû Bekir, bu uyarıdan sonra hemen onların yanına gitmiş ve "*Ey Kardeşlerim! Sizi kızdırdım herhâlde!*" diyerek özür beyan etmiştir.

Onlar ise büyük bir nezaketle "*Hayır Ey Ebû Bekir! Allah sana mağfiret etsin!*" diye mukabelede bulunmuşlardır.¹⁷⁰

Bu rivâyetten, Rasûlullah'ın bütün ashâbına eşit davrandığı, ortada tatsızlığa sebep olacak küçük bir olaya dâhi meydan vermediği sonucu çıkarılabilir. Bunun yanında, dolaylı da olsa Selmân, Suheyb ve Bilâl gibi önceden Müslüman olmuş gönüllüleri, Ebû Süfyan gibi Mekke'nin fethinde ısrarlar üzerine Müslüman olanlara göre daha üstün tutulduğu ve adâletin gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber, ashâbdan Arap olmayanlara büyük önem ve değer atfetmiş, onlara gerekli saygıyı göstererek, İslâm'ın evrenselliğini bir kez daha açığa çıkarmıştır.¹⁷¹

Selmân-ı Farisî, bir gün Ebû'd-Derdâ'nın yanına gelmiştir. Ebû'd-Derdâ'nın hanımı Ümmü'd-Derda perişan bir hâldedir ve Ebû'd-Derdâ'nın bütün gece namaz kıldığını ve

¹⁶⁷ İbn Abdilberr, a.g.e., II, 55

¹⁶⁸ Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmi, *İslâm Tarihi*, İst., 1971, I, 306-307

¹⁶⁹ İbn Sa'd, a.g.e., IV, 86

¹⁷⁰ İbn Abdilberr, a.g.e., II, 57; Müslim, *Sahih-i Müslim*, Fedâilü's-Sahâbe, 170

¹⁷¹ Arnold, T., W., a.g.e., s. 63-64

gündüzleri oruç tuttuğunu söyleyerek kocasını Selmân'a şikâyet etmiştir. Selmân-ı Farisî, Ebû'd-Derdâ'nın evinde gecelemiş ve namaz kılmaya kalktığında, uyduğunu görünceye kadar O'nun kalkıp ibâdet etmesine izin vermemiştir. Sabah olunca Selmân, yemek yapmış ve Ebû'd-Derdâ yemeği yiyinceye kadar O'nun yakasını bırakmamıştır. Ebû'd-Derdâ, Rasûlullah'a gelerek durumu anlatmıştır. Rasûlullah: "*Selmân, senden daha çok ilme doymuştur*" diyerek, Selmân-ı Farisî'nin yaptığına doğru olduğunu bildirmiştir.¹⁷²

Başka bir rivâyette ise; Selmân-ı Farisî'nin Ebû'd-Derdâ'nın yanına gelerek, Ebû'd-Derdâ namaz kılmak istediğinde ve oruç tutmak istediğinde O'nu engellediğini, Ebû'd-Derdâ'nın ise Selmân'a: "*Sen beni, Rabbim için namaz kılmak ve oruç tutmaktan engelliyor musun?*" dediğini, Selmân'ın ise Ebû'd-Derdâ'ya: "*Gözlerinin senin üzerinde hakkı vardır. Ailenin senin üzerinde hakkı vardır. Bazen oruç tut, bazen tutma. Namazını da kıl ama uyu da!*" dediği nakledilmiştir. Bu olay, Rasûlullah'a ulaştığında, Rasûlullah: "*Selmân, ilme doymuştur*" buyurarak, Selmân-ı Farisî'nin ilmini övmüş ve yaptığına doğru olduğunu kesin bir ifâdeyle dile getirmiştir.¹⁷³

Hz. Ali, Selmân-ı Farisî hakkında şöyle demiştir: "*O, bizden bir kişidir, bize Ehl-i Beyt denilir. Selmân, sizin için Lokman Hekim gibidir. Selmân, önceki ve sonrakilerin ilmini bilir. Önceki ve sonrakilerin kitaplarını okumuştur. O, suyu tükenmeyen bir denizdir*"¹⁷⁴ diyerek orada bulunanlara, Selmân-ı Farisî'nin bilgisini anlatmıştır. Gerçekten de Selmân-ı Farisî, Hıristiyanları kiliseden, Yahûdîleri köleliğinden, İslâm'ı da Rasûlullah'ın yanında yaşadığı hayattan dolayı çok iyi bilmektedir.

İlim ve fazileti ile şöhrat bulmuş Muaz b. Cebel, Selmân-ı Farisî'nin ilim ve irfanını meth eder ve der ki: "*Ben dört kişiden ilim öğrendim, bunlardan biri de Selmân'dır.*"¹⁷⁵

Selmân-ı Farisî'nin, hayatının ilk bölümünde Mecûsî olması ve Hıristiyanlığı da iyi bilmesi bu iki dine vâkıf olması demektir. İslâm'ı bu dinlerle kıyaslayıp, İslâm'ın üstünlüğünü anlamıştı.

Ebû Hureyre'nin dediğine göre Selmân-ı Farisî, iki kitabı da iyi bilirdi. Biri Kur'an-ı Kerîm, diğeri de İncil; yani hem İslâm, hem de Hıristiyanlığı iyi bilirdi.¹⁷⁶

¹⁷² Ebû Nuaym el-İsbahânî, a.g.e., I, 187-188; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 417

¹⁷³ İbn Sa'd, a.g.e., IV, 85; Buhârî, Savm, 51; Tirmizî, Zühd, 64(Bu hadisin son kısmı Buhârî'de, "Selmân senden daha âlimdir"; Tirmizî'de ise, "Selmân, doğru söyledi" şeklinde geçer.)

¹⁷⁴ İbn Sa'd, a.g.e., IV, 86; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 420

¹⁷⁵ Tirmizî, Menâkıb, 37; İbn Sa'd, a.g.e., IV, 86

Bir gün Selmân, Rasûlullah'ın yanında iken Rasûlullah, yemekten sonra ellerin iyi yıkanmasını emir buyurdu. Selmân-ı Fârisî: "*Tevratta da yemekten sonra elleri yıkamanın sofraya bereket getireceği yazılıdır.*"¹⁷⁷ diyerek Tevrat hakkında da ne kadar bilgili olduğunu kanıtlamış oldu.

¹⁷⁶ İbn Abdilberr, a.g.e., II, 56; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 424

¹⁷⁷ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., V, 441; Nedvî, a.g.e., s.211

III. BÖLÜM

SELMÂN-I FÂRİSÎ'NİN İLK İSLÂM TOPLUMUNDAKİ YERİ

A. SELMÂN-I FÂRİSÎ'NİN ASKERÎ FAALİYETLERİ

1. Hendek Savaşı ve Selmân-ı Fârisî:

Selmân-ı Fârisî, köle olduğu için Bedir ve Uhud savaşlarında bulunamamıştır. O'nun askerî faaliyeti, Hendek savaşıyla başlamıştır. Selmân-ı Fârisî, Hendek savaşından kısa bir süre önce hürriyetine kavuşmuştur. Buna istinâden Selmân, hicretin beşinci yılında hürriyetine kavuşmuştur.¹⁷⁸

Selmân-ı Fârisî'nin bu savaştaki rolüne girmeden önce Hendek Savaşı hakkında kısa bir özet yapmak yerinde olur. Kur'an-ı Kerim'de Ahzâb¹⁷⁹ olarak geçen Hendek Savaşı, o güne kadar Araplarda görülmeyen bir savaş tekniği olan hendek kazılması nedeniyle bu ismi almıştır.

Hendek Savaşı hicretin beşinci yılı Şevval ayında gerçekleşmiştir. Hendek Savaşında hedef; Hz. Peygamber'i ve Müslümanları yok etmek, Müslümanlığı ortadan kaldırmaktır.

Bu hedefte ilk adımı Medine'den sürgün edilen Nadiroğulları ve Kaynukaoğulları liderleri atmıştır. Nadiroğulları lideri, Huyey b. Ahtab ile eşraftan Selam b. Mişkem, Ebû Ammar gibi on dokuz kişinin içinde bulunduğu bir heyet, Mekke'ye gelerek Ebû Süfyan'la görüşmüşler ve Kureyş'i savaşa teşvik etmişlerdir. Heyet, bu savaşta müşriklerle olacaklarına söz vermişlerdir. Ebû Süfyan bu işte kararlı olup olmadıklarını sormuş, Onlar da andlaşma yapmaya geldiklerini bildirmişlerdir. Ebû Süfyan, teminat istemiş, sonra da heyet, Ebû Süfyan'a putlara tapmanın daha üstün olduğunu söyleyip, putların önünde secde edecek kadar işi ileri götürmüşlerdir. Kâbe örtüsünün arasına girip, göğüslerini Kâbe'ye yapıştırarak yemin etmişler, bunun üzerine Kureyş'in ileri gelenleri, Dârünnedve'de toplanıp savaş kararı almışlardır.¹⁸⁰

¹⁷⁸ Köksal, M.Asım, *İslâm Tarihi*, İst., 1981, V, 5-6

¹⁷⁹ Ahzab, 33: 20-22

¹⁸⁰ Vâkîdî, a.g.e., II, 441-442

Yahûdîler, Necid bölgesine giderek, Gatafanlılar, Süleymanoğulları gibi bazı kabileleri de bu ittifaka dâhil etmişler, bu sırada Ebû Süfyan 4000 asker toplamıştır. Ebû Süfyan'ın ordusunda üç yüz atlı ve yanlarında bin beş yüz develeri vardır. Komutan, Ebû Süfyan; sancaktar, Ebû Talha'nın oğlu Osman'dır. Ebû Süfyan, bu ordu ile çıkıp Merru'z-Zahrân denilen yere geldiğinde, Gatafanlılar da orduya katılmış, Benû Süleym, Benû Esed ve Eşcâ kabilelerinin katılımıyla¹⁸¹ ordu on bini aşmış hatta on iki bine ulaşmıştır.¹⁸² Ve Ebû Süfyan, Medine üzerine yürümüştür.

1.1. Selmân-ı Fârisî'nin Hendek Kazma Teklifindeki Rolü:

Kureyş müşrikleri, Medine'ye yürüme hazırlıklarına giriştikleri sırada Huzaa kabilesinden bir süvari, dört gecede Medine'ye gelerek Kureyş müşriklerinin Mekke'den, Medine'ye yürüme hazırlığı içinde olduklarını Hz. Peygamber'e haber vermiştir.¹⁸³

Rasûlullah, bu haberi alınca ashâbını toplamış ve düşmanın kararlarını ashâbına bildirmiştir. Bundan sonra, müşriklerle savaşın nasıl olması gerektiğini Müslümanlarla istişâre etmiştir. Rasûlullah, Allah'ın emirlerine aykırı davranışlardan sakınarak, güçlülere katlandıkları takdirde, kendilerine Allah'ın yardımının erişeceğini vaad etmiştir. Allah ve Rasûlünün emirlerine uymalarını tavsiye ettikten sonra yapılacak işi, onlara danışmıştır. Savaş hususunda ashâbına danışmak ve onların görüşlerini almak, Hz. Peygamber'in âdetiydi. Uhud Savaşı Müslümanlar için büyük bir imtihan olmuş, gereken dersler çıkarılmış, şimdi nasıl bir savunma yapılacağı tartışmaya açılmıştır. Bu istişârede hendek kazma fikri benimsenmiştir.¹⁸⁴

Hendek kazılması kararının alınmasıyla ilgili iki farklı rivâyet vardır. Birinci rivâyete göre; Hz. Peygamber, müşâvere esnasında:

“Medine dışında müşriklerle çarpışalım mı? Yoksa Medine’de kalarak, kazacağımız hendeklerin arkasına mı çekilelim? Yahut, düşmanların yakınına varıp arkamızı şu dağa vererek savunma savaşı mı yapalım?” diye sormuştur.

Ashâb, birbirinden farklı görüşler ileri sürerek ihtilâf edince, Allah, hendek kazılması hususunu, Hz. Peygamber'e ilham etmiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber,

¹⁸¹ Taberî, a.g.e., II, 566; Vâkîdî, a.g.e., II, 443

¹⁸² Muhammed Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, I, 246

¹⁸³ Vakîdî, a.g.e., II, 444

¹⁸⁴ Vakîdî, a.g.e., II, 445

hendek kazılması hususunu Müslümanlara tavsiye etmiştir. Bu ilham üzerine, Selmân-ı Fârisî:

“Ya Rasûlullah! Biz de, Fars toprağında düşman süvarilerinin baskınlarından korkardık ve etrafımızı hendekle çevirirdik. Ya Rasûlullah! Hendek’le korunma fikri sana mı aittir?” diye sormuştur.

Selmân-ı Fârisî’nin hendekle ilgili Hz. Peygamber’i destekleyici sözleri Müslümanların hoşuna gitmiş, sonrasında Müslümanlar, Uhud günü Hz. Peygamber’in Medine dışına çıkmayıp savunmada kalmak için kendilerini davet etmiş olduğunu da hatırlamışlardır. Bunun için Medine’de savunma yapma fikrini benimsemişlerdir.¹⁸⁵ Muhammed Hamîdullah, Ebû Süfyan’ın Hz. Muhammed’e bu şaşkıncı hendek fikrinin kimden çıktığını sorması ve Hz. Peygamber’in de bu fikri kendisine Allah’ın ilham ettiğini belirten cevabıyla birleştirerek, hendek fikrinin Allah’ın Hz. Peygamber’e ilhamı olduğunu kabul etmektedir.¹⁸⁶

Bu rivâyete benzeyen fakat önemli farklılıklar arzeden ikinci rivâyette ise: Rasûlullah, düşmanların Medine üzerine yürüme hazırlıklarını haber alınca, ashâbını toplamış ve bu hazırlıkları onlara bildirmiştir. Her savaş öncesi olduğu gibi onlarla savaş konusunu istişâre etmiştir. Bu istişârede sıra Selmân-ı Fârisî’ye gelince, Selmân:

“Ya Rasûlullah! Bizim memleketimizde bir şehir üzerine düşman hücum ederse şehrin etrafına hendek kazmak âdettir” diyerek, hendek kazma fikrini ortaya atmıştır.¹⁸⁷

Selmân-ı Fârisî’nin bu sözü üzerine Medine etrafına hendeğin kazılması uygun görülmüştür. Medine’nin etrafında kale gibi muhkem bir savunma imkânının olmaması, Uhud Savaşı’nda yaşananlar hatırlanınca bu fikir ashâb tarafından beğeni ile karşılanmış ve benimsenmiştir. Rasûlullah da fikri onaylayınca derhâl harekete geçilmiştir.

İki rivâyet arasındaki temel farklılık; birincisinde, Selmân-ı Fârisî’nin Rasûlullah’ı onaylayıcı bir rol üstlenip, ashâbın bu fikri benimsemesine büyük katkı sağlaması; ikinci rivâyette ise, İran’da bilinen bir savunma taktiğinin bizzât Selmân-ı Fârisî tarafından teklif edilmesidir.

Bir çok kaynak, Vakıdî’nin rivâyetini terk ederek teklifi, Selmân-ı Fârisî’nin yaptığını kabul etmiş ve bu rivâyeti benimsemişlerdir. Rasûlullah’ın Uhud Savaşı’ndan önce yapmış olduğu istişârede bir kısım ashâbın savunma değil de saldırı görüşünü

¹⁸⁵ Vakıdî, a.g.e., II, 445

¹⁸⁶ Muhammed Hamidullah, *Hz. Peygamber’in Savaşları*, çev.: Nazire Erinç Yurter, İst., 2003, s.66

¹⁸⁷ İbn Hişâm, a.g.e., II, 136; Taberî, a.g.e., II, 566

kabullendiğini, savaşlar öncesi mutlaka müşâverede bulunduğunu ve ashâbın dünya işlerinde daha isâbetli görüş sunabileceğini kabullendiği gerçeklerine göre, Rasûlullah, Selmân-ı Fârisî'nin teklifini uygun bulmuş, ashâbın çoğunluğu da fikri beğenince hendek kazılması uygun görülmüştür. Hitti'ye göre de hendek, Selmân'ın tavsiyesidir.¹⁸⁸ Rodinson'a göre ise; hendek kelimesinin Farsça oluşu, hendek teklifi ve telkininin Selmân'dan olduğu fikrini güçlendirmektedir.¹⁸⁹

Böylece Selmân'ın teklifi vesilesiyle ve Allah'ın yardımı sayesinde Müslümanlar, büyük bir tehlikeden kurtulmuşlardır.¹⁹⁰

1.2. Selmân-ı Fârisî'nin Hendek Kazımındaki Görevi ve Gayreti:

Hz. Peygamber, hendek kazma fikrinin benimsenmesinin ardından, hemen atına binmiştir. Muhâcirler ve Ensâr'ın ileri gelenlerinden bazılarını yanına almış, Hendek kazılacak yerin tespit edilmesi için keşif yapmaya gitmiştir. Düşmanın geleceği yönde bir takım açıklıklar tespit edilince, Hz. Peygamber, bu açık olan tarafı seçmiştir. Ayrıca bir karargâh yeri olarak Sel' dağının eteğini seçerek, arkasını dağa dayamayı tercih etmiştir.

Hz. Peygamber, bir çizgi çizip her on kişiye kırk arşın uzunluğunda yer ayırmıştır. Muhâcirler ve Ensârın kazacakları yerleri bizzât göstererek tarif etmiştir.

Hz. Peygamber gözetiminde, hazırlanan plân doğrultusunda hendek kazma işi başlamıştır. Hendek kazımında bütün ashâb canla başla çalışmıştır. Topraklar zenbillere doldurulup başlarda taşınmış, dönerken Sel' dağından taş doldurulup getirilmiştir. Taş, düşmanlara atmak için en önemli silahlardandır. Hz. Peygamber de bizzât bu taşıma ve kazma işinde çalışmıştır.¹⁹¹

Selmân-ı Fârisî ise içlerinde Amr b. Avf, Huzeyfe b. Yemân, Nu'man b. Mukarrin ile Ensâr'dan altı kişinin bulunduğu grupta idi. Hendek kazmada bilgili ve becerikliydi. Yalnız başına, on kişinin kazdığı yeri kazabildiği belirtilmektedir. Cabir b. Abdullah, Selmân-ı Fârisî'nin kendisine ayrılan beş arşın uzunluğundaki ve beş arşın derinliğindeki yeri vaktinde kazıp bitirdiğini gördüğünü ifâde etmiştir.¹⁹²

¹⁸⁸ Hitti, Philip K., *Siyâsi ve Kültürel İslâm Tarihi*, çev.: Salih Tuğ, İst., 1980, I, 159

¹⁸⁹ Rodinson, Maxime, *Hazreti Muhammed*, çev.: Attilâ Tokatlı, İst., 1968, s.212

¹⁹⁰ Mutlu, İsmail vd., a.g.e., s.581

¹⁹¹ Vakıdî, a.g.e., II, 446

¹⁹² İbn Sa'd, a.g.e., IV, 83

Selmân-ı Fârisî'nin bu çalışmasını gören, Kays b. Ebi Sasaa'nın nazarı değmiş Selmân birdenbire yere yıkılmıştı. Selmân'ın durumu, Hz. Peygamber'e ulaştırılmış ve ne yapılması gerektiği sorulmuştur. Hz. Peygamber:

“Kays b. Sasaa'ya gidin, Selmân için bir kaptı abdest alsın. Abdest suyu ile Selmân yıkansın. Su kabını, Selmân'ın başından aşağı boşaltın” diye emretmiştir.

Hz. Peygamber'in dediği gibi yapılıncı, Selmân-ı Fârisî devenin bağından kurtulmuşçasına açılıp kendine gelmiştir.¹⁹³

Selmân-ı Fârisî'nin bu gayretini gören Ensar ve Muhacirûn'dan bir kısmı aralarında *“Selmân bizdendir”* çekişmesine girmişlerdir. Çünkü her takım, onunla çalışmak istemektedir.¹⁹⁴ Yorgunluk ve güçlükler sonrasında bu çekişme neredeyse kavgaya dönüşmek üzereyken, Rasûlullah gelerek;

*“Selmân bizdendir, Ehl-i Beyt'tendir”*¹⁹⁵ diyerek, Ensâr'la Muhâcirûn arasındaki tartışmalara son vermiş, Selmân-ı Fârisî'yi bu sözleriyle ödüllendirmiş ve O'na layık olduğu değeri vermiştir.

1.3. Selmân-ı Fârisî'nin Hendek Kazımında Kayaya Rastlaması:

Selmân-ı Fârisî hendek kazmadaki tecrübesi sayesinde, bütün gayretiyle hendek kazma işini sürdürmüştür. Selmân grubuyla birlikte çalışırken, Zübab dibinden kazma işi devam ederken nemli bir tabakaya kadar inilmiştir. Birden hendekte ak ve parlak bir kaya çıkmış, Selmân'ın çalıştığı ekip, kayayla uğraşmaya başlamıştır. Fakat kaya bir türlü parçalanmamıştır. Hâtta bazı kazma ve kürekler parçalanmış, kaya kırılmamıştır. Bunun üzerine arkadaşları, Selmân'a:

“Ey Selmân! Rasûlullah'a git, şu kayanın durumunu haber ver!” diyerek, Selmân'ı Rasûlullah'a göndermişlerdir.

Rasûlullah, o sırada kıldan dokunmuş bir Türk çadırın içinde dinlenmektedir. Selmân-ı Fârisî:

“Yâ Resûlallah! Anamız-babamız sana fedâ olsun! Hendeğin karnından karşımıza ak bir kaya çıktı. Onunla uğraşırken bütün demir araçlarımız kırıldı, çaresiz kaldık. Çizmiş olduğun çizgiden biraz sapalım mı? Ya da, bu hususta bize vereceğin bir emir var mı? Biz

¹⁹³ Vakıdî, a.g.e., II, 447

¹⁹⁴ Muhammed Hamîdullah, *Hz. Peygamber'in Savaşları*, s.70

¹⁹⁵ Vakıdî, a.g.e., II, 446-447

senin çizmiş olduğun çizgiyi aşmak istemiyoruz!” diyerek durumu anlatmıştır. Rasûlullah, Selmân’la birlikte kayanın çıktığı yere kadar gelmiştir. Sonra Selmân’ın balyozunu istemiştir.

Rasûlullah, elindeki balyozla kayaya hızlı bir darbe indirince, kaya yarılmıştır. Bu vuruşta bir şimşek çakıp, Medine’nin iki kayalığı arasını aydınlatmıştır. Rasûlullah: *“Allahü Ekber”* diyerek fetih ve zafer tekbiri getirmiştir. Yanındaki ashâb da, tekbir getirmiştir.

Sonra, Rasûlullah kayaya balyozla ikinci bir darbe daha indirmiştir. Yine kayadan, karanlık bir evdeki kandil gibi, Medine’nin iki kayalığı arasını aydınlatan bir şimşek çakmıştır. Rasûlullah, fetih tekbiri getirmiştir. Ashâb da, tekbir getirmiştir.

Rasûlullah, balyozla üçüncü darbeyi indirince kaya parçalanmıştır. Darbeyi indirdiği zaman, yine kayadan Medine’nin iki kayalığı arasını aydınlatan bir şimşek çakmıştır. Rasûlullah yine *“Allahü Ekber”* diyerek tekbir getirmiştir. Ashâb da tekbir getirmiştir. Selmân, Rasûlullah’ın elinden tutarak O’nu yukarı çıkarmıştır. Selmân:

“Anam babam sana fedâ olsun yâ Rasûlullah! Ben şimdiye kadar hiç görmediğim bir şeyi gördüm!” deyince, Rasûlullah, yanındakilere dönerek:

“Selmân’ın gördüğünü siz de gördünüz mü?” diye sormuştur. Ashâb:

“Evet! Babalarımız, analarımız sana feda olsun, Yâ Rasûlullah!(Sen vurduğun zaman kayadan, dalga gibi şimşek çıktığını gördük. Sen tekbir getirdin, bizde tekbir getirdik. Bu ışık parıltısından başka bir şey görmedik)” demişler, sonra Rasûlullah:

“Doğru söylüyorsunuz. Ben kayaya ilk darbeyi indirdiğim zaman çakan, sizin de gördüğünüz şimşek bana, Hîre şehrinin köşklerini ve Kisra’nın Medain’ini aydınlattı. Onlar bana köpeğin altlı üstlü yan dişleri gibi gözüktüler. Cebrâil’de bana ümmetimin oralara hâkim olacağını haber verdi.

Kayaya ikinci darbeyi indirdiğim zaman çakan, sizinde gördüğünüz şimşek bana, Rum ülkesinin kızıl köşklerini, saraylarını aydınlattı. Onlar bana, köpeğin altlı üstlü yan dişleri gibi gözüktüler. Cebrâil’de bana, ümmetimin oralara hâkim olacağını haber verdi.

*Sonra, kayaya üçüncü darbeyi indirdiğim zaman çakan, sizinde gördüğünüz şimşek bana, San’a diyarının köşklerini, saraylarını aydınlattı da, Onlar bana köpeğin altlı üstlü yan dişleri gibi gözüktüler. Cebrâil’de bana ümmetimin oralara hâkim olacağını haber verdi.”*¹⁹⁶ dedikten sonra:

¹⁹⁶ Taberî, a.g.e., II, 568-569; Nesâî, Ebû Abdîrrahman Ahmed b.Şuayb b. Ali b. Sinan b. Bahr, *Sünenü’n-Nesâî*, Thk.: Celaleddin es-Suyûtî, Beyrût, ts., Cihad, 42

“Sevininiz ki; ümmetim, yardım ve zafere nail olacaklardır” diye üç kere tekrarlamıştır. Bu yardım vaâdi, kendilerine müjdelenince, Müslümanlar:

“Allah’a hamd olsun ki, O vaâdinde sadıktır. Kuşatıldıktan sonra, yardıma nâil olacağımızı bize vâad ediyor” diyerek sevinmişlerdir. Selmân-ı Fârisî, bütün bu yerlerin fetihlerine şâhit olduğunu bildirmiştir.¹⁹⁷

Bera’ b. Âzib’in rivâyetinde ise bu mucizeli hâdise şu farklılıklarla zikredilmektedir:

Rasûlullah, gördüğü mucizeleri Selmân-ı Fârisî’ye anlatmış, Selmân:

“Doğru söylüyorsun! Seni hak din ve kitabla gönderen Allah’a yemin ederim ki, O senin tarif ettiğin gibidir. Senin, Rasûlullah olduğuna şehâdet ederim” demiş ve Rasûlullah:

“Ey Selmân! Bu fetihler ki, Allah onları benden sonra size nasib edecektir. Şam, muhakkak feth olunacak, Herakliyüs ülkesinin en uzak yerine kadar kaçacak, çekilecek. Bütün Şam’a siz hakim olacaksınız. Hiç kimse size karşı koyamayacaktır. Yemen muhakkak feth olunacaktır. Şu Maşrık diyarı da, muhakkak feth olunacaktır. Ondan sonra Kisra öldürülecektir” buyurmuştur. Selmân-ı Fârisî:

“Ben bütün bunların vukuunu görmüşümdür” diyerek mucizelerin gerçekleştiğini bildirmiştir. Hz. Peygamber’in anmış olduğu bu şehirler, Hz. Ömer ile Hz. Osman’ın devrinde ve ondan sonraki devirlerde birer birer feth olundukça, Ashâb’dan Ebû Hureyre:

“Bu fetihler sizin için birer başlangıçtır. Ebû Hureyre’nin varlığı kudret elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki; feth edeceğiniz veya kıyamete kadar feth olunacak hiçbir şehir yoktur ki, şanı yüce olan Allah, onların anahtarlarını Muhammed’e önceden vermiş olmasın” demiştir.¹⁹⁸

1.4. Selmân-ı Farisi’nin Hendek’te Nöbet Tutması:

Müslümanlar, hendeğin başında sırasıyla nöbet tutmuşlardır. Üseyd b. Hudayr, arkadaşıyla birlikte hendeği beklemekte idi. Müşriklerin ordusunda Amr b. Âs’ın kumandası altında, keşif ve tecessüsle vazifeli yüz kadar müşrik süvarisi, hendeğin sıçranınca geçilebilecek yerine kadar gelip dayanmışlardı. Bunlar, Müslümanlara ansızın baskın yapmak isteyip fırsat kollamışlardır.

¹⁹⁷ İbn Sa’d, a.g.e., IV, 83; İbnü’l-Esir, *El-Kâmil fi’t-Tarih*, Beyrût, 1982, II, 179

¹⁹⁸ İbn Sa’d, a.g.e., IV, 83-84; Ahmed b. Hanbel, a.g.e., IV, 303

Üseyd b. Hudayr, arkasında arkadaşları olduğu hâlde, Onlara doğru ilerlemiş, onları taş ve ok yağmuruna tutmuşlar ve nihâyet sindirip geri püskürtmüşlerdir.

O gece, Selmân-ı Fârisî’de bu savaşta bulunan Müslümanlar arasında idi. Üseyd b. Hudayr’a:

“Bu yer, hendeğin en dar tutulmuş olan yeridir. Biz zâten müşriklerin süvarilerinin buradan sıçrayıp geçmelerinden korkuyorduk” diyerek endişesini söylemiştir.¹⁹⁹

Gerçekten de halk, orayı kazmakta işi aceleye getirmiş, gerektiği gibi kazamamışlardı. Selmân’ın da içinde bulunduğu birliğin nöbeti sâyesinde bu tehlike giderilmişti.

2. Selmân-ı Farisi’nin Taif Kuşatmasındaki Rolü:

Selmân-ı Fârisî, Hendek Savaşı’ndan sonra Rasûlullah’la birlikte bütün gazvelere katılmıştır. Hendek kazılması teklifi ile kazı yapılırken sergilediği gayretten başka, sonraki savaşlarda bulunmasına rağmen, Selmân’ın aktif bir rol üstlendiği görülmemiştir.

Selmân-ı Fârisî’nin etkin rol aldığı diğer olay, Taif kuşatmasında yaşanmıştır. Taif şehrinin kuşatılmasının yirmi gün sürmesi ve bir netice elde edilememesi sonucu, Allâh Rasûlu, ashâbıyla istişâre etmiş, bu istişârede Selmân-ı Fârisî mancınığı daha önce gördüğünü anlatarak, mancınık ve debbâbe kullanılmasını teklif etmişti. Bu teklifinin kabul edilmesi üzerine Selmân, mancınık ve debbâbeleri bizzât kendisi yapmıştır.²⁰⁰

Aslında mancınık ve debbâbe Araplar arasında biliniyordu. Rasûlullah, Urve b. Mesud ve Gaylan b. Seleme’yi, Cürâş mevkiine, mancınık ve debbâbe yapımını öğrenmeleri için göndermişti. Fakat bu iki sahâbî, bu öğrenme işinde olduklarından, Huneyn ve Taif’e katılamamışlardı.²⁰¹ Selmân, bu sahabîler işi öğrenip gelinceye kadar durumu idâre etmiştir. Bir başka görüşe göre mancınık kullanılması konusunda yol göstermiştir.²⁰²

¹⁹⁹ Köksal, M. Asım, a.g.e., V, 249

²⁰⁰ Vakıdî, a.g.e., III, 927

²⁰¹ Ahmet Cevdet Paşa, a.g.e., s.218; Muhammed Hamidullah, *H. Peygamber’in Savaşları*, s.97

²⁰² İbnü’l-Esir, *el-Kâmil fi’t-Tarih*, II, 266

Diğer bir görüşe göre Hayber Savaşında elde edilen savaş araçlarından bir-iki mancınığı, Selmân, tamir etmiş veya aynısından bir daha yapmıştır.²⁰³

3. Selmân-ı Fârisî'nin İran'ın Fethine Katılması:

Selmân-ı Fârisî, Rasûlullah'la birlikte Hendek Savaşı ve sonrasındaki savaşlara katılarak, yaptığı tekliflerle katkılar sağlamıştı. Hz. Ebû Bekir döneminde ise, herhangi bir olaya katılıp katılmadığı bilinmemektedir.

Hz. Ömer hilâfeti devraldıktan bir süre sonra, İran'a göndereceği ordunun başına Sa'd b. Ebî Vakkas'ı getirmiştir. Sa'd, hicretin onüçüncü senesinde, dörtbin askerle birlikte Medine'den hareketlendiğinde, bu ordunun içindeki doksan dokuz sahâbî arasında Selmân-ı Fârisî de vardır. Sa'd ve ordusu, Sîraf'a gelip konaklamıştır.

Selmân-ı Fârisî, önceleri orduyu teftiş etmek için görevlendirildiğinden, ordunun içinde dolaşmış ve orduyu savaşa teşvik etmiştir. Medine'den takviye birlikler, Müsenna'nın ordusunun katılımı, Şam'daki birliklerin katılımıyla ordu kırk bin kişiyi aşmıştır.

Sa'd ordusuyla Sîraf'tan hareketlenip Kadisiye'ye gelmiştir. Fırat'ın kolu olan Atik Nehri ile Kadisiye Hendeği arasındaki köprü karşısında ordusunu kurmuş ve İranlıları beklemeye başlamıştır. Müslüman elçiler ve İranlı elçiler aracılığıyla yapılan anlaşma girişimlerinden sonra savaş kaçınılmaz olmuştur. Kadisiye'de Müslümanlar kesin bir galibiyet elde etmişler, bir çok ganimet ele geçişmiş, İran ordusunun az bir kısmı kaçarak Bâbil'e sığınmıştır.

Sa'd b. Ebî Vakkas ordusuyla Bâbil üzerine yürümüştür. Burayı da ele geçirdikten sonra Dicle kıyısında yer alan İran'ın başkenti Medâin'e yönelmiştir. Müslümanlar hicretin onaltıncı yılında önce Medâin'in yakınındaki Behüresir şehrini, sonra da Medâin'i fethetmişlerdi.

Sa'd, Behüresir şehrine girmek istediğinde, ordunun nehri geçmesi gerekiyordu. Kayıkları, İranlılar götürmüştü. Nehri geçmeye araç yoktur. O'na nehrin bazı yerleri gösterildiyse de, Sa'd nehri geçmeyi göze alamamıştır. Rüyasında atların nehre dalarak kabarık nehri geçtiklerini görmüştür. Rüyasını nehri geçeceklerine yorumlamıştır. Orduya

²⁰³ Muhammed Hamidullah, *Hz. Peygamber'in Savaşları*, s.98

bir konuşma yaparak, düşmanın nehrin öte yanında korunduğunu, bu nehri geçmeleri gerektiğini anlatmıştır. Askerler, Sa'd'a dilediğini yapmasını söyleyerek arkasından gideceklerini bildirmişlerdir.

Sa'd, karşıya geçmek için öncü olma çağrısı yapmıştır. O'nun bu çağrısına, Asım b. Amr ile altı yüz asker cevap vermiş, Sa'd, Amr'ı komutan yapmıştır. Asım, altmış gönüllüyü karşıya geçirmiştir. Sa'd, Asım'ın gönüllülerinin karşıya geçtiklerini ve geçit yerini kontrol altına aldıklarını görünce orduya nehre dalmalarını, dua ederek karşıya geçmelerini emretmiştir. Ordu peşpeşe nehre atlayarak, sohbet ederek, nehri geçmiştir. Ordu, hicretin onaltıncı yılı Sefer ayında şehre girmiştir. Bir çok ganimet ele geçirilmiştir.

Nehirde, Sa'd ile Selmân-ı Fârisî, birlikte yürümüşlerdir. Sa'd:

“Allah bize yeter, O ne güzel vekildir. Orduda zulüm yoksa, günahlar sevaplardan fazla değilse, Vallahi Allah dostuna yardım edecek, dini galip gelecek, düşmanlarını yenecektir” diyerek yola devam etmiştir. Selmân:

“İslâm yeni bir din! Vallahi karalar Müslümanlara boyun eğdiği gibi, sular da boyun eğdi. Selmân'ın ruhunu elinde tutan Allah'a yemin olsun ki; ordu bölük bölük nehre girdikleri gibi, aynı şekilde karşıya geçeceklerdir” diyerek arkadaşına katılmıştır.²⁰⁴

Başka bir rivâyette ise; ordunun ikişer ikişer nehre daldığı, Selmân'la Sa'd'ın arkadaş olarak karşıya geçtikleri, suyun kendilerini kaldırdığı belirtilmiştir. Manzarayı gören düşmanlar, birbirlerine; *“Bunlar şeytan, şeytan! Siz insanlarla değil, cinlerle savaşıyorsunuz”* diyerek kaçmışlardır.²⁰⁵

Anlaşıldığı kadarıyla Selmân-ı Fârisî, Hz. Ömer döneminde fethedilen İran topraklarındaki orduda yer almış, bu fetihlere katılmıştır. Sa'd b. Ebî Vakkas, O'nu İranlıların İslâm'a daveti konusunda (Farsça bilmesi sebebiyle elçi olarak) görevlendirmiştir. Müslümanlar, Behüresir'deki Beyazköşk'ü kuşatmışlardır. Askerler Selmân'a:

“Ya Ebâ Abdullah! Onlara hücum etmeyelim mi?” diye sormuşlardır. Selmân-ı Fârisî:

“Peygamber Efendimiz nasıl önce İslâm'a davet ediyor idiyse, bırakın ben de öyle yapayım” demiş ve İranlılara gidip:

²⁰⁴ Taberî, a.g.e., III, 119

²⁰⁵ Bkz.: Kandehlevî, a.g.e., IV, 303-305

“Ben de sizin gibi İranlı olduğum halde görüyorsunuz ki; Araplar bana itaat etmektedirler. Eğer siz Müslüman olursanız, biz hangi hak ve sorumluluklara sahip isek, siz de aynı haklara sahip olacaksınız. Yok eğer Müslüman olmak istemezseniz, sizi zorlamayız. Ancak bize boyun eğerek, cizye vereceksiniz” demiş ve onlara Farsça:

“Eğer Müslüman olmaz, cizye de vermezseniz sonunuz kötü olacaktır” diye uyarısını da yapmıştır. Onlar:

“Biz Müslüman olmayı da, cizye vermeyi de kabul etmeyiz ve sizinle savaşmaya hazırız” diyerek bu teklifleri reddetmişlerdir.

Bunun üzerine Selmân, birliğinin başına geri dönmüştür. Arkadaşları kendisine:

“Ya Ebâ Abdillah! İzin ver de onlara baskın yapalım” diyerek izin istemişlerdir. Selmân yine:

“Hayır!” demiş ve üç gün onları İslâm’a davet ettikten sonra ancak saldırı emri vermiştir. Bunun üzerine İslâm askerleri saldırıya geçip kaleyi almışlardır.²⁰⁶

Yine bu fetihlerde başkomutan Sa’d b. Ebî Vakkas, Selmân’a ordunun öncü kuvvetlerinin komutanlığını vermişti. Selmân-ı Fârisî, Kindeoğullarından bir adamın atının terkisinde, Medâin caddelerinde hem savaşmış, hem de sancağı taşımıştır. Arkadaşları O’na, sancağı kendilerinin taşımasını istemişler, Selmân-ı Fârisî, savaş bitinceye kadar adamın terkisinde, sancağı taşımayı sürdürmüştür.²⁰⁷

Hiz. Ömer dönemi, fütühatın başladığı; Irak, İran, Şam, Kudüs gibi büyük merkezlerin fethedildiği dönemdir.

Selmân-ı Fârisî, Hiz. Ömer döneminde İran’a ordu sevkiyatı yapıldığı sırada, bu orduya katıldı. Müslümanlar, hicretin 16. senesinde Irak’ın fethi üzerine, yaşamaya alıştıkları şehirler biçiminde Basra’nın temelini attıktan zaman, mescidi ve dâru’l-imâre’si daha önceden tamamlanmıştı. Fakat Basra iki nehir ağzında, rutûbeti bol bir şehir olmuştu. Müslümanlar, daha kuru ve çöl iklimine daha yakın başka bir şehrin kurulmasını düşündükleri zaman, bu düşüncüyü gerçekleştirmede gecikmemişlerdir.

Meşhûr sahabî ve İran orduları komutanı Sa’d b. Ebî Vakkas, Hiz. Ömer’in emriyle iki arkadaşını bu şehrin kurulabileceği daha müsait bir yer tespiti için görevlendirmiştir. Selmân-ı Fârisî ve Huzeyfe ibnu’l-Yemân, Fırat’ın batısında, Hîre’ye yakın bir yeri seçmişlerdir.

²⁰⁶ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., V, 444; Ebû Nuaym el-İsbahânî, a.g.e., I, 189; Tirmizî, Siyer, I

²⁰⁷ Zehebî, *Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ*, I, 545-546

Selmân-ı Fârisî'nin Huzeyfe ibnu'l-Yemân'la birlikte Kûfe'nin bir yerleşim yeri olarak seçilmesinde aktif rol oynadığını görmekteyiz. Sa'd b. Ebî Vakkas, 40000 kişilik ordusuyla hicretin 17. senesinde tespit edilen bu yere gelip yerleşmiştir.²⁰⁸ Hz. Ömer zamanında kurulan bu yeni şehir Kûfe, sonraları önemli ilim merkezlerinden biri hâline gelmiş, Hz. Ali döneminde ise hilafet merkezi olmuştur. Sonraki asırlarda Kûfiyyûn ekolü oluşmuş ve Basra'yla rekabet edecek bir duruma gelmiştir.²⁰⁹

Böylece Selmân-ı Fârisî'nin Rasûlullah ve Hz. Ebû Bekir dönemlerini Medine'de geçirdikten sonra, artık ilim ve cihad için Medine'den ayrılmış, bu ayrılıştan sonra da uzun bir süre Medine'ye geri dönmemiştir.

Selmân-ı Fârisî, zâhidâne yaşantısını, cephelerdeki üstün gayretiyle birleştirerek Müslümanlara güzel bir örnek olmuştur. Kûfe'nin bir ilim merkezi haline getirilmesinde, Selmân-ı Fârisî'nin de katkıları büyüktür.

Selmân-ı Fârisî'nin İran'ın fethi sırasında ordunun içinde yer almış ve aktif görevler yapmıştır.²¹⁰ Selmân-ı Fârisî, İran'ın coğrafi iklim özelliklerini biliyor, müslümanlara klavuzluk ve kurmaylık yapıyordu. O, İran'ın Müslüman olmasını da çok arzu ediyordu. İşte bu fetihler sırasında çok dikkatli davranarak, İran halkını İslâma davet etmiştir. Beyaz Köşk denilen Kısra Saraylarından birinin muhasarası sırasında, İranlılarla Farsça konuşup, onları üç gün İslâma davet etmiştir. Böylece Selmân-ı Fârisî, İran ordularında komutanlık, teftiş, elçilik ve kurmaylık gibi önemli görevler üstlenmiş, bütün bu görevlerinde başarılı olmuştur.

B. SİYÂSÎ FAALİYETLERİ, MEDÂİN VÂLİLİĞİ:

Hz. Ömer zamanında Medain valiliğine atanan Selmân-ı Fârisî'nin valilik dönemiyle ilgili icraat olarak tafsilatlı bilgiler bulunmamaktadır. Kaynaklarda ne kadar süre valilik yaptığı, ne zaman ve nasıl azledildiği gibi konularda bilgi yoktur.

Medâin Müslümanlar tarafından fethedildikten sonra bir süre burada ikâmet eden Selmân-ı Fârisî, Hz. Ömer'in kendisini Medâin'e vali olarak tayin ettiğini bildiren bir

²⁰⁸ Taberî, a.g.e., IV, 40-41; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Tarih*, II, 527-528

²⁰⁹ Barthold, W., *İslâm Medeniyeti Tarihi*, Thk.-çev.: M. Fuat Köprülü, Ank., 1963, s.27

²¹⁰ Taberî, a.g.e., IV, 305; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Tarih*, III, 132

mektup almıştır. Selmân-ı Fârisî, bu duruma şaşırmıştır. Doğduğu toprakların başkentine vali olarak atanmak, O'nun beklediği bir makam değildir.

Valiliği döneminde maaşını alıp dağıtmış, sepet örerek nafakasını temin etmiştir.²¹¹ Bunu haber alan Hz. Ömer, bir mektupla Selmân'ı maaşını nafakası için harcaması konusunda uyarmıştır. Selmân-ı Fârisî ise cevâben yazdığı mektupta:

“Ben senin bağladığın maaşı, muhtac olacağım(sevabından yararlanacağım) bir gün için yoksullara dağıtıyorum. Ben, mütevazi bir şekilde yaşayarak, kendimi Medâin halkına bir vali olarak değil, onlardan biri olarak tanıtıyorum. Böylece onlar, beni üzerimden geçilecek bir köprü olarak kullanıyorlar. Ben de onların üzerime koydukları ağırlıkları taşıyorum. Bunu Allah Resûlünden öğrendim. O, insanlarla yakınlaşarak onlarla kaynaşır, onlar da O'na yaklaşırlardı. O, bir insan olarak, onların yediğini yer, giydiklerini giyer, onlardan farklı davranmazdı. Ayrıca Rasûlullah'tan: ‘Kim benden sonra Müslümanların başına idareci olur da, sonra onlara karşı adil davranmazsa, o kimse Allah'ın gazabına uğramış olarak Allah'a kavuşur’ sözünü işittim.”²¹² diye karşılık vermiştir.

Selmân-ı Fârisî, valiliğe atanmayı ağır sorumluluk olarak değerlendirmiş ve bu sorumluluğu; emilmesi tatlı, lokması acı yiyeceğe benzetmiştir.²¹³

Nu'man b. Humeyd, dayısıyla birlikte Hz. Ömer'in Medâin vâlisi Selmân-ı Fârisî'nin ziyâretine gitmiştir. Selmân'ı, hurma yapraklarından sepet yaparken görmüştür. Selmân, Onlara:

“Bir dirhem veriyor, hurma yaprağı alıyor sepet yapıyorum. Yaptığım sepeti üç dirheme satıyorum. Üç dirhemini birini yaprak almak için ayırıyorum, bir dirhemini çocuklarımın nafakasına harcıyorum, ötekini de sadaka veriyorum. Eğer Ömer b. Hattâb, beni bu işten men etse onu dinlemem” demiştir.²¹⁴

Râvi Sâbit:

“Bana ulaşan bilgilere göre Selmân-ı Fârisî vefât ettiğinde, geride yirmi küsür dirhem ile birazcık da yiyecek bırakmıştı.”²¹⁵ diyerek Selmân'ın valilikteki durumunu gözler önüne sermiştir.

²¹¹ İbn Sa'd, a.g.e., IV, 87; İbn Cevzî, a.g.e., I, 541-542

²¹² Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I, 547

²¹³ İbn Sa'd, a.g.e., IV, 88

²¹⁴ İbn Sa'd, a.g.e., IV, 89

²¹⁵ İbn Mâce, et-Tergib, V, 128

Selmân-ı Fârisî, ölümüne yakın fazla mal biriktirdiğine dair endişelenmiş ve bu sebeple ağlamıştır. Oysa, vefât ettiğinde bütün malı toplanarak değerlendirilmiş, yekûnuna çok az kıymet biçilmiştir.

Aslında, Hasan-ı Basri'nin Selmân-ı Fârisî hakkında söylediği şu sözler, O'nun valilikteki yaşantısını en iyi şekilde özetlemektedir:

“Selmân-ı Fârisî'nin yıllık maaşı beş bin dirhemdi. Kendisi otuz bin civarında müslümanın vâlisi idi. Halka sırtında bir aba olduğu hâlde hitab ederdi. Abasının bir kısmını altına serer, bir kısmını da üstüne örterdi. Maaşını alır almaz dağıtır, elinin emeğini yerdi.”²¹⁶

C. DİNÎ ALANDA SELMÂN-I FÂRİSÎ:

1. Selmân-ı Fârisî'nin İlim Hakkındaki Görüşleri:

Selmân-ı Fârisî, ilmin çok geniş bir sahası olduğuna inanmış, herkesin hayatında uygulayabileceği kadar ilimden nasiplenmesi gerektiğini belirtmiştir. Konuyla ilgili aşağıdaki rivâyet bu görüşü desteklemektedir.

Abs oğullarından bir zât anlatıyor: *“Bir gün Selmân ile birlikte, Dicle kıyısında yürüyorduk. Bir ara bana:*

-Abs oğullarının birâderi, bineğinden in de su iç! dedi. Ben de inip su içtim.

-İçtiğin su Dicle'den ne kadar eksiltti? diye sordu. Ben de:

-Eksilteceği düşünülmez bile! dedim. Sonra bana:

-İşte ilim de böyledir. Ne kadar alınırsa alınsın eksilmez, dedikten sonra; Haydi hayvanına bin! dedi.

Yürüdük, harmanlarla yığılı buğday ve arpa yığınları yanından geçtik. Buğday yığınlarını göstererek:

²¹⁶ Ebû Nuaym el-İsbahânî, a.g.e., I, 197

- *Sanıyor musun ki; bunların bize bol bol verilip, Muhammed ile ashâbına kısılması bizler için hayırdır da, onlar için şerdir?, dedi.*

- *Bilmiyorum, dedim.*

- *Ama ben iyi biliyorum! Bu malların bize bol bol verilip, onlara kısılması bizlerin zararına, onların yararınadır, bizlere şer, onlara da hayır vesilesidir. Allah Resûlü, Allah'a kavuşuncaya kadar üç gün peş peşe doyaya yememiştir, dedi.*"²¹⁷

Selmân-ı Fârisî valiliğinde zaman zaman halka hitâb etmiş, bu hutbelerinde Kur'an'dan bölümler okumayı tercih etmiştir. Böyle bir günde halk toplanmış, kalabalık bir cemaat oluşmuştu. Selmân, Yusûf Sûresi'nden okumaya başlayınca cemaate ağır gelmiş ve yavaş yavaş dağılmaya başlamışlardı. Bunun üzerine Selmân kızmış ve:

-*Benden boş sözler dinlemek için buraya toplanmıştınız. Ben de sizlere sadece Kur'an okudum.*"²¹⁸ diyerek her zaman baş kaynağın Kur'an olması gerektiğini insanlara hatırlatmıştır. Yine bir sözünde, "*Eğer bildiklerimin hepsini anlatsaydım; Allah Selmân'ın katiline merhamet etsin, diye dua ederdiniz.*" demiştir.²¹⁹

2. Sebeb-i Nüzûlde Selmân-ı Fârisî:

Selmân-ı Fârisî'nin yaşamından bazı kesitler, bazı âyetlerin indirilmesine vesile olduğu konusunda Tefsir kitaplarında bilgiler bulunmaktadır. Bunlardan tespit edebildiğimiz birkaç tanesini zikredeceğiz.

Selmân-ı Fârisî anlatıyor: "*Kalpleri İslâm'a ısındırılmak istenenlerden, Uyeyne b. Hısn ile Akra b. Hâbis ve yandaşları Peygamberimiz'e gelerek;*

- *Ya Rasûlullah, sen mescidin baş tarafında otursan(sırtlarında kaba yüнден mamul cübbelerden başka giysileri olmayan Ebû Zerr ile Selmân ve diğer fakir Müslümanları kastederek), şu adamları ve onların kokularını bizden uzaklaştırsan sık sık senin yanına gelir, seninle baş başa kalır ve senden istifâde ederiz, dediler.*

Bunun üzerine Allah, Kehf sûresinin 27 ve 29. âyetlerini indirdi:

²¹⁷ Heysemî, a.g.e., X, 324

²¹⁸ Ebû Nuaym el-İsbahânî, a.g.e., I, 204

²¹⁹ İbn Kuteybe, *Uyûnu'l-Ahbâr*, II, 128; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 424

“Rabbinin kitabından sana vahedileni oku; O’nun sözlerini değiştirecek yoktur.O’ndan başka sen ondan başka asla bir sığınak da bulamazsın. Sabah akşam Rablerine dua edenlerle birlikte ol. Dünya hayatının zinetini arzu edip degözlerini onlardan ayırma. Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, boş arzularına uymuş ve işi hep aşırılık olmuş kimselere boyun eğme. De ki; Hak Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkar etsin. Biz, zâlimlere öyle bir ateş hazırladık ki, onun alevden duvarları kendilerini çepeçevre sarmıştır. (Susuzluktan) feryat edip yardım dilediklerinde, maden eriyiği gibi, yüzleri yakıp kavuran bir su ile kendilerine yardım edilir. O ne kötü bir içecektir! Cehennem ne korkunç bir yaslanacak yerdir.”²²⁰

Bu âyetler inince Allah Rasûlü kalktı, fakir Müslümanları aramaya başladı. Kendilerini mescidin geri kısımlarında Allah’ı anar bir şekilde bulunca şöyle dedi:

-Hamd olsun o Allah’a ki, ümmetimden bir cemaatle beraber nefsimi, sabra zorlamamı bana emretmeden canımı almadı! Hayat sizinle, ölüm sizinle!²²¹

Rivâyet olunur ki; Selmân-ı Fârisî sahâbeden iki kişiye hizmet eder, yemeklerini yapardı ve bir gün uyuyakaldı. Bunun üzerine bu iki kişi, Selmân’ı katik istemek için Hz. Peygamber’e gönderdiler. Peygamber’in yemek işlerine de Üsâme b. Hudayr bakıyordu. Üsâme, yanında bir şey olmadığını söyledi. Selmân durumu gidip onlara anlatınca, o iki zât aralarında Selmân-ı Fârisî hakkında:

-Biz O’nu taşkın bir kuyuya göndersek kuyunun suyu çekilir, dediler. Sonra bu iki zât Rasûlullah’ın huzuruna vardıklarında Rasûlullah:

-Ben sizin ağızlarınızda niye et görüyorum, buyurdu. İkisi:

-Et yemedik Ya Rasûlullah! dediler. Rasûlullah:

-Herhalde siz gıybet etmişsiniz, buyurdu ki şu âyet nazil oldu.²²²

“Ey İman Edenler! Zannın çoğundan çekinin! Çünkü, zannın bazıları vebaldir. Tecessüs de etmeyin, bazınız bazınızı gıybet de etmesin! Hiç arzu eder mi ki;biriniz

²²⁰ Kehf, 18: 27-29

²²¹ Ebû Nuaym el-Isbahânî, a.g.e., I, 345

²²² Yazır, Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kuran Dili*, 1979, VI, 4477

kardeşinin ölü halinde etini yesin? Demek tiksindiniz! O halde Allah'tan korunun! Allah tevbeleri kabul edendir, merhametlidir."²²³

Bir rivâyete göre; Selmân, Rasûlullah'la karşılaşmasında hediye sunmuş ve ashâbıyla beraber yediğine şahit olduktan sonra Rasûlullah'a, kendisini yönlendiren papaz arkadaşlarıyla ilgili olarak:

- *Onlar oruç tutuyorlar, namaz kıyorlar ve senin gönderileceğine şahitlik ediyorlardı (Onların durumu ne olacak?)* dediğinde, Rasûlullah:

- *Onlar ateş ehlindedir, Ey Selmân!* demiştir. Bu sözler, Selmân'a çok ağır gelmiştir. Selmân:

- *Sana yetişselerdi; seni doğrulayacaklar ve sana tabi olacaklardı*, deyince, Bakara suresinin 62. âyeti indirilmiştir²²⁴:

*"Şüphesiz yok ki, iman edenler, Yahudiler, Hristiyanlar ve Sabiiler; bunlardan her kim Allah'a ve ahiret gününe gerçekten iman eder, salih amel işlerse, elbette bunların râbleri katında karşılıkları vardır, bunlara bir korku yoktur ve bunlar üzülmeceklerdir"*²²⁵

Zeyd b. Savhan'ın Selmân'ın ağzından dinlediği kıssada, hikayenin son kısmında; peygamberlik alâmetleri açığa çıkınca, Selmân şehâdet getirip Müslüman olmuştur ve kendisinin köle olduğunu beyan etmiştir. Bunun üzerine Rasûlullah, Ebû Bekir'e Selmân'ı satın almasını emretmiştir. Ebû Bekir, Selmân'ı satın almış ve kölelikten kurtarmıştır. Selmân, Rasûlullah'ın yanına gitmiş ve yanına oturmuştur. Selmân'ın kafasında bir soru vardır ve Rasûlullah'a hristiyanların dini konusunda ne düşündüğünü sormuştur. Rasûlullah *"Onların dininde de, kendilerinde de hayır yoktur"* diye cevap vermiştir. Selmân'ın içinde bir şüphe vardır. Bu şüpheyi düşünerek oradan ayrılmıştır. Allah, Peygamber'ine şu âyeti indirir:

*"İnsanların müminlere düşmanlık bakımından en şiddetlisini, herhalde Yahudiler ve müşriklerde bulacaksın! Müminlere sevgice en yakınlarını da her halde 'Biz Hristiyanız' diyenlerde bulacaksın! Çünkü bunların içinde âlim keşişler ve dünyadan yüz çevirmiş rahipler vardır ve bunlar kibirlenmezler"*²²⁶

Bu ayet inince Rasûlullah, Selmân'ı huzuruna çağırmıştır. Selmân, korkarak huzura gelmiştir ve Rasûlullah bu âyeti okumuş, ardından şu sözleri eklemiştir:

²²³ Hucûrat, 49: 12

²²⁴ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I, 525

²²⁵ Bakara, 2: 62

²²⁶ Mâide, 5: 82

“Ey Selmân! Senin arkadaşların hristiyan değil, müslümandılar”. Bu müjdeyi verince, Selmân, kendisine yeni peygamberin geleceğini ve bu peygambere tabi olmasını, onların söylediğini belirtmiştir.²²⁷

3. Selmân-ı Fârisî'nin Hadisteki Yeri:

Hadis rivâyetinde binin altında hadis rivâyet edenlere Mukillûn denir. Selmân-ı Fârisî de bunlar arasındadır. Kaynaklarda 60 hadis rivâyet ettiği belirtilir.²²⁸ Kendisinden Abdullah b. Abbas, Enes b. Malik, Ebû't Tufeyl Âmir b. Vâsile el-Leysî, Ebû Osman, el-Hindî, Şurahbil b. Sımt, Ebû Kurre el-Kindî, Abdurrahman b. Yezid, Ebû Ömer Zadan, Ebû Zabyan el-Cenbî, Ebû Sâid b. Mâlik el-Hudrî, Hârise b. Mudarrab, Huleyd el-Asârî, Zeyd b. Savhan, Said b. Vehb el-Hemdânî, Şehr b. Havşeb, Tarık b. Şihâb, Abdullah b. Ebi Zekeriyya, Abdullah b. Vedia, Atiye b. Âmir el-Cühenî, Alkâme b. Kays, Âlim el-Kindî, Amr b. Ebi Kurre el-Kindî, el-Kâsım Ebû Abdurrahman eş-Şâmî, Karsa ed-Dami, Ka'b b. Ucre, Mahfuz b. Alkâme, Muhammed b. El-Münkedir, Ebû Buhterî et-Tâi, Ebû Osman en-Nehdî, Ebû Leyl el-Kindî, Ebû Murâvih, Ebû Meşca b. Rıbî el-Cühenî, Cundeb el-Ezdî, Zadan Ebû Ömer el-Kindî, Zeyd b. Savhan'ın kölesi Ebû Müslim, Eşi Bukayra, Ukbe b. Âmir hadis rivâyet etmişlerdir.

Özellikle Abdullah ibn-i Abbas, Ebû Osman en-Nehdî, Ebû't-Tufeyl ve Ebû Kurre el-Kindî; Selmân'dan hadis rivâyet edenlerin başta gelenleridir.²²⁹

Selmân-ı Fârisî, başka bir sahabîden hadis rivâyet etmemiş, bütün rivâyetlerini bizzât Rasûlullah'tan yapmıştır.

Bu çalışmada yapılan araştırmaya göre; Kütüb-i Sitte'de 27'si tekrar olmak üzere 74 hadisin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu hadislerden bir kısmı hayatı bölümünde zikredildiği için burada tekrar edilmeyecektir.

Buhârî'nin Sahih'inde Selmân'ın rivâyet ettiği şu hadisler mevcuttur:

1. Selmân-ı Fârisî şöyle demiştir: “*Rasûlullah(s.a.s) şöyle buyurdu: Bir kimse, Cuma günü yıkanıp elinden geldiği kadar paklanır ve yağından yağlanır yahut evindeki kokudan sürünür, sonra cumaya çıkar, yan yana oturan iki kişinin arasını açmaz, daha sonra Allah*

²²⁷ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I, 531-532

²²⁸ Âşık, Nevzât, a.g.e., s.116-118

²²⁹ Temimî, Ebû Muhammed Abdurrahman b. Ebî Hâtim, *Kitâbü'l-Cerh ve't-Ta'dil*, Hind, 1952, s.297

tarafından ona takdir olunduğu kadar namaz kılar, daha sonra da imama söze başlayınca(namaz bitinceye kadar) sesini keserse, Muhakkak o Cuma ile öteki Cuma arasındaki günahları mağfiret olunur.”²³⁰ Aynı rivâyet Buhârî’nin Cuma günü iki kişinin arasının açılmayacağı konu başlığı altında²³¹ ve rivâyetin son kısmı da Nesai’nin Cuma günü hutbeyi ihlal eden söz ve hareketleri terk etmenin fazileti konu başlığı altında geçmektedir.²³²

2. İmran b. Husayn’a: “Bir kimse secdeyi²³³ dinlemek için oturmamış olduğu halde secdeyi işitirse nasıl yapacak?” diye soruldu. İmran: “Şâyet o sureyi dinlemek için oturmuş olsaydı, ne düşünüyordum ki?” dedi. (Buhârî dedi ki) İmran bu sözü ile, dinlemek için oturan kimse üzerine secde etmeyi vacip görmüyor gibidir. Bu konuda Selmân-ı Fârisî: “Biz bunu dinlemek maksadıyla gitmedik(dolayısıyla secde etmeyiz)” demiştir.²³⁴

3. Selmân-ı Fârisî’nin Hz. Peygamber’den rivâyetine göre; Allah Resulü şöyle buyurmuştur: “İmam konuştuğu zaman, herkes susar”²³⁵

4. Selmân-ı Fârisî: “İsa ile Muhammed arasında peygambersiz geçen müddet altı yüz senedir” demiştir.²³⁶

Müslim’in Sahih’inde Selmân’ın rivâyet ettiği şu hadisler mevcuttur:

1. Selmân-ı Fârisî’nin Hz. Peygamber’den rivâyetine göre; O şöyle buyurmuştur: “Muhakkak ki Allah Teala için yüz rahmet vardır. Ondan bir rahmet ile yaratıklar birbirine merhamet eder ve yırtıcı hayvanlar onunla çocuklarına şefkat gösterirler. Allah Teala rahmetinin doksan dokuzunu kıyamet gününe bırakmıştır.”²³⁷

2. Selmân-ı Fârisî’den rivâyet edildiğine göre; müşrikler kendisi ile alay ederken bir müşrik Selmân’a: “Peygamberiniz size her şeyi, hatta kaza-i hacet için oturma adabını bile öğrettiğini gerçekten görüyorum.” dedi. Selmân: “Evet. O kibleye doğru

²³⁰ Buhârî, Cuma, 6

²³¹ Buhârî, Cuma, 19

²³² Nesâi, Cuma, 23

²³³ Tilâvet secdesi kastediliyor.

²³⁴ Buhârî, Sücudî’l-Kur’an, 10

²³⁵ Buhârî, Cuma, 36

²³⁶ Buhârî, Menâkıbu’l-Ensar, 53

²³⁷ Müslim, Tevbe, 20; Tirmizî, Dua, 107

*durmamamızı, sağ ellerimizle istinca etmemizi, içinde reci(insan veya hayvan pisliği) ve kemik bulunmamak kaydıyla üçten az taş ile yetinmememizi emretti.” demiştir.*²³⁸

3. Selmân-ı Fârisî’den rivâyet edildiğine göre; Rasûlullah(s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “*Kim Allah yolunda bir gün ve bir gece nöbet tutarsa, bir ay oruç tutup, ibâdet etmiş gibi sevap alır. Kim de nöbet tutarken ölürse, yine aynı ecir verilir. Amel defteri kapanmaz. Münker ve Nekir’in sualinden kurtulup, kabir azabından da emin olur.*”²³⁹

4. Selmân-ı Fârisî, Rasûlullah’ın şöyle buyurduğunu rivâyet eder: “*Yapabilirsen sakın pazara ilk giren ve ondan son çıkan olma! Çünkü pazar, şeytanın savaş yeridir. Sancağını ona diker.*”²⁴⁰

Sünen-i Tirmizî’de Yer Alan Selmân Rivâyetleri şöyledir:

1. Selmân-ı Fârisî’den rivâyet edildiğine göre; Rasûlullah(s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “*Güneşin doğduğu en hayırlı gün Cuma günüdür. Adem o günde yaratıldı; o günde cennete sokuldu ve o gün cennetten çıkartıldı. Kıyamet de behemehal Cuma günü kopacaktır.*”²⁴¹

2. Selmân, Hz. Peygamber’in şöyle buyurduğunu rivâyet eder: “*Rasûlullah bana ‘Ey Selmân! Bana buğzetme, sonra dininden ayrılırsın!’ buyurdu. Bunun üzerine: ‘Ey Allah’ın Resulü! Sana nasıl buğzederim? Allah seninle bizi hidâyete erdirmiştir’ dedim. Rasûlullah: ‘Arab’a buğzeder, dolayısıyla bana buğzetmiş olursun!’ dedi.*”²⁴²

3. Selmân-ı Fârisî’den rivâyet edildiğine göre; Rasûlullah(s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “*Muhakkak ki sizin Rabbiniz, haya ve kerem sahibidir. Kulları, ellerini kaldırıp kendisinden bir şey istedikleri zaman, onları boş çevirmekten haya eder.*”²⁴³

4. Selmân, Rasûlullah’ın şöyle buyurduğunu rivâyet eder: “*Tezek ve kemikle taharetlenmeyin. Çünkü o, cin kardeşlerimizin azığıdır.*”²⁴⁴

²³⁸ Müslim, Taharet, 57; İbn Mâce, Taharet, 16; Ebû Davûd, Süleyman b. El-Eş’as es-Sicistânî el-Ezdî, *Sünen-ü Ebû Dâvûd*, Thk.: Muhammed Muhyiddin Abdu’l-Hamid, Beyrût, 1988, Taharet, 4; Nesâî, Taharet, 37; Tirmizî, Taharet, 12

²³⁹ Müslim, İmâre, 163; Nesai, Cihad, 39; Tirmizî, Cihadın Faziletleri, 26

²⁴⁰ Müslim, Fedâilü’s-Sahâbe, 100

²⁴¹ Tirmizî, Cuma, 1

²⁴² Tirmizî, Menkıbe, 70

²⁴³ Tirmizî, Dua, 118; Ebû Davûd, Vitr, 23; İbn Mâce, Dua, 13

5. Selmân-ı Fârisî'den rivâyet edildiğine göre; Rasûlullah(s.a.s.) şöyle buyurmuştur: *“Her kim Cuma günü gusleder, sair bedenini yıkar, erken gelir, hutbenin evveline yetişir, imama yakın oturur, hutbeyi dinler ve susarsa, attığı her adım başına onun için sıyamu(nafile orucu) ve kıyamu(nafile ibâdeti) dahil bir senelik ecir vardır.”*²⁴⁵

6. Selmân-ı Fârisî anlatıyor: *“Cerir b. Abdullah, küçük abdest bozdu. Sonra abdest aldı ve mestlerin üstüne meshetti. Kendisine: ‘Bunu nasıl yaparsın’ denildiğinde şöyle dedi: ‘Böyle yapmama mani olacak ne var? Ben Rasûlullah’ın bunu yaptığını gördüm.’”*²⁴⁶

7. Selmân-ı Fârisî: *“Rasûlullah abdest aldı; mestlerinin ve sarığının üzerine mesh verdi”* dedi.²⁴⁷

8. Selmân-ı Fârisî şöyle demiştir: *“Rasûlullah’a bir şey getirildiği zaman, ‘Sadaka mıdır o, yoksa hediye midir?’ diye sorardı. Sadakadır derlerse yemez ve hediye derlerse yedi.”*²⁴⁸

9. Selmân-ı Fârisî'den rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah şöyle buyurmuştur; *“Ramazan ayının birinci gecesı olunca, şeytanlar ve cinlerin şirretleri zincire vurulur; cehennemin kapıları kapatılır ve hiçbir kapısı açılmaz; cennetin kapıları açılır ve hiçbir kapısı kapatılmaz ve bir münadi, ‘Ey hayır dileyen! (Hakk’a ibâdete) gel!, Ey şer dileyen! (günah işlemekten) vazgeç artık!’ diye çağırır. Allah’ın cehennemden azadettikleri vardır ve bu (azad etme) her gece vaktidir.”*²⁴⁹

10. Selmân-ı Fârisî'den rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah şöyle buyurmuştur: *“Bana paça hediye edilse, behemehâl kabûl eder ve paçaya davet edilsem behemehâl icabet ederim!”*²⁵⁰

11. Selmân-ı Fârisî şöyle rivâyet etmiştir; *“Rasûlullah’a yağın, peynirin ve kürkün hükmünü sordular ve bunun üzerine şöyle buyurdu: Allah’ın kitabında helal kıldığı şey helal ve Allah’ın kitabında haram kıldığı şey ise haramdır. Hükmünü belirtmediği şey ise affettiği (mübah kıldığı) şeylerdendir.”*²⁵¹

²⁴⁴ Tirmizî, Taharet, 14

²⁴⁵ Tirmizî, Cuma, 353

²⁴⁶ Tirmizî, Taharet, 70

²⁴⁷ Tirmizî, Taharet, 75; İbn Mâce, Taharet, 89

²⁴⁸ Tirmizî, Zekât, 25

²⁴⁹ Tirmizî, Oruç, 1

²⁵⁰ Tirmizî, Diyet, 10

²⁵¹ Tirmizî, Libas, 6

12. Selmân-ı Fârisî'den rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah şöyle buyurmuştur: “Sıla-ı rahimci, karşılayan (kendisine yapılan sila-ı rahimi iade eden) değil; asıl sila-ı rahimci, akrabası (kendisinden) kesildiği vakit onları vasleden (ulaştırandır) dir.”²⁵²

13. Selmân-ı Fârisî şöyle rivâyet edilmiştir; Rasûlullah: “Kazayı, ancak dúa önler ve ömrü yalnız iyilik artırır” buyurmuştur²⁵³

Sünenü İbn Mâce’de yer alan Selmân Rivâyetleri:

1. Selmân-ı Fârisî anlatıyor: “Rasûlullah abdest aldı. Sonra üzerindeki cübbesini ters çevirip(iç taraflıyla) yüzünü sildi.”²⁵⁴

2. Selmân-ı Fârisî şöyle demiştir: “Müminlerin analarından -Hz. Peygamber’in zevcelerinden- birisinin bir davarı vardı. Hayvan öldü. Sonra Rasûlullah hayvanın olduğu yerden geçti ve: ‘Sahipleri bunun derisinden istifâde etseydiler, bu yararlanma onlara zarar getirmezdi’ buyurdu.”²⁵⁵

3. Selmân-ı Fârisî anlatıyor: “Rasûlullah’a çekirgeden sorulmuştu. ‘Onlar Allah’ın en kalabalık ordularındır. Onu ne yerim, ne de haram kılarım’ buyurdular”²⁵⁶

4. Selmân-ı Fârisî, Rasûlullah’ın şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: “Sabah namazına giden bir kimse, iman bayrağı ile gitmiş olur ve çarşıya giden bir kimse şeytan bayrağı ile gitmiş olur.”²⁵⁷

5. Selmân, Rasûlullah’tan şöyle işittiğini rivâyet eder: “Dünyada insanların en çok yiyeni, kıyamet günü açlığı en uzun olanıdır.”²⁵⁸

6. Selmân şöyle demiştir: “Rasûlullah’a tereyağ, peynir ve fira(yani yabanî eşek veya derisinden mamül elbise) hükmü soruldu. Rasûlullah: ‘Helal, Allah’ın kitabında(açık veya kapalı olarak) helalliğini bildirdiği, haram da haramlığını bildirdiği şeydir. Kitab’ın söz

²⁵² Tirmizî, Birr ve Sıla, 10

²⁵³ Tirmizî, Kader, 6

²⁵⁴ İbn Mâce, Taharet, 59; Libas, 4

²⁵⁵ İbn Mâce, Libas, 25

²⁵⁶ İbn Mâce, Sayd, 9; Ebû Davûd, Et’ime, 35

²⁵⁷ İbn Mâce, Taharet, 40

²⁵⁸ İbn Mâce, Et’ime, 50

*etmediği(yani helal veya haramlığını belirtmediği) şey de, Allah'ın affettiği(yani mübah kıldığı) şeylerdendir.' dedi.*²⁵⁹

Sünen-i Ebû Davûd'da yer alan rivâyeti şöyledir:

Selmân-ı Fârisî anlatıyor: *“Rasûlullah, hutbe okudu ve şöyle buyurdu: Ben ümmetinden bazı kimselere ağır sözler söyler veya bir kimseye öfke içinde lânet edersem, ben de Adem'in çocuklarıdanım. Onların gazaplandığı gibi ben de gazaplanırım. Gerçekten Allah, beni aleme rahmet için gönderdi. Ben onlara söylediklerimi, âhirette onlar için rahmet kılarım.*”²⁶⁰

Sünen-i Nesâî'de yer alan rivâyetler ise, önceki kaynaklarla birlikte zikredilmiştir.

Selmân-ı Fârisî'nin rivâyet ettiği hadisler, fıkıh ilmini de yakından ilgilendirmektedir. Onun için fıkıh ve tefsir kitaplarında O'na atıflar yapılır. Meselâ Buhârî'de yer alan Cuma namazıyla ilgili hadis için şu yorumlar yapılmıştır:

Hadis, Cuma günü güzel kokulu yağ sürmenin sünnet olduğunu belirtmektedir. Bu hadiste açıklanan mağfiretin gerçekleşmesi için yedi şart vardır: 1. Sabahtan Cuma namazına kadar gusletmek, 2. Gusülle beraber bıyık, tırnak kesme gibi temizlikler yapmak, 3. Saç ve sakala yağ sürmek, 4. Güzel koku sürünmek, 5. İki kimse arasını açmamak, 6. Namazı kılmak, 7. İmam, hutbe okurken ses çıkarmayıp dinlemektir. Ayrıca hutbeyi dinlemek Hanefî ve Malikîlere göre vâciptir.²⁶¹

İranlılar, Selmân-ı Fârisî'ye mektup yazarak kendileri için, Fatiha'nın Farsça anlamını yazmasını istemişler, dilleri Arapçaya yatıncaya kadar Fatiha'nın Farsça anlamını okuyarak namaz kılmışlardır.²⁶²

İslâm hukuku alanında yazılan eserlerde ve tefsirlerde, Selmân'ın görüşlerine yer verilir. Selmân-ı Fârisî'nin de aralarında bulunduğu sahâbe devrinde icihad seviyesine ulaşan 27 sahabînin ismini belirten Ahmed Nâim, bunların vermiş oldukları fetvâlar toplandığı zaman, her biri için bir ciltlik eser meydana geleceğini belirtmiştir.²⁶³ Ayrıca

²⁵⁹ İbn Mâce, Et'ime, 60

²⁶⁰ Ebû Davûd, Sünnet, 11

²⁶¹ Konyalı Mehmet Vehbî, *Sahih-i Buhârî Tecrid-i Sarih Muhtasarı*, byy, 1966, I, 273

²⁶² Muhammed Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, II, 701; Ateş, Süleyman, “Sorular ve Cevapları”-*Kur'ân Mesajı Dergisi*, Aralık-1997, sayı:2, s.25

²⁶³ Zebidî, a.g.e., I, 27

Kettani, İbnü'l-Cevzî'ye dayanarak, Rasûlullah zamanında fetva verenlerden birinin de Selmân-ı Fârisî olduğunu ifade eder.²⁶⁴

Selmân-ı Fârisî'nin “*Ona, temizlenip-arınmış olanlardan başkası dokunamaz*”²⁶⁵ âyetindeki, abdestsiz Kur'an okumanın bir sakıncası olmadığı, ama Kur'an'a dokunmanın câiz olmadığı yönündeki görüşü, bu âyetin yorumlarında yer alır.²⁶⁶

4. Selmân-ı Fârisî'nin Bazı Nasihâtleri:

Selmân-ı Fârisî, dinî konulardaki duyarlı tavrını sözlerine de yansıtmıştır. Bazı öğütleri burada zikredilecektir.

Selmân-ı Fârisî şöyle demiştir: “*Üç şey beni güldürür, üç şey de ağlatır. Ölüm peşimde olduğu halde dünyayı ümit etmek, kendisi gaflet halinde olduğunu bilmeden gaflette olmak ve Rabbinin razı olup olmadığını bilmeden ağız dolusu kahkaha atmak beni güldürür. Hz. Peygamber'den ve arkadaşlarından ayrılmam, can çekişirken karşılaştığım zorluklar ve alemlerin Rabb'inin huzuruna çıktığımda O'nun beni cennete mi yoksa cehenneme mi atacağını bilmediğime de ağlarım.*”²⁶⁷

“*Şaşılır şu kimseye ki; dünyaya hırsla sarılır. Unutmuş ama unutulmuş değildir. Güler ama bilmez ki; Rabbi ondan razı mıdır, değil midir?*”

Selmân, Huzeyfe'ye; “*İlim çok, ömür kısadır. Sen ilimden sana lazım olanı al!*” diye tavsiye de bulunmuştur.²⁶⁸

Selmân-ı Fârisî'nin arkadaşları, kendisinden tavsiye istediler. Selmân-ı Fârisî: “*Sizden güç yetirebilen, hacda, umrede, savaşta veya Kur'an okuyarak ölsün. Asla günahkâr veya hâin olarak ölmesin*” dedi.²⁶⁹

²⁶⁴ Kettani, a.g.e., I, 138

²⁶⁵ Vâkıa, 56: 79

²⁶⁶ Mevdûdî, Ebû'l-A'la, *Tefhimü'l-Kur'an, Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, ter.: M. H. Kayani, Y. Karaca, N. Şişman, İ. Bosnalı, A. Ünal, H. Aktaş, VI, 100-101

²⁶⁷ Ebû Nuaym el-İsbahânî, a.g.e., I, 207; İbn Asâkir, a.g.e., XXI, 445

²⁶⁸ İbn Cevzî, a.g.e., I, 546

²⁶⁹ İbn Sa'd, a.g.e., IV, 91

Yine bir adam Selmân'a gelerek kendisinden tavsiye ister. Selmân-ı Fârisî, hiç konuşmamasını tavsiye etti. Adam, insanlar arasında konuşmadan yaşamının mümkün olmadığını söyleyince, Selmân-ı Fârisî: *"Ya hak söz söyle, ya da sus"* dedi. Adam bir tavsiye daha istedi. Selmân-ı Fârisî, öfkelenmemesini tavsiye etti. Adam sahip olduğu malının öfkelenmemeyi engellediğini söyledi. Selmân-ı Fârisî: *"Öfkelendiğinde eline ve diline sahip ol!"* dedi. Adam bir tavsiye daha istedi. Selmân, insanlarla yakınlaşmamasını söyledi. Adam, insanlar içinde yaşayıp da onlara yakınlaşmamanın nasıl olacağını sordu. Selmân-ı Fârisî: *"Onlarla yakınlaşmazsan; sözü doğru söyler, emaneti iade edersin"* dedi.²⁷⁰

Selmân-ı Fârisî diyor ki: *"Dostun veya devlet memuru olan komşun yahut akraban sana bir hediye verdiğinde veya bir yemeğe çağırdığında teklifini kabûl et. Faydası sana, eğer varsa günahı onadır."*²⁷¹

Selmân, bir konuşma esnasında, Ebû Osman'a: *"İnsanlar Allah'ın zayıf kimseye yardımını bilselerdi; onu surtlarınadan indirmezlerdi."* demiştir.²⁷²

D. SELMÂN-I FÂRİSÎ HAKKINDA BAZI GÖRÜŞLER:

Sûfiler, Selmân'ı Suffa ashâbı ile birlikte tasavvufun kurucularından biri olarak kabul etmişlerdir. Bir çok tarikat silsilesi O'na dayandırılmıştır.²⁷³ O, Rasûlullah'ın berberliğini yaptığı için, Fütüvvet teşkilatına bağlı berberlerin piri olarak kabul edilmiştir.

Selmân'ın sahip olduğu haklı şöhreti, bütün Müslümanların O'na karşı içten bir saygı duymalarına sebep olmuştur. Sünnî Müslümanlar, O'nun adını büyük bir sevgiyle anmışlardır. Ehl-i Beyt'ten sayılması, Şiiilerin O'na karşı farklı bir ilgi göstermelerine sebep olmuştur. Hacdan dönen Şiiler, Kerbela'dan sonra O'nun mezarını ziyâret etmeyi ihmal etmezler.²⁷⁴ Ayrıca Şiiler, Hz. Ali ve Ehl-i Beyt konusunda rivâyet edilen hadislerin

²⁷⁰ İbn Cevzî, a.g.e., I, 549

²⁷¹ Kandehlevî, a.g.e., I, 22

²⁷² Ebû Nuaym el-İsbahânî, a.g.e., I, 200

²⁷³ Köprülü, Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ank., 1966, s.183-184

²⁷⁴ Vida, a. g.e., X, 458

çoğunu O'na isnad ederler.²⁷⁵ Aslında Selmân, Ebû Zerr ve Ammar gibi Suffa Ashâbı, hem Sûfliğin, hem de Şiiliğin ilk üyeleri sayılmaktadır.²⁷⁶

Aşırı Şia ekollerinde ise Selmân, ilâhî sūdûr sırasında Ali'den hemen sonra yer alır. Nusayrîler ise O'nu üç gizli harfdan birisi olarak kabul ederler. Nusayrîliğin teslis inancını ifade eden, ayn harfi Ali'yi; mim harfi Muhammed'i; Sin harfi ise Selmân'ı ifade eder. Mana Ali, ism Muhammed bab ise Selmân'dır. Buna göre, O Nusayrî teslis inancının kapısı(bab) olup, üçüncü had'dır.²⁷⁷

Dürzîler ise; Kur'an'ın Selmân'a vahyolunduğuna, Peygamber'in Kur'an'ı O'ndan aldığına inanmaktadırlar.²⁷⁸ Bu ekoller, oluşturdukları inanç sistemleriyle, Selmân gibi bazı sahabîleri kullanmışlar ve bunlara çeşitli fonksiyonlar yüklemişlerdir. Bu ekollerin mutedil Şia ile ilgileri yoktur.

İslâm'ın tasavvuf boyutuyla ilgilenen Luis Massignon, çalkantılı geçen yaşamından sonra, Hallâc-ı Mansûr'da Hz. İsa'nın kader bakımından bir benzer ve tecellisini, Hz. Fâtımâ'da Hz. Meryem'in bir tecellisini ve Hıristiyanken Müslüman olup Hz. Peygamber'in “*Benim Ehl-i Beyt'indedir*” diyerek taziz ettiği Selmân-ı Fârisî'de kendisini bulmuştur.²⁷⁹

²⁷⁵ Meselâ, Selmân, Rasûlullah'a kendisinin vâsisinin kim olduğunu sorunca Rasûlullah: “*Vâsim , vârisim, borcumu ödeyen ve vaad ettiklerimi yerine getiren Ali b. Ebî Talip'tir*” demiştir. Bkz.: Ahmed b. Hanbel, a.g.e., II, 615; İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, III, 106

²⁷⁶ Seyyid Hüseyin Nasr, *Tasavvufî Makaleler*, çev.: Sadık Kılıç, İst., 2002, s.127

²⁷⁷ Fığlalı, Ethem Ruhi, *Çağımızdaki İtikadî İslâm Mezhepleri*, İst., 1990, s.185

²⁷⁸ Bkz.: Öz, Mustafa, “*Dürzîlik*” *D.İ.A.*, İst., 1994, X, 39-48

²⁷⁹ Su, Süreyya, “*Massignon ve Hallac-ı Mansur*”-*Kitap Zamanı Dergisi*, sayı:7, 7-Ağustos-2006, s.10

SONUÇ

Selmân-ı Fârisî, İran'da çiftçilikle uğraşan Mecûsî bir aileden doğmuştur. Gençliğinin ilk günlerinde Allah'a inanan Hıristiyanlarla karşılaşmış ve bu dine karşı ilgi göstererek Hıristiyan olmuştur. Bu dini yaşamak için ailesini terk eden Selmân-ı Fârisî, papazlar yanında bir süre kalmış ve bu dinin insanlık tarihi sürecinde devrini tamamladığını öğrenmiştir.

Tevrat ve İncil'de de belirtildiği gibi son Peygamber'in vasıflarını ve gönderilme zamanının yakın olduğunu Hıristiyan din adamlarından duymuş, Ammuriye papazından da bu peygamberin Hicâz bölgesinde ortaya çıkacağı haberini almıştır. Arap tâcirlerle Hicâz'a kadar gelmiş, Hicretle birlikte Hz. Muhammed'le tanışmış ve son peygamber olduğuna kanaat getirerek Müslüman olmuştur.

Hicretin birinci yılında Müslüman olan Selmân-ı Fârisî, bundan sonra Hz. Muhammed'in yönlendirmesiyle kölelikten kurtarılmış ve Hz. Peygamber'den hiç ayrılmamıştır. Hayatının her safhasında O'nu takip etmiştir. *“Rasûlullah bize def-i hâcet yapmayı bile öğretti”* hadis-i şerif'ini nakletmesi, O'nun Hz. Peygamber'e ne kadar yakın olduğunun kanıtıdır.

Selmân-ı Fârisî'nin asıl ününü kazandığı ve tarihte sürekli anıldığı olay, Hendek savaşı öncesi hendek kazılması fikrini vermesidir. Bu teklifin uygulanması sonucunda Müslümanlar büyük bir tehlikeyi zaferle atlatmışlar ve Selmân-ı Fârisî de bu zaferden kendisine düşen haklı payını almıştır. Hendek teklifinden başka, Taif kuşatmasında mancınık ve debbabe gibi savaş araçlarının kullanılmasında da etkin rol almıştır.

Hz. Peygamber'in vefâtından sonra da boş durmamış, İran ordusuna katılarak müfettişlik, danışmanlık, komutanlık ve elçilik gibi görevlerde bulunarak fetihler sırasında elinden gelen gayreti en iyi şekilde sarfetmiştir.

Selmân-ı Fârisî, zulme karşı asla susmayan, hakkı devlet büyüğü karşısında dahi olsa açıkça söyleyen, dinî ve dünyevî yaşantısında ölçülü hareket eden, insanlara karşı son derece hoşgörülü, cömert, adaletli davranan bir şahsiyettir. Hz. Ali'nin deyimiyle Selmân-ı Fârisî, öncekilerin ve sonrakilerin ilmini kendisinde toplayan âlim bir kişiliktir. Nitekim Hz. Peygamber de O'nun hakkında *“Eğer hakikat Süreyya yıldızında dahi olsa Selmân oraya ulaşmaya yol arardı”* buyurarak, O'nun hakikat arayışını ifade etmiştir.

Selmân-ı Fârisî, yaşamında gerçeklere araştırarak ulaşan, gerçek uğrunda hiçbir zorluğa boyun eğmeyen yapısıyla tarihte dikkat çekmektedir. O, hak dini ve peygamber'i

bulmak için bütün meşakatlere katlanmış ve sonuçta Müslüman olarak Hz. Peygamber'in "*Selmân bizdendir, ehl-i beyt'tendir*" değerine mahzar olmuştur.

Selmân-ı Fârisî, aynı zamanda ilmiyle de diğer sahâbîlerden ayrılmış, Mecûsîlik, Hıristiyanlık, Yahûdîlik ve İslâm gibi zamanının geniş sahaya yayılmış dinlere vâkıf bir sahâbî olarak anılagelmiştir.

Son olarak şunu belirtmeliyiz ki; Selmân-ı Fârisî, hayatı, şahsiyeti ve ilk İslâm toplumundaki yeriyle bütün Müslümanlara örnek olduğu gibi, insanlığa da örnek olan ender kişiliklerden birisidir.

KAYNAKÇA

- Ahmed b. Hanbel(v.241/855), *Müsned*, Beyrût, ts.
- Ahmet Cevdet Paşa, *Kıyas-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ*, İst., 1981
- Algül, H.Hüseyin, *İslâm Tarihi*, İst., 1997
- Arnold,T.W., *İntişâr-ı İslâm Tarihi*, ter.: Hasan Gündüzler, Ank., 1971
- Âşık, Nevzât, *Sahâbe ve Hadîs Rivâyeti*, İzmir, 1981
- Ateş, Süleyman, Sorular ve Cevapları-*Kur'ân Mesajı Dergisi*, Aralık-1997, sayı:2
- Barthold, W., *İslâm Medeniyeti Tarihi*, çev.:M. Fuat Köprülü, Ank., 1963
- Belâzûrî, Ahmed b. Yahya b. Câbir b. Dâvûd(v.297/892), *Ensâbu'l-Eşraf*, Thk.: M. Hamidullah, Kâhire, 1978
- Beyhâkî, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin, *Delâilü'n-Nübüvve ve Marifeti Ahvâli Sahibi's-Şeria*, thk.: Abdu'l-Mu'ti Kal'acî, Beyrût, 1985
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail(v.256/870), *el-Camiu's-Sahih*, İst., h. 1315
- Çağatay, Neşet, *İslâm Öncesi Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı*, Ankara, 1982
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. El-Eş'as es-Sicistânî el-Ezdî(v.275/888), *Sünen-ü Ebû Dâvûd*, Thk.: Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, Beyrût, 1988
- Ebû Nuaym el-İsbahânî, Ahmed b. Abdullah(v.430/1038), *Hilyetü'l-Evliya ve Tabakâtü'l-Asfiya*, Mısır, ts.
- el-Büstî, Ebû Hâtim Muhammed ibn-i Hibbân(v.388/998), *Tarihu's-Sahâbe*, Thk: Bevrân Zannavî, Beyrût, ts.
- Fığlalı, Ethem Ruhi, *Çağımızdaki İtikadî İslâm Mezhepleri*, İst., 1990
- el-Heysemî, Nureddin Ali b.Ebi Bekir(v. 807/1404), *Mecmeu'z-Zevâid ve Menbeu'l-Fevâid*, Beyrût, 1968
- el-Hindî, Mütteki İbn Hüsameddin(v.975/1567), *Kenzü'l-Ummal fi Süneni'l-Akvali ve'l-Ef'al*, Thk.: Bekri Hayyani, Beyrût, 1979
- Hitti, Philip K., *Siyâsî ve Kültürel İslâm Tarihi*, çev.: Salih Tuğ, İst., 1980

- Fayda, Mustafa, “Abdullah b. Selam”, *DİA.*, İst., 1988, I, 134
- Hâkim, Ebû Abdullah en-Neysaburî, *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*, Beyrût, ts.
- Hatîbu'l-Bağdâdî, EbûBekr Ahmed ibn Ali ibn Sâbit(v.463/1070), *Târihu Bağdât ev Medinetü's-Selâm*, Beyrût, ts.
- İbn Abdilberr, Ebû Ömer Yusuf b. Abdilllah b. Muhammed(v.463/1071), *el-İstiâb fî Marifeti'l-Ashâb*, Mısır, 1939
- İbn Asâkir, Ebû'l-Kâsım Ali b. El-Hasen(v.571/1176), *Târihu Medînet-i Dimeşk*, Thk.:Muhibbuddin Ebî Said, Beyrût,1995
- _____, *el-Kâmil fî't-Tarih*, Beyrût, 1982
- İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Muhammed(v.852/1448), *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe*, Beyrût, h.1328
- _____, *Fethu'l-Barî bi Sahihi'l-Buhârî*, Thk.: Muhammed Fuad Abdalbaki, Kâhire, 1986
- _____, *Takribu't-Tehzib*, Beyrût, 1975
- _____, *Tehzibu't-Tehzib*, Beyrût, 1991
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik(v.213/828), *es-Siretü'n-Nebeviyye*, Thk: Muhammed es-Sekkâ-İbrahim el-Ebyârî-Abdulhâfiz Şiblî, Kâhire, ts.
- İbn İshak, Muhammad b. İshak b. Yesar(v.151/768), *Siretü İbn-i İshak*, Thk: Muhammed Hamidullah, Konya, 1981
- İbn Kesir, Ebû'l-Fidâ Hâfiz ed-Dımaşkî(v.774/1372), *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Thk.: A. Ebû Müslim, Beyrût, 1990
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdilllah b. Müslim(276/889), *el-Meârif*, ter.: Hasan Ege, İst., ts.
- _____, *Uyûnü'l-Ahbâr*, Mısır, 1963
- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvinî(v.275/888), *Sünenü İbn Mâce*, Thk.: Muhammed Fuad Abdu'l-Bâki, Beyrût, ts.
- İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed(v.230/844), *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, Beyrût, 1957

- İbnu'l-İmâd, Edib Ebî Felah Abdi'l-Hayy ibnu'l-İmâd el-Hanbelî, *Şezerâtü'z-Zeheb fi Ahbâr-i Men Zeheb*, Beyrût, 1976
- İbnü'l-Cevzî, Ebû'l Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed(v.597/1200), *Sifatu's-Safve*, Thk: Mahmud Fahuri- Muhammed Ruas Kal'acı, Halep, ts.
- İbnü'l-Esir, İzzeddin Ebû'l Hasan Ali el-Cezerî(v.630/1232), *Üsdu'l-Ğabe fi Marifeti's-Sahâbe*, Beyrût, ts.
- Kandehlevî, Muhammed Yusuf, *Hayâtü's-Sahâbe*, ter:Sıtkı Gülle, İst., 1991
- Kettâni, Muhammed Abdu'l Hay, *et-Terâtibü'l-İdâriyye*, çev: Ahmet Özel, İst., 1991
- Konyalı Mehmet Vehbî, *Sahih-i Buhârî Tecrid-i Sarih Muhtasarı*, byy, 1966
- Köksal, M.Asım, *İslâm Tarihi*, İst., 1981
- Köprülü, Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ank., 1966
- Mevdûdî, Ebû'l-A'la, *Hilâfet ve Saltanat*, ter.: Ali Genceli, İst., 2003
- _____, *Tefhimü'l-Kur'an, Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, ter.: M.H.Kayani, Y. Karaca, N.Şişman, İ. Bosnalı, A. Ünal, H. Aktaş, İst., 1987
- Mevlana Şiblî, *Asrı Saâdet*, müt.:Ö. Rıza Doğrul, İst., 1977
- _____, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, çev.: Yusuf Karaca, İst., 2003
- Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, çev: Salih Tuğ, Ank., 2003
- _____, *Hz. Peygamber'in Savaşları*, çev.: Nazire Erinç Yurter, İst., 2003
- Mutlu, İsmail vd., *Sahâbiler Ans.*, İst., 1989
- Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccac el-Kuşeyrî en-Neysâburî(v.261/874), *el-Câmiu's-Sahih*, Thk.: Muhammed Fuad Abdu'l-Baki, İst., ts.
- Nedvî, Şah Muinüddin Ahmed-Said Saib Ansarî, *Asrı Saâdet*, haz.: Eşref Edip, İst., 1964
- Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b.Şuayb b. Ali b. Sinan b. Bahr(v.279/892), *Sünenü'n-Nesâî*, Thk.: Celalettin es-Suyuti, Beyrût, ts.
- Nevevî, Ebû Zekeriyya Muhyiddin b. Şerif(v.676/1277), *Tehzibü'l-Esmai ve'l-Lugat*, Beyrût, ts.

- Öz, Mustafa, “*Dürzîlik*” *D.İ.A.*, İst.,1995, X, 39-48
- Rodinson, Maxime, *Hazreti Muhammed*, çev.:Attilâ Tokatlı, İst., 1968
- Seyyid Hüseyin Nasr, *İslâm ve Modern İnsanın Çıkmazı*, çev.: Ali Ünal-Sara Büyükduru, İst., 2001
- _____, *Tasavvufî Makaleler*, çev.: Sadık Kılıç, İst., 2002
- Sönmezsoy, Selahattin, “*Selmân-ı Fârisî*”-*Makalelerle Mardin-1 Tarih Coğrafya*, İst., 2007
- Su, Süreyya, “*Massignon ve Hallac-ı Mansur*”-*Kitap Zamanı Dergisi*, sayı:7, 7-Ağustos-2006
- Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmi, *İslâm Tarihi*, İst., 1971
- Yâkût el-Hamevî, Şihâbüddin Ebî Abdillâh Yâkût ibn-i Abdillâh el-Bağdâdî (v.626/1227), *Mu’cemu’l-Buldân*, Beyrut, ts.
- Taberânî, Ebû’l-Kâsım Süleyman b. Ahmed(v.360/970), *Mu’cemu’l-Kebir*, Thk.:Hamdi Abdü’l-Mecid es-Selefî, Mısır,1984
- _____, *Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi*, ter.: İsmail Mutlu, İst., 1996
- Taberî, Ebû Ca’fer Muhammed b. Cerir(v.310/922), *Tarihu’l-Ümem ve’l-Mülûk*, Beyrût, 1968
- Temimî, Ebû Muhammed Abdurrahman b. Ebi Hâtim(v.327/939), *Kitabü’l-Cerh ve’t-Ta’dil*, Hind, 1952
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre(v.279/892), *es-Sünenü’t-Tirmizî*, Humus, 1965
- Tümer, Günay-Küçük, Abdurrahman, *Dinler Tarihi*, İst., 2002
- Vakıdî, Muhammed b. Ömer b. Vâkıd(v.207/822), *Kitabu’l-Meğazi*, Thk.:Marsden Jones, Beyrût, 1974
- Varol, M. Bahaüddin, *Ehli Beyt-Kavramsal Boyut*, Konya, 2004
- Vida, G. Levi Della, “*Selmân Al-Fârisî*” , *İslâm Ans.*, *M.E.B.*, İst., 1980, XIII, 458-459
- Yardım, Ali, *Peygamberimizin Şemâli*, İst., 1998
- Yazır, Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kuran Dili*, İst., 1979

- Zebidî, Zeynüddin Ahmed b. Abdi'l-Lâtif, *Sahih-i Buhârî Muhtasarı ve Tecrid-i Sârih Tercemesi*, çev: Kamil Miras, Ank., 1984
- Zehebî, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Osman(v.748/1374), *Tarihu'l-İslâm*, Thk.: Ömer Abdüsselam Tedmürî, Beyrût, 1997
- _____, *Siyeru A'lami'n-Nübelâ*, Thk: Şuayb el-Arnâvûd, Beyrût, 1985

SELMÂN-I FARÍSÎ, HIS LIFE, PERSONALITY, AND PLACE IN ISLAMIC SOCIETY

The origin of Selmân-i Fârisî is Iran. He was born in the village Ceyy. There is no precise information about his birth's date. However, based on his death's date, it is predicted that he was born 5-10 years later from the birth of the prophet Muhammad (571).

The childhood and earlier years of Selmân-i Fârisî passed in Mazdaizm, the religion of his family of ancestors. In Mandaizm, he was raised to the post which continuously lights a fire. With his father's charging with a duty, Selmân leaving his home first time heard some voices from the church and watched the rites of the Christian people. Selmân, who reported to his father the things he saw, was reacted severely by his father, and was put in prison.

Selman not cutting the communication with the Christian people went to Damascus, escaping from the house. He became Christian and learnt knowledge from the religious scholars. For the sake of religious knowledge; he walked around the churches of Damascus, Musul, Nusaybin and Ammuriye. With the last priest's directing he stayed with him, Selmân having some good news that a new profit will appear in Hicaz arrived to Hicaz together with the Arabian merchants. He was underwent a betrayal there, and bought as a slave. Later, Selman coming to Medina as a slave met the prophet Muhammad and became Muslim.

Selmân –i Fârisî participating in all wars of The Prophet Muhammad, beginning from Hendek War, lived in the reigns of Abu Bakr, Omar, and Osman. Particularly during the conquest of Iran, he had been in this army and serviced ambassador, commander, and inspector. Due to his superior efforts and good morality, Selmân-i Farisî was assigned by Hz Ömer to the governorship of Medain, and after serving as a governor a little time, died in 36/658 in **Medain**.

SELMÂN-I FÂRİSÎ, HAYATI, ŞAHSİYETİ ve İLK İSLÂM TOPLUMUNDAKİ YERİ

(ÖZET)

Selmân-ı Fârisî İran asıllıdır. İsfahan'ın Ceyy köyünde doğmuştur. Doğum tarihi konusunda kesin bir bilgi yoktur. Ancak ölüm tarihine dayanarak, Hz. Peygamber'in doğumundan(571), 5-10 yıl sonra doğduğu tahmin edilmektedir.

Selmân-ı Fârisî'nin çocukluğu ve ilk dönemleri ailesinin ve atalarının dini olan Mecûsîlikle geçmiştir. Mecûsîlikte ateşi devamlı yakan makamına kadar yükselmiştir. Babasının görevlendirmesiyle ilk defa evden ayrılan Selmân, kilisede sesler duymuş ve Hıristiyanların ayinlerini seyretmiştir. Babasına gördüklerini anlatan Selmân, babası tarafından sert tepkiyle karşılanıp hapsedilmiştir.

Hıristiyanlarla iletişimi koparmayan Selmân, evden kaçarak Şam'a gitmiş ve Hıristiyan olarak din adamlarından ilim öğrenmiştir. İlim uğrunda Şam, Musul, Nusaybin ve Ammuriye kiliselerini dolaşmıştır. Yanında kaldığı son papazın yönlendirmesiyle Hicaz'da yeni bir peygamberin çıkacağı müjdesini alan Selmân, Arap tacirlerle Hicaz'a gelmiş ve ihanete uğrayarak köle olarak satılmıştır. Daha sonra Medine'ye köle olarak gelen Selmân, Hz. Peygamber'le tanışarak Müslüman olmuştur.

Hendek savaşı'ndan itibaren Hz. Peygamber'in bütün savaşlarına katılan Selmân-ı Fârisî, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman devirlerinde de yaşamıştır. Özellikle İran'ın fethinde bu orduda bulunmuş, elçilik, komutanlık ve teftiş görevlerinde bulunmuştur. Üstün gayretleri ve ahlakıyla Hz. Ömer tarafından Medain valiliğine atanan ve bir müddet valilik yapan Selmân-ı Fârisî, 36/658 yılında Medain'de vefat etmiştir.